

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดทฤษฎีมาตรการบังคับทางปกครอง

กฎหมายปกครองเป็นกฎหมายมหาชนที่ว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับเอกชน โดยที่รัฐอยู่ในฐานะที่มีอำนาจเหนือกว่าเอกชนในการบังคับการให้เป็นไปตามความประสงค์ของรัฐ เพื่อประโยชน์ในการดำเนินการกิจในทางปกครองที่สำคัญ ไม่ว่าจะเป็นภารกิจเกี่ยวกับการรักษาความมั่นคง หรือความสงบเรียบร้อยของสังคม การส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชน หรือการรักษาไว้ซึ่งประโยชน์สาธารณะ หรือประโยชน์ในทางมหาชน การดำเนินการในความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับเอกชนนั้น รัฐสามารถใช้อำนาจกระทำการได้ในหลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นการใช้อำนาจฝ่ายนิติบัญญัติ อำนาจฝ่ายบริหาร หรืออำนาจฝ่ายตุลาการ ในส่วนของการใช้อำนาจฝ่ายบริหารนั้น รัฐสามารถใช้อำนาจในฐานะที่เป็นองค์กรฝ่ายปกครองได้อีกสถานะหนึ่ง

องค์กรฝ่ายปกครอง จึงเป็นตัวแทนหน่วยงานของรัฐที่ใช้อำนาจของฝ่ายบริหาร ในฐานะที่เป็นฝ่ายปกครอง เพื่อกำหนดกฎเกณฑ์ที่มีลักษณะเป็นนามธรรม และมีผลบังคับที่กระทบต่อสิทธิและหน้าที่ของบุคคลเป็นการทั่วไปโดยการออกคำสั่ง ที่เรียกหรือรู้จักกันว่าคำสั่งทางปกครอง

คำสั่งทางปกครอง หมายถึง การกระทำของเจ้าหน้าที่รัฐในฝ่ายปกครองเพื่อออกคำสั่งที่มีลักษณะที่มีผลผูกพันไปยังบุคคลภายนอกของหน่วยงานทางปกครองนั้นๆ โดยเป็นการ ก่อตั้งเปลี่ยนแปลง หรือระงับ นิติสัมพันธ์ภายนอกฝ่ายปกครอง โดยการกำหนดกฎเกณฑ์ที่มีลักษณะเป็นรูปธรรมและมีผลบังคับเจาะจง

เนื่องจากคำสั่งทางปกครองเป็นเครื่องมือที่ทรงอำนาจของฝ่ายปกครองในการบังคับใช้กฎหมาย เพื่อดำเนินกิจกรรมในทางปกครอง คำสั่งทางปกครองจึงเป็นการกระทำของฝ่ายปกครองในแดนกฎหมายมหาชนที่เกิดขึ้น และมีผลกระทบกระเทือนต่อสิทธิและหน้าที่ของเอกชนอย่างเป็นรูปธรรมมากที่สุด โดยทั่วไปคำสั่งทางปกครองจะเป็นคำสั่งที่เป็นฐานแห่งอำนาจของรัฐในการบังคับทางปกครอง

คำสั่งทางปกครองตามกฎหมายปกครองมีหลากหลายประเภท ซึ่งสามารถจำแนกประเภทใหญ่ๆ ได้สองประเภท คือ คำสั่งทางปกครองที่บังคับให้ใช้เงิน และคำสั่งทางปกครองที่บังคับให้กระทำการหรือละเว้นกระทำการ

การบังคับทางปกครองตามคำสั่งดังกล่าวทั้งสองประเภท โดยหลักแล้วจะมีลำดับขั้นตอนที่คล้ายคลึงกัน ไม่ว่าจะเป็นขั้นตอนการเตือน การกำหนดมาตรการบังคับทางปกครอง ในกรณีที่ผู้รับคำสั่งไม่ปฏิบัติตามคำสั่ง และการดำเนินการบังคับทางปกครอง แต่ต่างกันในเรื่องของประเภทของมาตรการบังคับที่องค์กรฝ่ายปกครองใช้บังคับแก่ผู้รับคำสั่งแต่ละประเภท

สำหรับคำสั่งทางปกครองที่กำหนดให้ใช้เงิน เมื่อหนี้เงินดังกล่าวถึงกำหนดชำระแล้ว หากผู้รับคำสั่งละเมิดหรือฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามคำสั่ง องค์กรฝ่ายปกครองจะต้องแจ้ง คำเตือนให้ผู้รับคำสั่งชำระเงินภายในกำหนดระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด หากระยะเวลาดังกล่าวล่วงพ้นไปโดยมิได้มีการปฏิบัติตามคำเตือน องค์กรฝ่ายปกครองสามารถใช้วิธีการที่เรียกว่า “มาตรการบังคับทางปกครอง” ในการยึดหรืออายัดและขายทอดตลาดทรัพย์สิน เพื่อนำเงินมาชำระหนี้ตามคำสั่งดังกล่าวได้ โดยองค์กรที่มีอำนาจดำเนินการยึดหรืออายัด และขายทอดตลาดทรัพย์สินเพื่อนำเงินมาชำระหนี้ตามคำสั่งทางปกครอง อาจเป็นหน่วยงานของรัฐที่องค์กรฝ่ายปกครองผู้ออกคำสั่งสังกัด หรือเป็นหน่วยงานกลางที่มีหน้าที่ในการดำเนินการตามมาตรการบังคับทางปกครองเป็นการทั่วไป โดยกระบวนการในการยึดหรืออายัดและขายทอดตลาดย่อมเป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ

แต่เดิมก่อนที่พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ.2539 จะมีผลใช้บังคับนั้น ในระบบกฎหมายปกครองของประเทศไทยก็มีหลักเกณฑ์ เรื่องมาตรการบังคับทางปกครองอยู่บ้าง แต่ก็เป็นการบัญญัติให้อำนาจให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองมีอำนาจบังคับไว้ในกฎหมายเฉพาะบางฉบับเท่านั้น ซึ่งมีจำนวนไม่มากและอยู่อย่างกระจัดกระจาย รวมทั้งมีหลักเกณฑ์แตกต่างกันไปตามแต่ความประสงค์ของกฎหมายแต่ละฉบับ ทำให้ยากแก่การศึกษาอย่างเป็นระบบ

ยกตัวอย่าง เช่น กฎหมายภาษีอากร เป็นกฎหมายที่ให้อำนาจฝ่ายปกครองดำเนินการเกี่ยวกับประโยชน์สาธารณะ เพราะเป็นการรวบรวมเงินรายได้เข้ารัฐ จึงมีประมวลรัษฎากร มาตรา 12 กำหนดไว้ในกรณีที่เอกชนค้างชำระภาษีอากร อธิบดีกรมสรรพากร หรือผู้ว่าราชการจังหวัด หรือนายอำเภอ มีอำนาจสั่งยึดหรืออายัด และขายทอดตลาดทรัพย์สินของผู้ค้างชำระภาษีอากร โดยไม่ต้องขอให้ศาลมีคำพิพากษาและออกหมายบังคับคดี ยึด หรือ อายัด ก่อนเป็นต้น ซึ่งการใช้อำนาจของเจ้าพนักงานภาษีอากรนั้นก็ถือเป็นการใช้อำนาจขององค์กรฝ่ายบริหาร มิใช่อำนาจขององค์กรตุลาการ แต่ลักษณะการใช้อำนาจจะกระทบสิทธิบุคคลทั่วไปในลักษณะคล้ายคลึงกัน จึงเป็นตัวอย่างที่พอที่จะถือได้ว่าเป็นการใช้มาตรการบังคับทางปกครองที่มีมาก่อนบังคับใช้ พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติ

ราชการทางปกครอง พ.ศ.2539 เพราะเป็นการที่รัฐโดยฝ่ายปกครองบังคับใช้กฎหมายในการเก็บเงินภาษีเพื่อนำมาเป็นประโยชน์สาธารณะในการบริหารบ้านเมืองเป็นต้น

ในอดีตก่อนที่จะมีพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ.2539 การใช้มาตรการบังคับตามคำสั่งทางปกครอง สำหรับในกรณีที่ไม่มีกฎหมายเฉพาะบัญญัติไว้เหมือนอย่างกฎหมายภาษีอากร เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองไม่สามารถดำเนินการบังคับทางปกครองได้เอง เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองต้องให้พนักงานอัยการฟ้องผู้ที่อยู่ภายใต้บังคับของคำสั่งทางปกครองเป็นคดีแพ่งต่อศาลยุติธรรมก่อน หากศาลมีคำพิพากษาให้เจ้าหน้าที่ผู้ใช้อำนาจปกครองชนะคดีแล้ว หากผู้ที่อยู่ภายใต้บังคับของคำสั่งทางปกครอง ซึ่งเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษาไม่ปฏิบัติตามคำบังคับซึ่งออกตามคำพิพากษา เจ้าหน้าที่ผู้ใช้อำนาจปกครองซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาจึงจะมีสิทธิร้องขอต่อศาลให้มีการบังคับยึดหรืออายัดทรัพย์สินเพื่อขายทอดตลาดตามคำพิพากษาได้

จากหลักการบังคับทางปกครองที่ยู่งยากดังกล่าว ทำให้เห็นได้ว่าในอดีตหน่วยงานที่ออกคำสั่งทางปกครองจะดำเนินการบังคับตามคำสั่งของตนได้นั้น จะต้องดำเนินการผ่านหน่วยงานของพนักงานอัยการและฝ่ายตุลาการหรือศาลก่อน จึงจะทำให้คำสั่งทางปกครองนั้นบังคับได้ จึงทำให้เกิดวิวัฒนาการทางกฎหมายโดยมีการออกกฎหมายตามพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ.2539 ที่ได้ให้อำนาจเจ้าหน้าที่ผู้ใช้อำนาจปกครองมีอำนาจบังคับตามคำสั่งได้ทันที โดยเรียกว่ามาตรการบังคับทางปกครอง เพื่อบังคับผู้ที่อยู่ใต้อำนาจปกครองให้เป็นไปตามคำสั่งทางปกครองนั้นได้เอง โดยไม่ต้องพึ่งอำนาจองค์กรฝ่ายตุลาการหรือศาลในการบังคับการให้เป็นไปตามคำสั่งทางปกครอง

หลักการทั่วไปของมาตรการบังคับทางปกครอง

มาตรการบังคับทางปกครอง มีรากฐานมาจากหลักการที่ต้องการบังคับตามคำสั่งทางปกครองให้ไปเป็นโดยรวดเร็วเพื่อประโยชน์สาธารณะ มาตรการบังคับทางปกครอง คือ การทำให้คำสั่งทางปกครองมีผลใช้บังคับได้ทันที โดยการบังคับที่ไม่ผ่านอำนาจฝ่ายตุลาการหรือศาลนั่นเอง เหตุที่กฎหมายออกแบบให้ฝ่ายปกครองมีอำนาจกระทำได้เช่นนี้ เพราะกระบวนการที่ต้องดำเนินการผ่านองค์กรฝ่ายตุลาการหรือศาลนั้น มีขั้นตอนและกระบวนการที่ยู่งยากสลับซับซ้อน ประกอบกับองค์กรฝ่ายตุลาการหรือศาล มีคดีที่จะต้องพิจารณาเป็นจำนวนมาก จึงทำให้การดำเนินการบังคับตามคำสั่งที่ต้องผ่านองค์กรฝ่ายตุลาการหรือศาลจะมีความล่าช้า และบางคดีมีทุนทรัพย์เล็กน้อยไม่คุ้มค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดี และด้วยเหตุผลความจำเป็นในการดำเนินงานทางปกครองซึ่งต้องการการแก้ปัญหาที่รวดเร็วทันต่อเหตุการณ์ และมีความต่อเนื่องในการดำเนินกิจกรรมทางปกครอง เพื่อตอบสนองและคุ้มครองประโยชน์สาธารณะได้อย่างทันทั่วทั้งที่ ดังนั้นในกรณีที่ผู้ที่มีภาระหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติตามคำสั่งทางปกครองฝ่าฝืน หรือละเลยไม่ปฏิบัติตาม

คำสั่งทางปกครอง กฎหมายจึงได้บัญญัติให้องค์กรฝ่ายปกครองในฐานะที่เป็นผู้ดำเนินการเพื่อประโยชน์สาธารณะ จึงมีอำนาจบังคับการให้เป็นไปตามคำสั่งทางปกครองได้เอง โดยให้อำนาจรัฐสามารถล่วงสิทธิฝ่ายเอกชนได้โดยไม่ผ่านกระบวนการขององค์กรทางฝ่ายตุลาการหรือศาลก่อน ซึ่งเป็นหลักการที่มีการบังคับที่แตกต่างจากหลักกฎหมายเอกชนที่ว่า บุคคลไม่อาจใช้กำลังบังคับให้เป็นไปตามสิทธิของตนเองได้โดยพลการ

สำหรับประเทศไทยก็ได้มีการพัฒนาการระบบกฎหมายปกครองให้เท่าทันนานาอารยประเทศ โดยได้มีการนำเรื่องมาตรการบังคับทางปกครองมาบัญญัติเป็นหลักเกณฑ์ทั่วไปไว้ใน พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ.2539 หมวดที่ 2 คำสั่งทางปกครอง ส่วนที่ 8 การบังคับทางปกครองตั้งแต่มาตรา 55 ถึงมาตรา 63 โดยกำหนดมาตรการบังคับทางปกครองไว้ 2 มาตรการ ตามประเภทของคำสั่งทางปกครองคือ

กรณีที่หนึ่ง มาตรการบังคับทางปกครอง กรณีคำสั่งทางปกครองกำหนดให้ชำระเงิน ตาม มาตรา 57 แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ.2539 ซึ่งบัญญัติให้เจ้าที่ฝ่ายปกครอง อาจใช้มาตรการบังคับทางปกครอง โดยยึดหรืออายัดทรัพย์สินของผู้อยู่ในบังคับของคำสั่งทางปกครองและขายทอดตลาดเพื่อนำเงินมาชำระให้ครบถ้วน โดยให้นำวิธีการยึด การอายัดและการขายทอดตลาดทรัพย์สิน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับโดยอนุโลม

กรณีที่สอง มาตรการบังคับทางปกครอง กรณีมีคำสั่งทางปกครองกำหนดให้กระทำการหรือละเว้นกระทำการตาม มาตรา 58 แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ.2539 ซึ่งบัญญัติให้เจ้าหน้าที่อาจใช้มาตรการบังคับทางปกครองอย่างหนึ่งอย่างใดดังต่อไปนี้

1) เจ้าหน้าที่เข้าดำเนินการด้วยตนเองหรือมอบหมายให้บุคคลอื่น กระทำการแทนโดยผู้อยู่ในบังคับของคำสั่งทางปกครอง จะต้องชดใช้ค่าใช้จ่ายและเงินเพิ่มในอัตราร้อยละสิบห้าต่อปีของค่าใช้จ่ายดังกล่าวแก่เจ้าหน้าที่

2) ให้มีการชำระค่าปรับทางปกครอง ตามจำนวนที่เห็นสมควรแก่เหตุแต่ต้องไม่เกินสองหมื่นบาทต่อวันพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ.2539 เป็นกฎหมายที่กำหนดหลักเกณฑ์ทั่วไปเกี่ยวกับการปฏิบัติราชการของเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองในเรื่องการออกคำสั่งทางปกครอง ตั้งแต่เตรียมการออกคำสั่ง การพิจารณาเรื่องก่อนออกคำสั่ง การทบทวนคำสั่ง และการบังคับคำสั่งทางปกครอง เนื่องจากคำสั่งทางปกครองเป็นการกระทำทางปกครองที่มีบทบาทมากในการดำเนินงานทางปกครอง โดยเป็นการใช้อำนาจมหาชนของเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองในการทำให้สิทธิและหน้าที่ต่างๆ ที่ปรากฏอยู่ในกฎหมายในลักษณะที่เป็นนามธรรมให้เห็นเป็นกฎเกณฑ์ที่เป็นรูปธรรมจับต้องได้ และมีผลผูกพันบุคคลเฉพาะราย และโดยที่ในการออกคำสั่งทางปกครองในบางกรณี เป็นการกำหนดให้ผู้รับคำสั่งทางปกครองมีภาระหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติตามคำสั่งทางปกครอง

ซึ่งหากผู้รับคำสั่งทางปกครองฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามคำสั่งทางปกครอง ไม่ปฏิบัติตามเจ้าหน้าที่สามารถใช้มาตรการบังคับทางปกครองได้เอง โดยไม่ต้องอาศัยอำนาจตุลาการหรือศาล

2. ประเภทของการบังคับทางปกครอง

2.1 การบังคับทางปกครองกรณีคำสั่งทางปกครองที่กำหนดให้ชำระเงิน

ในกรณีที่รัฐมีสิทธิเรียกร้องในทางมหาชนโดยการออกคำสั่งเรียกให้เอกชนชำระเงิน ไม่ว่าจะเป็นค่าภาษีอากร ค่าบริการหรือค่าธรรมเนียมอื่น หากผู้อยู่ภายใต้บังคับของคำสั่งทางปกครองที่กำหนดให้ชำระเงินไม่ปฏิบัติตามคำสั่ง องค์การฝ่ายปกครองมีอำนาจใช้มาตรการบังคับทางปกครองโดยการบังคับชำระเงินจากทรัพย์สินของผู้อยู่ภายใต้บังคับของคำสั่ง ไม่ว่าจะเป็นการยึดสังหาริมทรัพย์หรืออสังหาริมทรัพย์ หรือการอายัดสิทธิเรียกร้องซึ่งผู้อยู่ภายใต้บังคับของคำสั่งทางปกครองที่กำหนดให้ชำระเงินมีต่อบุคคลอื่น เพื่อนำเงินมาชำระหนี้ดังกล่าว การบังคับทางปกครองให้ชำระเงินจึงต้องมีเงื่อนไขดังนี้

ประการที่หนึ่ง ต้องมีคำสั่งทางปกครองที่เป็นฐานของการบังคับทางปกครอง โดยคำสั่งดังกล่าวจะต้องเป็นคำสั่งทางปกครองที่จำเป็นต้องมีการบังคับทางปกครอง

ประการที่สอง คำสั่งทางปกครองจะต้องมีผลในทางกฎหมาย โดยการแจ้งคำสั่งแก่บุคคลผู้อยู่ภายใต้บังคับของคำสั่งตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ

ประการที่สาม ถึงกำหนดระยะเวลาชำระเงินที่ระบุไว้ในคำสั่งทางปกครองแล้ว

ประการที่สี่ ได้มีการออกหนังสือเตือนให้ชำระเงินภายในระยะเวลาที่กำหนด แต่ผู้อยู่ภายใต้บังคับของคำสั่งไม่ยินยอมปฏิบัติตามคำเตือนนั้น

ประการที่ห้า จะต้องไม่มีการทุเลาการบังคับตามคำสั่งทางปกครองไว้ก่อน ไม่ว่าจะเป็นการที่กฎหมายกำหนดให้การอุทธรณ์โต้แย้งคำสั่งทางปกครองมีผลเป็นการทุเลาการบังคับ หรือกรณีที่กฎหมายกำหนดให้องค์กรฝ่ายปกครองหรือองค์กรตุลาการมีอำนาจวินิจฉัยสั่งการให้ทุเลาการบังคับ

ทั้งนี้ มีข้อพึงสังเกตด้วยว่า หากได้มีการแจ้งคำสั่งทางปกครองแล้ว แม้ว่าคำสั่งทางปกครองที่เป็นฐานแห่งการบังคับทางปกครองจะไม่ชอบด้วยกฎหมายและได้มีการอุทธรณ์โต้แย้งความไม่ชอบด้วยกฎหมายของคำสั่งต่อองค์กรฝ่ายปกครองหรือต่อองค์กรตุลาการไว้แล้ว หากการอุทธรณ์โต้แย้งคำสั่งทางปกครองไม่มีผลเป็นการทุเลาการบังคับทางปกครอง เจ้าหน้าที่ผู้ออกคำสั่งทางปกครองย่อมสามารถบังคับการเพื่อให้เกิดผลตรงตามวัตถุประสงค์ของคำสั่งทางปกครองได้

ทันที เว้นแต่ คำสั่งทางปกครองจะไม่ชอบด้วยกฎหมายอย่างร้ายแรงถึงขนาดเป็นโมฆะ ซึ่งเท่ากับว่าไม่มีการออกคำสั่งทางปกครองดังกล่าวมาก่อน

ส่วนขั้นตอนและองค์กรที่มีหน้าที่บังคับชำระเงินทรัพย์สินนั้น ย่อมแตกต่างกันไปตามแต่กฎหมายหรือทางปฏิบัติของแต่ละกฎหมายจะบัญญัติ หรือวางแนวทางไว้โดยกฎหมายว่าด้วยการบังคับทางปกครองอาจกำหนดให้องค์กรฝ่ายปกครองผู้ออกคำสั่งทางปกครองเป็นผู้ดำเนินการบังคับทางปกครองเอง หรืออาจกำหนดให้องค์กรฝ่ายปกครองผู้ออกคำสั่งทางปกครองสามารถร้องขอให้หน่วยงานที่ทำหน้าที่บังคับคดีตามคำพิพากษา หรือหน่วยงานที่ทำหน้าที่บังคับการทางปกครองโดยเฉพาะ บังคับทางปกครองแทน โดยทรัพย์สินของผู้อยู่ภายใต้บังคับของคำสั่งทางปกครองที่อาจถูกยึดอายัดและขายทอดตลาดได้นั้น อาจเป็นอสังหาริมทรัพย์ สงหากริมทรัพย์ หรือสิทธิทั้งปวงที่มีอยู่เหนืออสังหาริมทรัพย์ และสังหากริมทรัพย์ ที่บุคคลภายนอกจะต้องโอนมายังลูกหนี้ หรือสิทธิเรียกร้องอย่างอื่นที่ผู้อยู่ภายใต้บังคับของคำสั่งมีต่อบุคคลภายนอก ทั้งนี้ ในส่วนของการใช้มาตรการบังคับทางปกครองโดยการยึดอสังหาริมทรัพย์นั้น สำหรับกฎหมายของในบางประเทศ เช่น สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน ฝ่ายนิติบัญญัติได้มอบหมายให้ศาลเป็นองค์กรผู้มีอำนาจออกคำสั่งยึดสังหากริมทรัพย์ที่มีทะเบียน หรืออสังหากริมทรัพย์ของผู้ที่จะตกอยู่ภายใต้มาตรการบังคับทางปกครองเพื่อขายทอดตลาด เนื่องจากเป็นทรัพย์สินที่มีค่าและมีความสำคัญ ประกอบการยึดสังหากริมทรัพย์ที่มีทะเบียนและอสังหากริมทรัพย์เป็นการกระทำทางปกครองที่กระทบต่อสิทธิของผู้ที่ถูกบังคับทางปกครองอย่างรุนแรง จึงสมควรให้ศาลในฐานะที่เป็นองค์กรที่เป็นกลาง โปร่งใส และเป็นธรรม พิจารณาตรวจสอบและดำเนินการเกี่ยวกับการยึดอสังหากริมทรัพย์

ดังนั้น เมื่อผู้อยู่ภายใต้บังคับของคำสั่งทางปกครองประเภทที่เป็นคำสั่งให้ชำระเงิน ไม่ยินยอมชำระภายในกำหนดระยะเวลาที่กำหนดไว้ในคำเตือน องค์กรฝ่ายปกครองหรือหน่วยงานที่ทำหน้าที่บังคับการทางปกครองโดยเฉพาะจะต้องดำเนินการยึดสังหากริมทรัพย์หรืออสังหากริมทรัพย์ โดยสังหากริมทรัพย์ของผู้ที่จะต้องตกอยู่ภายใต้มาตรการบังคับทางปกครองอาจตกอยู่ในความครอบครองของบุคคลอื่นก็ได้ หรือในกรณีที่เป็สังหากริมทรัพย์ที่มีทะเบียนหรืออสังหากริมทรัพย์ เมื่อมีการยึดแล้วจะต้องมีการจดแจ้งลงในทะเบียนแสดงกรรมสิทธิ์ นอกจากนี้ องค์กรฝ่ายปกครองหรือหน่วยงานที่ทำหน้าที่บังคับการทางปกครองโดยเฉพาะอาจจะอายัดสิทธิเรียกร้องที่ผู้ที่จะตกอยู่ภายใต้มาตรการบังคับทางปกครองมีต่อบุคคลภายนอก ไม่ว่าจะเป็นสิทธิเรียกร้องที่เป็นตัวเงิน หรือสิทธิเรียกร้องให้ส่งมอบทรัพย์สิน ไม่ให้บุคคลภายนอกโอนทรัพย์สินหรือชำระหนี้ให้แก่ผู้ที่จะตกอยู่ภายใต้มาตรการบังคับทางปกครอง แต่ให้ชำระเงินหรือส่งมอบทรัพย์สินให้แก่เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองผู้อายัดสิทธิเรียกร้องนั้น เมื่อได้มีการยึด อายัด ทรัพย์สินแล้วจะต้องมีการนำทรัพย์สิน

นั้นออกขายทอดตลาดเพื่อชำระหนี้เงินตามที่กำหนดไว้ในคำสั่งทางปกครอง โดยต้องกำหนดวัน เวลา และสถานที่ในการประมูลทรัพย์สินที่ยึดหรืออายัด

ทั้งนี้เนื่องจากมาตรการยึดหรืออายัดและขายทอดตลาดทรัพย์สินเป็นการกระทำทางปกครองที่กระทบสิทธิของบุคคลอย่างรุนแรง การที่องค์กรฝ่ายปกครองจะพิจารณาใช้มาตรการยึดหรืออายัด และขายทอดตลาดทรัพย์สินจึงต้องคำนึงถึงหลักความจำเป็น โดยองค์กรฝ่ายปกครองจะดำเนินการยึดหรืออายัด และขายทอดตลาดทรัพย์สินของผู้ที่จะตกอยู่ภายใต้มาตรการบังคับทางปกครองมากกว่าจำนวนหนี้ที่กำหนดไว้ในคำสั่งทางปกครองไม่ได้ แต่จะต้องยึดหรืออายัด และขายทอดตลาดทรัพย์สินของผู้นั้นเพียงพอเท่าที่จำเป็นในการบังคับชำระหนี้ได้เท่านั้น หรือองค์กรฝ่ายปกครองจะเลือกยึดหรืออายัดทรัพย์สินของผู้ที่อยู่ภายใต้บังคับของคำสั่งทางปกครองที่มีมูลค่าลำ จำนวนหนี้เป็นจำนวนมาก แทนการเลือกยึดหรืออายัดทรัพย์สินอื่นที่มีมูลค่าใกล้เคียงกับจำนวนหนี้ ไม่ได้ มิเช่นนั้น การกระทำขององค์กรฝ่ายปกครองย่อมไม่ชอบด้วยกฎหมาย ทั้งนี้ หากผู้จะตกอยู่ภายใต้มาตรการบังคับทางปกครอง ยินยอมปฏิบัติตามคำสั่งทางปกครองโดยการชำระหนี้ให้แก่ องค์กรฝ่ายปกครองเจ้าหน้าที่ผู้มีหน้าที่ดำเนินการยึดหรืออายัด และขายทอดตลาดทรัพย์สินจะต้องหยุดการดำเนินการดังกล่าว และถอนการยึดหรืออายัด และขายทอดตลาดทรัพย์สินทันที

2.2 การบังคับทางปกครองกรณีคำสั่งทางปกครองที่กำหนดให้กระทำการหรือละเว้น การทำการ

กรณีที่องค์กรฝ่ายปกครองออกคำสั่งทางปกครอง กำหนดหน้าที่ให้เอกชนปฏิบัติ หรือละเว้นห้ามมิให้ปฏิบัติ หากผู้อยู่ภายใต้บังคับของคำสั่งดังกล่าวละเมิดหรือฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามกฎหมายอาจกำหนดสภาพบังคับได้ในหลายลักษณะ โดยอาจกำหนดให้บุคคลดังกล่าวต้องรับโทษทางอาญา โทษทางปกครอง ซึ่งโทษดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เป็นการตอบแทนการกระทำที่เป็นการละเมิดหรือฝ่าฝืนคำสั่งทางปกครอง และมีผลเป็นการบีบบังคับให้ผู้อยู่ภายใต้บังคับของคำสั่งต้องปฏิบัติตามคำสั่งโดยอ้อม แม้ว่าจะได้มีการลงโทษผู้กระทำความผิดไปแล้วก็ตามแต่ภาระหน้าที่ที่ถูกกำหนดไว้โดยคำสั่งทางปกครองยังคงไม่ได้รับการปฏิบัติให้สำเร็จลุล่วงลงไปแต่อย่างใด ดังนั้น เพื่อให้กฎหมายที่มีผลบังคับได้ในทางปฏิบัติ จึงกำหนดให้เจ้าหน้าที่ที่ผู้ออกคำสั่งทางปกครองมีอำนาจใช้มาตรการเพื่อบังคับการให้เป็นไปตามคำสั่งทางปกครองได้เอง สำหรับมาตรการบังคับทางปกครองในกรณีที่เป็นการบังคับการเพื่อให้เป็นไปตามคำสั่งให้กระทำการหรือละเว้นการกระทำนั้น ได้แก่

2.2.1 การเข้าดำเนินการแทนโดยองค์กรฝ่ายปกครองหรือบุคคลอื่น

ในกรณีที่หน้าที่ที่กำหนดในคำสั่งทางปกครองมิได้เป็นการที่ต้องกระทำเอง เป็นการเฉพาะตัว หากผู้อยู่ภายใต้คำสั่งทางปกครองละเมิดหรือฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามคำสั่งดังกล่าว

เจ้าหน้าที่ผู้ออกคำสั่งทางปกครองอาจเข้าดำเนินการเองหรือจ้างให้บุคคลภายนอกเข้าดำเนินการแทนก็ได้ โดยค่าใช้จ่ายที่เกิดจากการเข้าดำเนินการแทนนั้นให้เรียกเอาจากผู้อยู่ภายใต้บังคับของคำสั่งทางปกครอง เช่น คำสั่งของกรุงเทพมหานครที่มีคำสั่งให้เจ้าของอาคารรื้อถอนอาคารที่ปลูกสร้างผิดแบบ หากเจ้าของอาคารไม่รื้อถอนอาคารหลังดังกล่าว กรุงเทพมหานครก็อาจเข้าดำเนินการรื้อถอนเองหรือจ้างให้บุคคลอื่นเข้าดำเนินการแทน โดยผู้อยู่ภายใต้บังคับของคำสั่งทางปกครองจะต้องเป็นผู้เสียค่าใช้จ่ายทั้งหมด พร้อมทั้งเงินเพิ่มให้แก่องค์กรฝ่ายปกครอง การเข้าดำเนินการแทนขององค์กรฝ่ายปกครองโดยให้ผู้อยู่ภายใต้บังคับของคำสั่งทางปกครองรับภาระค่าใช้จ่ายและเงินเพิ่มนี้ ถือเป็นมาตรการทางปกครองที่มีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของผู้อยู่ภายใต้บังคับของคำสั่งทางปกครองค่อนข้างน้อย ทั้งนี้ หากผู้อยู่ภายใต้บังคับของคำสั่งไม่ยินยอมชำระค่าใช้จ่ายและเงินเพิ่มในการเข้าดำเนินการแทน องค์กรฝ่ายปกครองมีอำนาจยึดหรืออายัดทรัพย์สินของบุคคลดังกล่าว และนำมาขายทอดตลาดเพื่อนำเงินมาชำระค่าใช้จ่ายและเงินเพิ่ม โดยถือว่าคำสั่งให้ชำระค่าใช้จ่ายในการเข้าดำเนินการแทนเป็นคำสั่งทางปกครองที่ให้ชำระเงิน เมื่อผู้รับคำสั่งไม่ยินยอมปฏิบัติตามคำสั่ง องค์กรฝ่ายปกครองย่อมมีอำนาจยึดหรืออายัดและขายทอดตลาดทรัพย์สินนำเงินมาชำระค่าใช้จ่ายส่วนนี้ได้

2.2.2 ค่าปรับทางปกครอง (ค่าปรับบังคับการ)

ในกรณีที่หน้าที่ที่กำหนดในคำสั่งทางปกครองเป็นการที่ต้องกระทำเองเป็นการเฉพาะตัว หากผู้อยู่ภายใต้บังคับของคำสั่งทางปกครองละเมิดหรือฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามคำสั่งดังกล่าว องค์กรฝ่ายปกครองย่อมไม่สามารถเข้าดำเนินการ หรือมอบหมายให้บุคคลภายนอกเข้าดำเนินการแทนได้ และในกรณีที่องค์กรฝ่ายปกครองออกคำสั่งทางปกครองให้บุคคลละเว้นกระทำการ แต่บุคคลดังกล่าวไม่ยอมละเว้นกระทำการที่ตนต้องละเว้นการกระทำ องค์กรฝ่ายปกครองจึงสามารถเลือกใช้มาตรการบังคับทางปกครองได้แต่เฉพาะเพียงการกำหนดค่าปรับทางปกครอง (ค่าปรับบังคับการ) เนื่องจากค่าปรับทางปกครองเป็นมาตรการบังคับทางปกครองที่กำหนดขึ้นเพื่อบังคับการกระทำหรือการละเว้นการกระทำของบุคคลในอนาคต ดังนั้นหากปรากฏข้อเท็จจริงว่าผู้อยู่ภายใต้บังคับของคำสั่งทางปกครองยังคงละเมิด หรือฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามคำสั่งทางปกครองอยู่ต่อไป องค์กรฝ่ายปกครองย่อมสามารถกำหนดค่าปรับทางปกครองซ้ำหรือเพิ่มจำนวนขึ้นได้ ทั้งนี้ หากผู้อยู่ภายใต้บังคับของคำสั่งทางปกครองยินยอมปฏิบัติตามคำสั่งให้กระทำการหรือละเว้นกระทำการภายหลังจากที่องค์กรฝ่ายปกครองกำหนดค่าปรับทางปกครองไปแล้ว องค์กรฝ่ายปกครองจะบังคับชำระค่าปรับทางปกครองจากบุคคลผู้อยู่ภายใต้บังคับของคำสั่งทางปกครองต่อไปไม่ได้ เนื่องจากผู้อยู่ภายใต้บังคับของคำสั่งทางปกครองยินยอมปฏิบัติตามคำสั่งทางปกครองแล้ว จึงไม่มีความจำเป็นที่องค์กรฝ่ายปกครองจะต้องดำเนินการบังคับทางปกครองอีกต่อไป

อนึ่ง ในระบบกฎหมายบางประเทศกำหนดว่า หากผู้อยู่ภายใต้บังคับของคำสั่งทางปกครองไม่ยินยอมชำระค่าปรับทางปกครอง องค์กรฝ่ายปกครองมีอำนาจยึดหรืออายัดทรัพย์สินของบุคคลดังกล่าว และนำมาขายทอดตลาดเพื่อนำเงินมาชำระค่าปรับทางปกครองได้ โดยถือว่าคำสั่งให้ชำระค่าปรับทางปกครองเป็นคำสั่งทางปกครองที่ให้ชำระเงิน จึงต้องนำมามาตรการบังคับทางปกครองโดยการยึดหรืออายัดและขายทอดตลาดทรัพย์สินมาใช้บังคับกับการบังคับชำระค่าปรับทางปกครองด้วย ส่วนในระบบกฎหมายบางประเทศกำหนดให้องค์กรผู้ที่มีอำนาจบังคับการยื่นคำร้องต่อศาลปกครองให้ออกคำสั่งกักขังแทนค่าปรับทางปกครองได้ ส่วนการดำเนินการกักขังแทนค่าปรับนั้นเป็นอำนาจหน้าที่ของกระทรวงยุติธรรม

2.2.3 การบังคับทางปกครองโดยตรง

ในกรณีที่องค์กรฝ่ายปกครองได้ออกคำสั่งทางปกครองให้กระทำการหรือละเว้นกระทำการแก่ตัวผู้รับคำสั่งทางปกครองแล้ว แต่ผู้รับคำสั่งไม่ยินยอมปฏิบัติตามคำสั่ง ซึ่งองค์กรฝ่ายปกครองจำเป็นจะต้องตัดสินใจเลือกใช้มาตรการบังคับทางปกครอง แต่เมื่อองค์กรฝ่ายปกครองพิจารณาแล้วเห็นว่าทางเลือกใช้มาตรการบังคับทางปกครองโดยการเข้าดำเนินการแทนหรือการกำหนดค่าปรับทางปกครองไม่สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ของการบังคับทางปกครองได้ หรือในกรณีที่องค์กรฝ่ายปกครองไม่สามารถบังคับทางปกครองกับทรัพย์สินได้ องค์กรฝ่ายปกครองสามารถใช้มาตรการบังคับทางปกครองโดยการบังคับทางปกครองโดยตรงได้ โดยองค์กรฝ่ายปกครองสามารถใช้กำลังทางกายภาพบังคับเอา กับเนื้อตัวของผู้รับคำสั่งทางปกครอง และสามารถใช้อาวุธหรือเครื่องมือเพื่อบังคับทางปกครองโดยตรง เช่น ในกรณีที่ราษฎรฝ่าฝืนป้ายห้ามจอดรถในที่ห้ามจอด ตามพระราชบัญญัติจราจร ป้ายห้ามจอดถือเป็นคำสั่งทางปกครองอย่างหนึ่ง ดังนั้นการที่เจ้าพนักงานจราจรดำเนินการยกรถยนต์ที่จอดในที่ห้ามจอดไปถือเป็นการบังคับทางปกครองโดยตรงอย่างหนึ่ง

โดยที่การบังคับทางปกครองโดยตรงเป็นการกระทำทางปกครองที่มีผลกระทบต่อสิทธิ เสรีภาพของบุคคลมากที่สุด การบังคับทางปกครองโดยตรงจึงต้องสอดคล้องกับหลักการกระทำทางปกครองต้องชอบด้วยกฎหมาย และหลักความพอสมควรแก่เหตุ เจ้าหน้าที่จึงเลือกใช้มาตรการบังคับทางปกครองโดยการบังคับทางปกครองโดยตรง ในขณะที่มาตรการการกำหนดค่าปรับทางปกครองจะทำให้ผู้รับคำสั่งยินยอมปฏิบัติตามคำสั่งทางปกครองได้เช่นเดียวกัน การพิจารณาว่าการบังคับทางปกครองโดยตรงเป็นมาตรการที่พอสมควรแก่เหตุหรือไม่จะต้องพิจารณาด้วยความเสียหายที่เกิดจากการบังคับทางปกครองนั้นเป็นความเสียหายที่พึงจะเรียกร้องให้ผู้ถูกบังคับทางปกครองยอมรับได้หรือไม่ เมื่อพิจารณาจากประโยชน์สาธารณะที่เจ้าหน้าที่มุ่งจะคุ้มครอง

การบังคับทางปกครองโดยตรงจะมีลักษณะคล้ายคลึงกับการเข้ากระทำการแทน แต่การบังคับทางปกครองโดยตรงเป็นการที่เจ้าหน้าที่ใช้กำลังทางกายภาพบังคับแก่เนื้อตัวของผู้รับคำสั่งในฐานะที่เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ ส่วนการเข้าดำเนินการแทนเป็นกรณีที่เจ้าหน้าที่เข้าไปกระทำการแทนผู้รับคำสั่งทางปกครองในนามของผู้รับคำสั่งทางปกครอง

2.3 การบังคับทางปกครองโดยเร่งด่วน

โดยทั่วไปการบังคับทางปกครองย่อมมีขึ้น เพื่อให้ข้อปฏิบัติหรือข้อห้ามซึ่งกำหนดไว้ในคำสั่งทางปกครองได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม กล่าวคือ การบังคับทางปกครองจะเกิดขึ้นต่อเมื่อองค์กรฝ่ายปกครองได้ออกคำสั่งทางปกครองที่เป็นฐานแห่งการบังคับขึ้นแล้ว และคำสั่งดังกล่าวเป็นคำสั่งทางปกครองที่มีผลบังคับผูกพัน และไม่มีการทูลเกล้าการบังคับตามคำสั่งโดยเจ้าหน้าที่ผู้ทำคำสั่งนั้นเอง หรือผู้บังคับบัญชาของเจ้าหน้าที่ผู้ขึ้น หรือศาล แต่อย่างไรก็ตาม ในกรณีที่มีความจำเป็นเร่งด่วนเพื่อป้องกันการกระทำที่เป็นความผิดทางอาญา หรือเพื่อป้องกันอันตรายที่จะเกิดแก่สาธารณะ ซึ่งองค์กรฝ่ายปกครองไม่สามารถที่จะดำเนินการตามขั้นตอนปกติได้ เนื่องจากจะเป็นการเนิ่นช้าเกินไปในการที่จะรอให้มีการออกคำสั่งทางปกครอง และรอให้ผู้รับคำสั่งปฏิบัติตามคำสั่งทางปกครอง ดังนั้น ในกรณีดังกล่าว องค์กรฝ่ายปกครองจึงมีอำนาจบังคับทางปกครองได้ในทันที แต่ทั้งนี้ องค์กรฝ่ายปกครองที่จะบังคับทางปกครองโดยเร่งด่วนได้นั้นต้องเป็นองค์กรฝ่ายปกครองที่มีอำนาจหน้าที่ในเรื่องนั้น และการบังคับทางปกครองต้องกระทำไปโดยพอสมควรแก่เหตุ

2.4 ผู้มีอำนาจในการดำเนินการบังคับทางปกครอง

พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 มาตรา 56² ได้กำหนดเกี่ยวกับผู้มีอำนาจในการดำเนินการบังคับทางปกครองไว้ โดยผู้มีอำนาจในการดำเนินการบังคับทางปกครองตามพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง ได้แก่ เจ้าหน้าที่ผู้ทำคำสั่งทางปกครองนั้นเอง อย่างไรก็ดี เจ้าหน้าที่ผู้ทำคำสั่งทางปกครองอาจมอบอำนาจให้เจ้าหน้าที่ซึ่งอยู่ใต้บังคับบัญชาหรือเจ้าหน้าที่อื่นเป็นผู้ดำเนินการใช้มาตรการบังคับก็ได้ ส่วนหลักเกณฑ์ในการมอบอำนาจในการดำเนินการพิจารณาใช้มาตรการบังคับทางปกครองนั้นก็จะเป็นไปตามที่กำหนดใน

² มาตรา 56 เจ้าหน้าที่ผู้ทำคำสั่งทางปกครองมีอำนาจที่จะพิจารณาใช้มาตรการบังคับทางปกครองเพื่อให้เป็นไปตามคำสั่งของตนได้ตามบทบัญญัติในส่วนนี้ เว้นแต่จะมีการสั่งให้ทูลเกล้าการบังคับไว้ก่อนโดยเจ้าหน้าที่ผู้ทำคำสั่งนั้นเอง ผู้มีอำนาจพิจารณาอุทธรณ์ หรือผู้มีอำนาจพิจารณาวินิจฉัยความถูกต้องของคำสั่งทางปกครองดังกล่าว

เจ้าหน้าที่ตามวรรคหนึ่งจะมอบอำนาจให้เจ้าหน้าที่ซึ่งอยู่ใต้บังคับบัญชาหรือเจ้าหน้าที่อื่นเป็นผู้ดำเนินการก็ได้ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง ฯลฯ

กฎกระทรวง ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2542) ออกตามความในพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ.2539 ซึ่งกำหนดให้การมอบอำนาจในการดำเนินการพิจารณาใช้มาตรการบังคับทางปกครองของเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจทำคำสั่งทางปกครองในราชการบริหารส่วนกลางและราชการบริหารส่วนภูมิภาคให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน ส่วนการมอบอำนาจในการดำเนินการพิจารณาใช้มาตรการบังคับทางปกครองของเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจทำคำสั่งทางปกครองในราชการบริหารส่วนท้องถิ่นหรือรัฐวิสาหกิจหรือหน่วยงานอื่นของรัฐ ให้เป็นไปตามกฎหมายที่จัดตั้งราชการส่วนท้องถิ่นหรือกฎหมายที่จัดตั้งรัฐวิสาหกิจหรือหน่วยงานอื่นของรัฐนั้นๆ แล้วแต่กรณี และการมอบอำนาจในการดำเนินการพิจารณาใช้มาตรการบังคับทางปกครองของเจ้าหน้าที่ในระหว่างหน่วยงานต่างๆ ที่มีฐานะเป็นนิติบุคคลให้เป็นไปตามความตกลงระหว่างหน่วยงานนั้น โดยทำเป็นหนังสือและกำหนดตำแหน่งของเจ้าหน้าที่ที่จะมอบและรับมอบอำนาจไว้ในข้อตกลงนั้นด้วย

เจ้าหน้าที่ผู้ทำคำสั่งทางปกครองในฐานะที่เป็นองค์กรใช้อำนาจรัฐสามารถที่จะดำเนินการบังคับการให้เป็นไปตามคำสั่งทางปกครองได้เองโดยไม่ต้องฟ้องร้องเป็นคดีต่อศาล และไม่ต้องให้ศาลออกคำบังคับ ซึ่งต่างกับการบังคับในทางแพ่ง ที่ต้องอาศัยคำพิพากษาของศาล และหมายตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดี ตามมาตรา 276 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

3. การบังคับทางปกครองตามพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ.2539

พัฒนาการของการบังคับทางปกครองในประเทศไทย แต่เดิมก่อนที่พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ.2539 จะมีผลใช้บังคับนั้น ในระบบกฎหมายปกครองของประเทศไทย ก็ไม่ใช่ว่าจะไม่มีหลักเกณฑ์เรื่องการบังคับตามคำสั่งทางปกครองเสียเลย เพียงแต่กฎหมายมักจะบัญญัติให้อำนาจเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองในการดำเนินการบังคับให้เป็นไปตามคำสั่งทางปกครองได้เองไว้ในกฎหมายเฉพาะเรื่อง ซึ่งมีจำนวนไม่มาก และอยู่อย่างกระจัดกระจายรวมทั้งเป็นหลักเกณฑ์ที่มีความแตกต่างกันไปตามกฎหมายแต่ละฉบับทำให้ยากแก่การศึกษาอย่างเป็นระบบ เช่น พระราชบัญญัติทางหลวง พ.ศ.2535 มาตรา 38 บัญญัติให้อำนาจผู้อำนวยการทางหลวงในการรื้อถอน ทำลาย หรือขนย้ายสิ่งกีดขวาง ขวางหรือกีดขวางอยู่ในลักษณะที่เป็นการกีดขวางหรืออาจเป็นอันตรายแก่ยานพาหนะหรือในลักษณะที่จะเกิดความเสียหายแก่ทางหลวง หรือประมวลรัษฎากร มาตรา 12 บัญญัติให้อำนาจอธิบดีกรมสรรพากรในการยึดหรืออายัดและขายทอดตลาดทรัพย์สินของผู้ค้างภาษีอากร โดยไม่ต้องฟ้องคดีต่อศาลเพื่อขอให้ศาลออกหมายยึดหรืออายัดก่อน เป็นต้น

สำหรับการบังคับตามคำสั่งทางปกครองในกรณีที่ไม่มีกฎหมายเฉพาะบัญญัติไว้ให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองดำเนินการบังคับปกครองได้เอง เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองก็ต้องให้พนักงานอัยการฟ้องผู้ที่อยู่ภายใต้บังคับของคำสั่งทางปกครองเป็นคดีแพ่งต่อศาลยุติธรรมก่อน หากศาลมีคำพิพากษาให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองชนะคดีแล้วและผู้ที่อยู่ภายใต้บังคับของคำสั่งทางปกครองซึ่งเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษาไม่ปฏิบัติตามคำบังคับของศาลซึ่งออกตามคำพิพากษา เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาที่ชอบที่จะร้องขอต่อศาลให้มีการบังคับตามคำพิพากษาได้ แต่เนื่องจากการดำเนินคดีศาลเป็นกระบวนการที่ยุ่งยากสลับซับซ้อน ประกอบกับศาลก็มีคดีที่จะต้องพิจารณาเป็นจำนวนมากจึงทำให้การดำเนินการบังคับคดีโดยศาลมีความล่าช้า และในบางคดีก็มีทุนทรัพย์น้อยไม่คุ้มค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดี แต่ในการปฏิบัติภารกิจทางปกครองของฝ่ายปกครองนั้น ในบางกรณีก็ต้องการความเร่งด่วนในการดำเนินการหรือต้องมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่องหรือจำเป็นต้องป้องกันและแก้ไขเยียวยาปัญหาหรือความเสียหาย ซึ่งหากไม่รีบดำเนินการแล้วจะยิ่งก่อให้เกิดความเสียหายแก่ประชาชนหรือส่วนรวมมากขึ้น หากในการบังคับทางปกครองจะต้องดำเนินกระบวนการทางศาลก่อนแล้ว ก็จะทำให้ฝ่ายปกครองไม่สามารถบังคับใช้กฎหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุวัตถุประสงค์ของกฎหมายฉบับนั้นๆ

เมื่อพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ.2539 มีผลใช้บังคับโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับวิธีปฏิบัติราชการทางปกครองไว้เป็นมาตรฐานกลาง สำหรับใช้บังคับกับการพิจารณาทางปกครองและออกคำสั่งทางปกครองของเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายต่างๆ ทั้งหมด เพื่อให้การปฏิบัติราชการทางปกครองในเรื่องต่างๆ มีมาตรฐานเดียวกัน และในฐานะที่เป็นกฎหมายกลาง พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครองฯ จึงได้กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการทำคำสั่งทางปกครองไว้โดยครบถ้วนตลอดกระบวนการ รวมทั้งหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการบังคับทางปกครองด้วย โดยปรากฏในส่วนที่ 8 ตั้งแต่ มาตรา 55 ถึงมาตรา 63 ว่าด้วยการบังคับทางปกครอง เพื่อให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองสามารถดำเนินการบังคับให้เป็นไปตามคำสั่งทางปกครองได้ด้วยตนเอง โดยไม่ต้องฟ้องคดีต่อศาลและให้ศาลออกคำบังคับ โดยมีหลักการสำคัญดังที่ได้กล่าวมาแล้ว

3.1 ขั้นตอนในการบังคับทางปกครอง

3.1.1 ผู้มีอำนาจในการดำเนินการบังคับทางปกครอง

พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 มาตรา 56³ ได้กำหนดผู้มีอำนาจในการดำเนินการบังคับทางปกครองไว้โดยผู้มีอำนาจในการดำเนินการบังคับทางปกครองตามพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง ได้แก่ เจ้าหน้าที่ผู้ทำคำสั่งทางปกครองนั่นเอง อย่างไรก็ตาม เจ้าหน้าที่ผู้ทำคำสั่งทางปกครอง อาจมอบอำนาจให้เจ้าหน้าที่ซึ่งอยู่ใต้บังคับบัญชาหรือเจ้าหน้าที่อื่นเป็นผู้ดำเนินการใช้มาตรการบังคับก็ได้ ส่วนหลักเกณฑ์ในการมอบอำนาจในการดำเนินการพิจารณาใช้มาตรการบังคับทางปกครองนั้นก็จะเป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2542) ออกตามความในพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครองฯ ซึ่งกำหนดให้การมอบอำนาจในการดำเนินการพิจารณาใช้มาตรการบังคับทางปกครองของเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจทำคำสั่งทางปกครองในราชการบริหารส่วนกลางและราชการบริหารส่วนภูมิภาคให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน

ส่วนการมอบอำนาจในการดำเนินการพิจารณาใช้มาตรการบังคับทางปกครองของเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจทำคำสั่งทางปกครองในราชการบริหารส่วนท้องถิ่นหรือรัฐวิสาหกิจหรือหน่วยงานอื่นของรัฐ ให้เป็นไปตามกฎหมายที่จัดตั้งราชการส่วนท้องถิ่นหรือกฎหมายที่จัดตั้งรัฐวิสาหกิจหรือหน่วยงานอื่นของรัฐนั้นๆ แล้วแต่กรณี และการมอบอำนาจในการดำเนินการพิจารณาใช้มาตรการบังคับทางปกครองของเจ้าหน้าที่ในระหว่างหน่วยงานต่างๆ ที่มีฐานะเป็นนิติบุคคล ให้เป็นไปตามความตกลงระหว่างหน่วยงานนั้น โดยทำเป็นหนังสือและกำหนดตำแหน่งของเจ้าหน้าที่ที่จะมอบและรับมอบอำนาจไว้ในข้อตกลงนั้นด้วย

เจ้าหน้าที่ผู้ทำคำสั่งทางปกครอง ในฐานะที่เป็นองค์กรผู้ใช้อำนาจรัฐสามารถที่จะดำเนินการบังคับการให้เป็นไปตามคำสั่งทางปกครองได้เองโดยไม่ต้องฟ้องร้องเป็นคดีต่อศาลและไม่ต้องให้ศาลออกคำบังคับ ซึ่งต่างกับการบังคับในทางแพ่งที่ต้องอาศัยคำพิพากษาของศาลและต้องมีการออกหมายตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดีเสียก่อนซึ่งเป็นไปตามมาตรา 276 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

³ มาตรา 56 เจ้าหน้าที่ผู้ทำคำสั่งทางปกครองมีอำนาจที่จะพิจารณาใช้มาตรการบังคับทางปกครองเพื่อให้เป็นไปตามคำสั่งของตนได้ตามบทบัญญัติในส่วนนี้ เว้นแต่จะมีการสั่งให้ทุเลาการบังคับไว้ก่อนโดยเจ้าหน้าที่ผู้ทำคำสั่งนั้นเอง ผู้มีอำนาจพิจารณาอุทธรณ์ หรือผู้มีอำนาจพิจารณาวินิจฉัยความถูกต้องของคำสั่งทางปกครองดังกล่าว

เจ้าหน้าที่ตามวรรคหนึ่งจะมอบอำนาจให้เจ้าหน้าที่ซึ่งอยู่ใต้บังคับบัญชาหรือเจ้าหน้าที่อื่นเป็นผู้ดำเนินการก็ได้ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง ฯลฯ.

3.1.2 ประเภทของการบังคับทางปกครอง

ในทางวิชาการได้มีการแยกประเภทของการบังคับทางปกครองออกเป็น 3 ประเภท คือ

- 1) การบังคับทางปกครองตามคำสั่งทางปกครองที่กำหนดให้ชำระเงิน
- 2) การบังคับทางปกครองตามคำสั่งทางปกครองที่กำหนดให้กระทำการหรือละเว้นกระทำการ และ

- 3) การบังคับทางปกครองโดยเร่งด่วน

ประเภทของการบังคับทางปกครองตามพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ.2539 ได้กำหนดลักษณะของการบังคับทางปกครองทั้ง 3 ประเภทไว้เช่นกัน โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

- (1) การบังคับทางปกครองตามคำสั่งทางปกครองที่กำหนดให้ชำระเงิน

การบังคับทางปกครองตามคำสั่งทางปกครองที่กำหนดให้ชำระเงินนั้น เป็นการบังคับการให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของการออกคำสั่งทางปกครองที่มีลักษณะเป็นการกำหนดให้ผู้รับคำสั่งทางปกครองชำระเงินต่างๆ หรือที่เรียกกันในกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าหนี้เงิน

ตัวอย่างของคำสั่งทางปกครองประเภทนี้ เช่น เงินภาษีอากร ค่าบำรุงเบี้ยปรับ ค่าปรับ ค่าบริการต่างๆ เงินสมทบหรือเงินอื่นใดที่กฎหมายกำหนดให้ประชาชนมีหน้าที่ต้องชำระหรือเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจตามกฎหมายที่จะสั่งให้ประชาชนผู้หนึ่งผู้ใดชำระ รวมถึงกรณีที่เจ้าหน้าที่ใช้ดุลพินิจเรียกให้ชำระค่าปรับทางปกครองตามจำนวนที่สมควรแก่เหตุ แต่ไม่เกินวันละสองหมื่นบาทตาม มาตรา 58 (2) แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ.2539⁴

เมื่อถึงกำหนดการชำระเงินดังกล่าวแล้ว หากผู้รับคำสั่งทางปกครองฝ่าฝืนไม่ยอมปฏิบัติตามคำสั่งของเจ้าหน้าที่ กล่าวคือ เพิกเฉยไม่ชำระเงินต่างๆ ดังกล่าวหรือชำระไม่ถูกต้องหรือไม่ครบถ้วน มาตรา 57⁵ แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ.2539 ให้อำนาจเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองใช้มาตรการเพื่อบังคับการให้เป็นไปตามคำสั่งทางปกครองที่กำหนดได้โดยมาตรการบังคับทางปกครองที่จะนำมาใช้ในกรณีนี้คือ วิธีการยึดหรืออายัดทรัพย์สิน

⁴ กมลชัย รัตนสากววงศ์. (2551). กฎหมายปกครอง พิมพ์ครั้งที่ 7 กรุงเทพฯ: วิญญูชน หน้า90-91.

⁵ มาตรา 57 คำสั่งทางปกครองที่กำหนดให้ผู้ใดชำระเงิน ถ้าถึงกำหนดแล้วไม่มีการชำระ โดยถูกต้องครบถ้วน ให้เจ้าหน้าที่ที่มีหนังสือเตือนให้ผู้ชำระภายในระยะเวลาที่กำหนดแต่ต้องไม่น้อยกว่าเจ็ดวัน ถ้าไม่มีการปฏิบัติตามคำเตือน เจ้าหน้าที่อาจใช้มาตรการบังคับทางปกครองโดยยึด หรืออายัดทรัพย์สินของผู้นั้น และขายทอดตลาดเพื่อชำระเงินให้ครบถ้วน.

ของผู้ที่ออกขายทอดตลาดมาชำระเงินต่างๆ ให้ครบถ้วน ส่วนขั้นตอน หลักเกณฑ์และวิธีการยึดอายัดและขายทอดตลาดทรัพย์สินจะเป็นอย่างไรนั้น จะได้นำเสนอในหัวข้อต่อไป

(2) การบังคับทางปกครองตามคำสั่งทางปกครองที่กำหนดให้กระทำการหรือละเว้นกระทำการ

การบังคับทางปกครองตามคำสั่งทางปกครองที่กำหนดให้กระทำการหรือละเว้นกระทำการเป็นการบังคับการให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของการออกคำสั่งทางปกครองที่มีลักษณะเป็นการกำหนดให้ผู้รับคำสั่งทางปกครองกระทำการหรือละเว้นกระทำการ เพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายบรรลุผล

ตัวอย่างของคำสั่งทางปกครองประเภทนี้ เช่น คำสั่งให้ส่งเอกสารหรือข้อมูลต่างๆ หรือรายงานข้อเท็จจริงให้หรือถอนอาคารที่สร้างผิดแบบแปลน ผิดกฎหมาย รื้อหรือปลดป้ายโฆษณาที่ติดตั้งโดยไม่ได้รับอนุญาต หรือการห้ามมิให้อาบน้ำหรือชักล้างสิ่งใดๆ บนถนนหรือสถานที่สาธารณะซึ่งมิได้จัดไว้เพื่อการนั้น ห้ามส่งเสียงดังเกินระดับ ประกอบกิจการใดๆ หรือทิ้งสิ่งปฏิกูลมูลฝอยส่งกลิ่นเหม็นอับเป็นการรบกวนผู้อื่น เป็นต้น

เมื่อผู้รับคำสั่งทางปกครอง ได้รับแจ้งคำสั่งทางปกครองดังกล่าวแล้ว ฝ่ายที่ไม่ยอมปฏิบัติตามคำสั่งของเจ้าหน้าที่หรือปฏิบัติไม่ถูกต้องหรือไม่ครบถ้วน พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ.2535 มาตรา 58 ได้ให้อำนาจเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองใช้กำลังทางกายภาพเข้าดำเนินการตามคำสั่งการปกครองนั้นด้วยตนเอง หรือมอบหมายให้บุคคลอื่นกระทำการแทน หรือใช้ดุลพินิจในการปรับผู้รับคำสั่งทางปกครองเป็นรายวัน ทั้งนี้ เพื่อบังคับการให้เป็นไปตามคำสั่งทางปกครองที่กำหนด

(3) การบังคับทางปกครองโดยเร่งด่วน

การบังคับทางปกครองโดยเร่งด่วนปรากฏอยู่ในมาตรา 58 วรรคสาม⁶ แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครองฯ ซึ่งกำหนดให้องค์กรฝ่ายปกครองมีอำนาจใช้มาตรการบังคับทางปกครองไปก่อนได้ โดยที่องค์กรฝ่ายปกครองยังไม่ได้ออกคำสั่งทางปกครองที่กำหนดให้กระทำการหรือละเว้นการกระทำ องค์กรฝ่ายปกครองจะใช้มาตรการบังคับทางปกครอง โดยที่ยังไม่ได้ออกคำสั่งทางปกครองได้แต่เฉพาะในกรณีที่เป็นเรื่องเร่งด่วนซึ่งหากไม่เร่งใช้มาตรการบังคับทางปกครองแล้ว จะทำให้เกิดการกระทำที่ขัดต่อกฎหมายอาญาหรือเกิดความ

⁶ มาตรา 58 วรรคสาม ในกรณีที่มีความจำเป็นที่จะต้องบังคับการโดยเร่งด่วนเพื่อป้องกันมิให้มีการกระทำที่ขัดต่อกฎหมายที่มีโทษทางอาญาหรือมิให้เกิดความเสียหายต่อประโยชน์สาธารณะ เจ้าหน้าที่อาจใช้มาตรการบังคับทางปกครองโดยไม่ต้องออกคำสั่งทางปกครองให้กระทำการหรือละเว้นกระทำก่อนได้ แต่ทั้งนี้ต้องกระทำโดยสมควรแก่เหตุและภายในขอบเขตอำนาจหน้าที่ของตน.

เสียหายต่อสาธารณะ กฎหมายจึงยินยอมให้องค์กรฝ่ายปกครองใช้มาตรการบังคับทางปกครองไปก่อนได้ แต่องค์กรฝ่ายปกครองจะต้องใช้มาตรการบังคับทางปกครองในกรณีนี้อย่างจำกัด กล่าวคือ ต้องใช้เท่าที่จำเป็นและอยู่ภายในขอบเขตอำนาจของตน และจะใช้บังคับมาตรการบังคับทางปกครองโดยเร่งด่วนเฉพาะในกรณีที่จะมีการออกคำสั่งทางปกครองการกำหนดให้กระทำการหรือละเว้นกระทำการเท่านั้น ไม่รวมไปถึงคำสั่งทางปกครองที่เรียกให้ชำระเงิน

3.2 มาตรการและกระบวนการบังคับทางปกครอง

เมื่อผู้รับคำสั่งทางปกครองได้รับแจ้งคำสั่งทางปกครองแล้วฝ่าฝืน หรือไม่ยอมปฏิบัติตามคำสั่งของเจ้าหน้าที่หรือปฏิบัติไม่ถูกต้องหรือไม่ครบถ้วน พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 มาตรา 56⁷ให้อำนาจเจ้าหน้าที่ผู้ทำคำสั่งทางปกครองที่จะพิจารณาใช้มาตรการบังคับทางปกครอง เพื่อบังคับให้เป็นไปตามคำสั่งของตนได้ โดยมีเงื่อนไขว่าคำสั่งดังกล่าวจะต้องไม่มีการสั่งให้ทุเลาการบังคับไว้ก่อนและผู้รับคำสั่งทางปกครองที่จะถูกบังคับนั้นต้องเป็นเอกชน มิได้เป็นเจ้าหน้าที่ด้วยกัน ทั้งนี้ตามพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 มาตรา 55⁸ วางหลักว่า เจ้าหน้าที่ของรัฐมีความสัมพันธ์กับรัฐใน 2 สถานะ สถานะหนึ่งคือเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานตามอำนาจหน้าที่ซึ่งเป็นบุคคลที่ทำงานให้กับรัฐหรือตัวแทนของรัฐและอีกสถานะหนึ่งคือเจ้าหน้าที่ที่ใช้ชีวิตส่วนตัวดังเช่นประชาชนทั่วไป ซึ่งมีฐานะเป็นเอกชนคนหนึ่ง

คำว่า “เจ้าหน้าที่” ตามมาตรา 55 หมายความว่าเฉพาะเจ้าหน้าที่ในสถานะแรกคือผู้ที่ปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่อันเป็นตัวแทนของรัฐ (ฝ่ายปกครอง) เท่านั้น ส่วนในกรณีเจ้าหน้าที่กระทำความผิดในการปฏิบัติหน้าที่ จะต้องรับผิดชอบเป็นการส่วนตัวจึงอยู่ในฐานะเอกชนคนหนึ่งเท่านั้น มิใช่เป็นเจ้าหน้าที่ตามความหมายของมาตรา 55 ดังนั้น จึงสามารถใช้มาตรการบังคับทางปกครองกับเจ้าหน้าที่ในกรณีนี้ได้

การที่เจ้าหน้าที่จะเลือกใช้มาตรการเช่นใด ย่อมต้องพิจารณาตามเจตนารมณ์ของการออกคำสั่งทางปกครอง กล่าวคือ ต้องเป็นมาตรการที่ทำให้คำสั่งทางปกครองนั้นบรรลุผล

⁷ มาตรา 56 เจ้าหน้าที่ผู้ทำคำสั่งทางปกครองมีอำนาจที่จะพิจารณาใช้มาตรการบังคับทางปกครองเพื่อให้เป็นไปตามคำสั่งของตนได้ตามบทบัญญัติในส่วนนี้ เว้นแต่จะมีการสั่งให้ทุเลาการบังคับไว้ก่อนโดยเจ้าหน้าที่ผู้ทำคำสั่งนั้นเองผู้มีอำนาจพิจารณาอุทธรณ์ หรือผู้มีอำนาจพิจารณาวินิจฉัยความถูกต้องของคำสั่งทางปกครองดังกล่าว.

⁸ มาตรา 55 การบังคับทางปกครองไม่ใช้กับเจ้าหน้าที่ด้วยกัน เว้นแต่จะมีกฎหมายกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น.

⁹ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2550). สรุปหลักกฎหมายวิธีปฏิบัติราชการทางปกครองรายงานมาตราตามความเห็นคณะกรรมการวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง (พ.ศ.2541-มกราคม 2550 หน้า 77.

เช่น ในกรณีที่คำสั่งทางปกครองกำหนดให้ชำระเงิน เมื่อถึงกำหนดแล้วผู้รับคำสั่งทางปกครองไม่ชำระ มาตรการบังคับเพื่อให้เป็นไปตามคำสั่งดังกล่าว คือ การยึดหรืออายัดทรัพย์สินของผู้นั้นและขายทอดตลาดเพื่อนำเงินมาชำระ หรือในกรณีที่คำสั่งทางปกครองกำหนดให้ผู้รับคำสั่งทางปกครองกระทำการหรือละเว้นกระทำการใด เจ้าหน้าที่ก็อาจใช้มาตรการบังคับใดๆ ที่มีผลเป็นการปฏิบัติคำสั่งนั้น เช่น การเข้าดำเนินการแทน หรือมอบหมายให้บุคคลอื่นกระทำโดยผู้รับคำสั่งเป็นผู้เสียค่าใช้จ่าย เป็นต้น นอกจากนั้น ในกรณีที่เจ้าหน้าที่จำเป็นต้องระงับเหตุใดๆ อย่างเร่งด่วน โดยไม่อาจออกคำสั่งทางปกครองให้ผู้รับคำสั่งกระทำการได้ในทันที เจ้าหน้าที่อาจใช้มาตรการบังคับทางปกครองให้กระทำหรือละเว้นการกระทำไปก่อนก็ได้

3.3 มาตรการและกระบวนการบังคับทางปกครองตามคำสั่งทางปกครองที่กำหนดให้ชำระเงิน

ในกรณีที่เจ้าหน้าที่ออกคำสั่งให้ผู้รับคำสั่งทางปกครองชำระเงินเมื่อถึงกำหนดการชำระเงินดังกล่าวแล้ว ผู้รับคำสั่งทางปกครองไม่ชำระหรือชำระไม่ถูกต้องหรือไม่ครบถ้วน เจ้าหน้าที่ต้องมีหนังสือเตือนให้ผู้นั้นชำระภายในระยะเวลาที่กำหนดแต่ต้องไม่น้อยกว่าเจ็ดวัน ถ้าไม่มีการปฏิบัติตามคำเตือน ในพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ.2539 มาตรา 57¹⁰ กำหนดให้อำนาจเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองใช้มาตรการบังคับโดยการยึด การอายัดและการขายทอดตลาดทรัพย์สินให้ปฏิบัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งโดยอนุโลม ดังนั้น ในการบังคับการให้เป็นไปตามคำสั่งทางปกครองที่กำหนดให้ชำระเงิน เจ้าหน้าที่ผู้ใช้มาตรการบังคับทางปกครองต้องนำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาบังคับใช้ โดยวิธีการยึดหรืออายัดและขายทอดตลาดทรัพย์สิน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเป็นไปตามหลักเกณฑ์และขั้นตอนที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งภาค 5 ลักษณะ 2 การบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง

นอกจากนั้นพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ.2539 ได้กำหนดผู้มีอำนาจสั่งยึดหรืออายัดหรือขายทอดตลาดไว้ตามกฎหมายกระทรวงฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2542) ออกตามความในแห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 ซึ่งกำหนดให้การใช้มาตรการ

¹⁰ มาตรา 57 คำสั่งทางปกครองที่กำหนดให้ผู้ใดชำระเงิน ถ้าถึงกำหนดแล้วไม่มีการชำระโดยถูกต้องครบถ้วน ให้เจ้าหน้าที่มีหนังสือเตือนให้ผู้นั้นชำระภายในระยะเวลาที่กำหนดแต่ต้องไม่น้อยกว่าเจ็ดวัน ถ้าไม่มีการปฏิบัติตามคำเตือน เจ้าหน้าที่อาจใช้มาตรการบังคับทางปกครองโดยยึดหรืออายัดทรัพย์สินของผู้นั้นและขายทอดตลาดเพื่อชำระเงินให้ครบถ้วน

วิธีการยึด การอายัดและการขายทอดตลาด ให้ปฏิบัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งโดยอนุโลม ส่วนผู้มีอำนาจสั่งยึดหรืออายัด หรือขายทอดตลาดให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง.

บังคับทางปกครองโดยวิธีการยึดหรืออายัด และขายทอดตลาดทรัพย์สินของผู้อยู่ได้บังคับของคำสั่งทางปกครอง ให้เป็นอำนาจของเจ้าหน้าที่ดังต่อไปนี้

3.3.1 ปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี ปลัดกระทรวง หรือปลัดทบวง ในกรณีที่ผู้ทำคำสั่งทางปกครองเป็นเจ้าหน้าที่สังกัดของสำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี สำนักงานปลัดกระทรวง หรือสำนักงานปลัดทบวง แล้วแต่กรณี

3.3.2 อธิบดีหรือหัวหน้าส่วนราชการที่มีฐานะเป็นกรม ในกรณีที่ผู้ทำคำสั่งทางปกครองเป็นเจ้าหน้าที่ในสังกัดของกรมหรือส่วนราชการที่มีฐานะเป็นกรม แล้วแต่กรณี

3.3.3 ผู้ว่าราชการจังหวัด ในกรณีที่ผู้ทำคำสั่งทางปกครองเป็นเจ้าหน้าที่ของราชการส่วนภูมิภาคในจังหวัด

3.3.4 ผู้บริหารกิจการของรัฐวิสาหกิจหรือหน่วยงานอื่นของรัฐ ในกรณีที่ผู้ทำคำสั่งทางปกครองเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐวิสาหกิจหรือหน่วยงานอื่นของรัฐ แล้วแต่กรณี

3.3.5 ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร นายกเทศมนตรี นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด หรือปลัดเมืองพัทยา ในกรณีที่ผู้ทำคำสั่งทางปกครองเป็นเจ้าหน้าที่ในสังกัดของกรุงเทพมหานคร เทศบาลนคร เทศบาลเมือง องค์การบริหารส่วนจังหวัด หรือเมืองพัทยา แล้วแต่กรณี

3.3.6 ผู้บริหารหรือคณะผู้บริหารท้องถิ่นอื่นนอกจาก (5) โดยความเห็นชอบของผู้ว่าราชการจังหวัด ในกรณีที่ผู้ทำคำสั่งทางปกครองเป็นเจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่น

3.3.7 รัฐมนตรีผู้รักษาการตามกฎหมาย ในกรณีที่ผู้ทำคำสั่งทางปกครองเป็นเอกชน ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนด

3.3.8 เจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจตาม (1) (2) (3) (4) (5) (6) หรือ (7) แล้วแต่กรณี ในกรณีที่ผู้ทำคำสั่งทางปกครองเป็นเอกชนซึ่งได้รับแต่งตั้งหรือได้รับมอบหมายจากเจ้าหน้าที่ดังกล่าว

เนื่องจากพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ.2539 ไม่ได้กำหนดรายละเอียดของหลักเกณฑ์ในการใช้มาตรการบังคับทางปกครองโดยวิธีการยึด อายัด และขายทอดตลาดทรัพย์สินไว้เฉพาะ โดยกำหนดให้วิธีการในการอายัดและการขายทอดตลาดทรัพย์สินไว้เพียงให้ปฏิบัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งโดยอนุโลมเท่านั้น ในทางปฏิบัติจึงเกิดปัญหาแก่เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองในการที่จะใช้มาตรการดังกล่าวเป็นอย่างมาก

3.4 การบังคับทางปกครองตามกฎหมายเฉพาะ

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่าพัฒนาการของการบังคับทางปกครองในประเทศไทยแต่เดิมก่อนที่พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ.2539 จะมีผลใช้บังคับนั้น หลักเกณฑ์เกี่ยวกับการบังคับตามคำสั่งทางปกครองของประเทศไทยนั้นมิได้อยู่ในกฎหมายเฉพาะแต่ละฉบับ โดยมีเนื้อหาแตกต่างกันไปแล้วแต่สภาพของเรื่อง เมื่อมีการตราพระราชบัญญัติปฏิบัติ

ราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 ขึ้น หลักเกณฑ์เกี่ยวกับการบังคับตามคำสั่งทางปกครองได้ถูกกำหนดไว้ในส่วนที่ 8 ตั้งแต่มาตรา 55 ถึง มาตรา 63 ว่าด้วยการบังคับทางปกครอง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะนำมาใช้สำหรับกฎหมายบางฉบับที่กำหนดเกี่ยวกับกระบวนการพิจารณาและออกคำสั่งทางปกครองไว้ แต่ไม่มีบทบัญญัติกำหนดมาตรการบังคับทางปกครอง

อย่างไรก็ดี แม้กฎหมายใดกำหนดมาตรการบังคับทางปกครองไว้เฉพาะแล้วก็ตามแต่ก็เป็นดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ที่จะพิจารณาว่าจะใช้มาตรการบังคับทางปกครองตามกฎหมายเฉพาะนั้นหรือไม่ เนื่องจากมาตรา 63 แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 กำหนดให้เจ้าหน้าที่เป็นผู้พิจารณา หากเจ้าหน้าที่เห็นว่ามาตรการบังคับนั้นมีลักษณะที่จะเกิดผลน้อยกว่ามาตรการบังคับตามกฎหมาย เจ้าหน้าที่จะใช้มาตรการบังคับทางปกครองตามหมวดนี้แทนก็ได้¹¹ กรณีจึงเป็นการกำหนดให้อำนาจดุลพินิจแก่เจ้าหน้าที่ในการพิจารณาเปรียบเทียบถึงประสิทธิภาพของการบังคับทางปกครองตามกฎหมายเฉพาะกับการบังคับทางปกครองตามกฎหมายว่าด้วยวิธีการปฏิบัติราชการทางปกครอง ซึ่งไม่อยู่ภายใต้บังคับมาตรา 3¹² แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ.2539 ที่กำหนดให้วิธีปฏิบัติราชการทางปกครองตามกฎหมายต่างๆ ให้เป็นไปตามที่กำหนดในพระราชบัญญัตินี้ เว้นแต่ในกรณีที่กฎหมายใดกำหนดวิธีปฏิบัติราชการทางปกครองเรื่องใดไว้โดยเฉพาะและมีหลักเกณฑ์ที่ประกันความเป็นธรรมหรือมีมาตรฐานในการปฏิบัติราชการไม่ต่ำกว่าหลักเกณฑ์ที่กำหนดในพระราชบัญญัตินี้ ก็ให้ถือปฏิบัติตามกฎหมายเฉพาะนั้น แต่ในส่วนของการบังคับทางปกครองมิได้พิจารณาถึงหลักประกันความเป็นธรรมหรือมาตรการในการปฏิบัติราชการแต่เป็นการพิจารณาถึงประสิทธิภาพของมาตรการบังคับทางปกครองที่จะทำให้คำสั่งทางปกครองบรรลุผล¹³

¹¹ มาตรา 63 ถ้าบทกฎหมายใดกำหนดมาตรการบังคับทางปกครองไว้โดยเฉพาะแล้ว แต่เจ้าหน้าที่เห็นว่ามาตรการบังคับนั้นมีลักษณะที่จะเกิดผลน้อยกว่ามาตรการบังคับตามหมวดนี้ เจ้าหน้าที่จะใช้มาตรการบังคับทางปกครองตามหมวดนี้แทนก็ได้.

¹² มาตรา 3 วิธีปฏิบัติราชการทางปกครองตามกฎหมายต่างๆ ให้เป็นไปตามที่กำหนดในพระราชบัญญัตินี้ เว้นแต่ในกรณีที่กฎหมายใดกำหนดวิธีปฏิบัติราชการทางปกครองเรื่องใดไว้โดยเฉพาะและมีหลักเกณฑ์ที่ประกันความเป็นธรรมหรือมีมาตรฐานในการปฏิบัติราชการไม่ต่ำกว่าหลักเกณฑ์ที่กำหนดในพระราชบัญญัตินี้

ความในวรรคหนึ่งมิให้ใช้บังคับกับขั้นตอนและระยะเวลาอุทธรณ์หรือโต้แย้งที่กำหนดในกฎหมาย.

¹³ วรณรี สิงโต.(2545). “คำสั่งของฝ่ายปกครองที่เรียกให้เจ้าหน้าที่ชดใช้เงิน” ศึกษากรณีมาตรา 12 แห่งพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ.2539”, วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หน้า 262.

3.5 การบังคับทางปกครองตามประมวลรัษฎากร

ประมวลรัษฎากร กำหนดให้ผู้มีหน้าที่เสียภาษีต้องยื่นแบบแสดงรายการผู้เสียภาษี ให้เจ้าพนักงานประเมินภาษีอากรเพื่อการชำระภาษี และเมื่อเจ้าพนักงานประเมินได้ดำเนินการประเมินอากรแล้ว เจ้าพนักงานจะแจ้งการประเมินภาษีอากรตามแบบแจ้งการประเมินไปยังผู้ต้องเสียภาษีอากรเพื่อให้ชำระภาษี เนื่องจากการประเมินภาษีอากรเป็นการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองโดยอาศัยอำนาจตามประมวลรัษฎากร ซึ่งเป็นกฎหมายระดับพระราชบัญญัติเพื่อก่อให้เกิดนิติสัมพันธ์ในการบังคับเอกชนผู้เสียภาษี ด้วยการแสดงเจตนาฝ่ายเดียวออกคำสั่งเรียกให้ชำระค่าภาษีอากรอันเป็นการกระทบต่อสิทธิในทรัพย์สินของประชาชนการประเมินภาษีอากรจึงเป็นคำสั่งทางปกครอง

เมื่อเจ้าพนักงานได้แจ้งการประเมินภาษีอากร ตามแบบแจ้งการประเมินไปยังผู้ต้องเสียภาษีอากรเพื่อให้ชำระภาษีแล้ว เมื่อถึงกำหนดระยะเวลาชำระ ผู้ต้องเสียภาษีอากรมิได้เสียหรือนำส่งเงินค่าภาษีอากร มาตรา 12 แห่งประมวลรัษฎากรกำหนดให้ถือว่าภาษีที่ต้องชำระนั้นเป็นภาษีอากรค้าง ซึ่งเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองมีอำนาจบังคับให้ผู้ค้างภาษีอากรชำระหนี้ภาษีอากรที่ค้างชำระได้เองโดยไม่ต้องขอให้ศาลมีคำสั่งบังคับแต่อย่างใด การที่เจ้าหน้าที่มีอำนาจบังคับให้ผู้ค้างภาษีอากรชำระหนี้ดังกล่าวจึงเป็นมาตรการที่รัฐให้อำนาจแก่ฝ่ายปกครองให้สามารถบังคับเอากับประชาชนที่ไม่ปฏิบัติตามคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมายของฝ่ายปกครอง หรืออาจเรียกได้ว่าเป็นมาตรการบังคับทางปกครองอย่างหนึ่งนั่นเอง

มาตรการบังคับทางปกครองตามประมวลรัษฎากร ได้แก่ มาตรการบังคับชำระหนี้ภาษีอากรค้างตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 12 แห่งประมวลรัษฎากร โดยบทบัญญัติดังกล่าวได้กำหนดให้อธิบดีมีอำนาจสั่งยึดหรืออายัดและขายทอดตลาดทรัพย์สินของผู้ต้องรับผิดชอบเสียภาษีอากรหรือนำส่งภาษีอากร ซึ่งวิธีการยึดและขายทอดตลาดทรัพย์สินนั้นให้ปฏิบัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งโดยอนุโลม ส่วนวิธีการอายัดให้ปฏิบัติตามระเบียบที่อธิบดีกำหนดโดยอนุมัติรัฐมนตรี ซึ่งต่อมามีอธิบดีกรมสรรพากรได้ออกระเบียบว่าด้วยการอายัดทรัพย์สินตามความในมาตรา 12 แห่งประมวลรัษฎากร พ.ศ. 2546 โดยกำหนดให้วิธีการอายัดนั้นให้ปฏิบัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเช่นกัน นอกจากนั้น อธิบดีกรมสรรพากรยังได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการดำเนินการยึดและขายทอดตลาดทรัพย์สิน ได้แก่ ระเบียบกรมสรรพากรว่าด้วยการยึดทรัพย์สินตามความในมาตรา 12 แห่งประมวลรัษฎากร พ.ศ. 2545 และระเบียบกรมสรรพากรว่าด้วยการขายทอดตลาดทรัพย์สินของผู้ค้างภาษีอากร พ.ศ. 2545 ซึ่งระเบียบทั้งสามฉบับดังกล่าวได้กำหนดนิยามเกี่ยวกับการวิธีการยึด อายัด และขายทอดตลาดทรัพย์สินไว้ดังนี้

“ยึด” หมายความว่า การกระทำใดๆ ต่อทรัพย์สินของผู้ค้างภาษีอากรเพื่อให้ทรัพย์สินนั้นได้เข้ามาอยู่ในความควบคุมดูแลหรือครอบครองเจ้าพนักงานหรือผู้ที่ได้รับมอบหมาย¹⁴

“อายัด” หมายความว่า การสั่งให้ผู้ค้างภาษีอากรและหรือบุคคลภายนอกมิให้จำหน่าย จ่าย โอน หรือกระทำการใดกรรมใดๆ เกี่ยวกับทรัพย์สินหรือสิทธิเรียกร้องที่ได้สั่งอายัดไว้ รวมตลอดถึงการสั่งให้บุคคลภายนอกมิให้นำส่งทรัพย์สินหรือชำระหนี้แก่ผู้ค้างภาษีอากรและหรือให้ส่งมอบหรือชำระหนี้ต่อเจ้าพนักงานเพื่อเป็นค่าภาษีอากร ณ ที่ซึ่งผู้มีอำนาจออกคำสั่งอายัดกำหนด¹⁵

“การขายทอดตลาด” หมายความว่า การนำเอาทรัพย์สินของผู้ค้างภาษีอากรออกขายโดยวิธีให้ผู้ราคาดกันโดยเปิดเผย¹⁶

สำหรับเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง ผู้มีอำนาจบังคับให้ผู้ค้างภาษีอากรชำระหนี้ภาษีอากรที่ค้างชำระนั้น มาตรา 12 แห่งประมวลรัษฎากรกำหนดให้อธิบดีมีอำนาจสั่งยึดหรืออายัดและขายทอดตลาดทรัพย์สินของผู้ที่ต้องรับผิดชอบภาษีอากรหรือนำส่งภาษีอากรได้ทั่วราชอาณาจักร โดยมีต้องขอให้ศาลออกหมายยึดหรือสั่งอำนาจดังกล่าว อย่างไรก็ตาม อธิบดีจะมอบอำนาจให้รองอธิบดีหรือสรรพากรเขตก็ได้

ในจังหวัดอื่นนอกจากกรุงเทพมหานคร ผู้ว่าราชการจังหวัดหรือนายอำเภอเป็นผู้มีอำนาจสั่งยึดหรืออายัดและขายทอดตลาดทรัพย์สินของผู้ที่ต้องรับผิดชอบภาษีอากรหรือนำส่งภาษีอากรภายในเขตท้องที่จังหวัดหรืออำเภอนั้น แต่สำหรับนายอำเภอนั้น จะใช้อำนาจสั่งขายทอดตลาดได้ต่อเมื่อได้รับอนุญาตจากผู้ว่าราชการจังหวัด

3.6 การบังคับทางปกครองตามกฎหมายว่าด้วยการควบคุมอาคาร

พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 เป็นกฎหมายที่รวมกฎหมาย 2 ฉบับไว้ด้วยกัน คือ พระราชบัญญัติควบคุมการก่อสร้างอาคารในเขตเพลิงไหม้ พุทธศักราช 2476 และพระราชบัญญัติควบคุมการก่อสร้างอาคาร พุทธศักราช 2479 ทั้งนี้ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อควบคุมการก่อสร้างอาคารทั่วไปและควบคุมการก่อสร้างอาคารในเขตเพลิงไหม้ให้เหมาะสมและสอดคล้อง

¹⁴ ข้อ 4 แห่งระเบียบกรมสรรพากรว่าด้วยการยึดทรัพย์สินตามความในมาตรา 12 แห่งประมวลรัษฎากร พ.ศ.2545.

¹⁵ ข้อ 4 แห่งระเบียบกรมสรรพากรว่าด้วยการอายัดทรัพย์สินตามความในมาตรา 12 แห่งประมวลรัษฎากร พ.ศ.2545.

¹⁶ ข้อ 4 แห่งระเบียบกรมสรรพากรว่าด้วยการขายทอดตลาดทรัพย์สินตามความในมาตรา 12 แห่งประมวลรัษฎากร พ.ศ.2545.

กับสถานการณ์ปัจจุบันรวมทั้งเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการควบคุมเกี่ยวกับความมั่นคงแข็งแรง ความปลอดภัย การป้องกันอัคคีภัย การสาธารณสุข การรักษาสุขภาพสิ่งแวดล้อม การผังเมือง การสถาปัตยกรรมและการอำนวยความสะดวกแก่การจราจร โดยมีเจ้าพนักงานท้องถิ่นเป็นเจ้าหน้าที่มีหน้าที่บังคับการให้เป็นไปตามกฎหมายควบคุมอาคารซึ่งพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 กำหนดให้หัวหน้าผู้บริหารท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นเจ้าพนักงานท้องถิ่นเช่นผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครสำหรับในเขตกรุงเทพมหานคร นายกเทศมนตรี สำหรับในเขตเทศบาล เป็นต้น เจ้าพนักงานท้องถิ่นมีอำนาจหน้าที่ในการดำเนินการตามพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 หลายประการ เช่นอำนาจประกาศเขตเพลิงไหม้ ตรวจพิจารณาและออกใบอนุญาต หรือมีหนังสือแจ้งคำสั่งไม่อนุญาตพร้อมด้วยเหตุผลให้ผู้อนุญาตก่อสร้าง ดัดแปลง เคลื่อนย้ายหรือรื้ออาคาร อำนาจในการต่อใบอนุญาต นอกจากนี้ เจ้าพนักงานท้องถิ่นยังมีอำนาจหน้าที่ที่สำคัญอีก 2 ประการ คือ อำนาจในการออกคำสั่งบังคับการฝ่ายเดียวกับเอกชนและอำนาจบังคับการให้เป็นไปตามคำสั่ง¹⁷

3.6.1 อำนาจในการออกคำสั่งบังคับการฝ่ายเดียวกับเอกชน ได้แก่

- 1) คำสั่งให้ระงับการกระทำ ในกรณีที่มีการก่อสร้าง ดัดแปลงเคลื่อนย้ายหรือรื้ออาคารฝ่าฝืนกฎหมายควบคุมอาคาร หรือในกรณีที่เจ้าของหรือผู้ครอบครองใช้หรือยินยอมให้บุคคลอื่นดัดแปลงหรือใช้ที่จอดรถ ที่กัลบริด และทางเข้าออกของรถนั้นเพื่อการอื่นไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วนโดยมิได้รับอนุญาตจากเจ้าพนักงานท้องถิ่น
- 2) คำสั่งให้ระงับการใช้อาคารในส่วนที่ยังไม่ได้ใบรับรอง ใบอนุญาตหรือเจ้าพนักงานท้องถิ่นมีอำนาจออกคำสั่งห้ามมิให้บุคคลใดใช้หรือเข้าไปในส่วนใดๆ ของอาคารหรือบริเวณที่มีการก่อสร้าง ดัดแปลง เคลื่อนย้ายหรือรื้ออาคารโดยฝ่าฝืนกฎหมายควบคุมอาคาร
- 3) คำสั่งให้กระทำการ เช่น กรณีการก่อสร้าง ดัดแปลง รื้อถอนหรือเคลื่อนย้ายอาคาร โดยฝ่าฝืนบทบัญญัติแห่งกฎหมายควบคุมอาคาร สามารถแก้ไขเปลี่ยนแปลงให้ถูกต้องได้ เจ้าพนักงานท้องถิ่นมีอำนาจสั่งให้เจ้าของอาคารยื่นคำขออนุญาตหรือดำเนินการแก้ไขให้ถูกต้องภายในระยะเวลาที่กำหนดไว้ในกฎหมายได้
- 4) คำสั่งให้รื้อถอนอาคาร เช่น กรณีการก่อสร้าง ดัดแปลง รื้อถอน หรือเคลื่อนย้ายอาคาร โดยฝ่าฝืนกฎหมายควบคุมอาคาร ซึ่งไม่สามารถแก้ไขเปลี่ยนแปลงให้ถูกต้องได้หรือเจ้าของอาคารมิได้ปฏิบัติให้ถูกต้องตามคำสั่งของเจ้าพนักงานท้องถิ่น ตามมาตรา 41

¹⁷ สุริยน ประภาสวัต, “ปัญหาการบังคับใช้และวินิจฉัยสั่งการของเจ้าหน้าที่กรุงเทพมหานคร ตามกฎหมายว่าด้วยการควบคุมอาคาร,(วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,2539)

เจ้าพนักงานท้องถิ่นมีอำนาจสั่งให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองอาคาร ผู้ควบคุมงานหรือผู้ดำเนินการ รื้อถอนอาคารนั้นทั้งหมดหรือบางส่วนได้ภายในระยะเวลาที่กำหนด แต่ต้องไม่น้อยกว่า 30 วัน เป็นต้น

3.6.2 อำนาจบังคับการให้เป็นไปตามคำสั่ง

อำนาจบังคับการให้เป็นไปตามคำสั่งของเจ้าพนักงานท้องถิ่นเป็นไปตาม มาตรา 43 วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 ซึ่งบัญญัติว่า

“ถ้าไม่มีการรื้อถอนอาคารตามคำสั่งของเจ้าพนักงานท้องถิ่นตามมาตรา 42 ให้เจ้าพนักงานท้องถิ่นมีอำนาจดังต่อไปนี้

1) ยื่นคำขอฝ่ายเดียวโดยทำเป็นคำร้องต่อศาล นับแต่ระยะเวลาที่กำหนดไว้ ตามมาตรา 42 ได้ล่วงพ้นไป ขอให้ศาลมีคำสั่งจับกุมและกักขังบุคคลซึ่งมิได้ปฏิบัติตามคำสั่ง ของเจ้าพนักงานท้องถิ่นตามมาตรา 42 โดยให้นำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้ บังคับโดยอนุโลม

2.) ดำเนินหรือจัดให้มีการรื้อถอนอาคารดังกล่าวได้เองโดยจะต้องปิด ประกาศกำหนดรื้อถอนไว้ในบริเวณนั้นแล้วเป็นเวลาไม่น้อยกว่า 7 วัน และเจ้าของหรือผู้ ครอบครองอาคาร ผู้รับผิดชอบงานออกแบบอาคาร ผู้รับผิดชอบงานออกแบบและคำนวณอาคาร ผู้ควบคุมงาน และผู้ดำเนินการ จะต้องร่วมกันเสียค่าใช้จ่ายในการนั้น เว้นแต่บุคคลดังกล่าวจะ พิสูจน์ได้ว่าตนมิได้เป็นผู้กระทำหรือมีส่วนร่วมในการกระทำที่เป็นการฝ่าฝืนกฎหมาย

การที่เจ้าพนักงานท้องถิ่นเข้าดำเนินการรื้อถอนอาคารเอง หรือมอบหมาย ให้เอกชนเข้าดำเนินการรื้อถอน โดยกำหนดให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองอาคาร ผู้รับผิดชอบงาน ออกแบบอาคาร ผู้รับผิดชอบงานออกแบบและคำนวณอาคาร ผู้ควบคุมงาน และผู้ดำเนินการเป็น ผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายที่เกิดจากการรื้อถอนนั้น เป็นมาตรการที่รัฐให้อำนาจแก่ฝ่ายปกครอง ให้สามารถบังคับประชาชนที่ไม่ปฏิบัติตามคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมายของฝ่ายปกครองหรือ มาตรการบังคับทางปกครองอย่างหนึ่ง

จึงสรุปได้ว่า เจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจในการดำเนินการบังคับทางปกครองตาม พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 ได้แก่ เจ้าพนักงานท้องถิ่นผู้ซึ่งออกคำสั่ง ส่วนมาตรการ บังคับทางปกครองตามพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 นั้น ได้แก่ อำนาจบังคับการให้ เป็นไปตามคำสั่งของเจ้าพนักงานท้องถิ่นตามข้อ (2.2) นั้นเอง

3.7 การบังคับทางปกครองตามกฎหมายว่าด้วยการสาธารณสุข

พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 เป็นกฎหมายที่รวมกฎหมาย 2 ฉบับเข้าไว้ ด้วยกัน คือ พระราชบัญญัติสาธารณสุข พุทธศักราช 2484 และพระราชบัญญัติควบคุมการใช้ อุจจาระเป็นปุ๋ย พุทธศักราช 2480 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อควบคุมดูแลการดำเนินงานในด้าน

สาธารณสุข เนื่องด้วยในปัจจุบันเป็นที่ยอมรับว่าการสาธารณสุขเป็นเรื่องเกี่ยวพันกับความเป็นอยู่ และสภาพแวดล้อมของมนุษย์อย่างใกล้ชิด จำเป็นต้องขยายขอบเขตการกำกับดูแลกิจการต่างๆ ให้กว้างขวางขึ้นเพื่อสามารถนำมาปรับใช้กับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้ทันทั่วทั้งที่ นอกจากนี้ พระราชบัญญัติดังกล่าวยังปรับปรุงบทบัญญัติเกี่ยวกับการควบคุมให้มีลักษณะการดูแลกำกับและติดตาม และได้ปรับปรุงอำนาจหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ให้สามารถบังคับให้มีการปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ของกฎหมายอย่างเคร่งครัด เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในด้านกำกับดูแลและป้องกันเกี่ยวกับการอนามัยสิ่งแวดล้อม¹⁸

พระราชบัญญัตินี้ได้กำหนดให้เจ้าพนักงานท้องถิ่น ได้แก่ นายกเทศมนตรีในเขตเทศบาล ผู้ว่าราชการจังหวัดสำหรับในเขตองค์การบริหารส่วนจังหวัด ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร สำหรับในเขตกรุงเทพมหานคร ปลัดเมืองพัทยาสำหรับในเขตเมืองพัทยาหรือหัวหน้าผู้บริหารท้องถิ่นขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นที่กฎหมายกำหนดให้เป็นราชการส่วนท้องถิ่นสำหรับในเขตราชการส่วนท้องถิ่นนั้น¹⁹ เป็นเจ้าหน้าที่ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ในการบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการสาธารณสุข นอกจากนั้น ยังกำหนดให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขมีอำนาจแต่งตั้งเจ้าพนักงานสาธารณสุขเพื่อปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้ด้วย²⁰ โดยเจ้าพนักงานท้องถิ่นมีอำนาจหน้าที่ในการดำเนินการตามพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 หลายประการ เช่น อำนาจในการออกใบอนุญาตให้ดำเนินการรับทำการเก็บ ขนหรือกำจัดสิ่งปฏิกูลมูลฝอย โดยทำเป็นธุรกิจหรือโดยได้รับประโยชน์ตอบแทนด้วยการคิดค่าบริการ²¹ อำนาจในการออกใบอนุญาตให้ดำเนินการที่กำหนดให้เป็นกิจการที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ ที่การมีการควบคุมในลักษณะที่เป็นการค้า²² อำนาจในการออกใบอนุญาตจัดตั้งตลาดหรือเปลี่ยนแปลง ขยายหรือลดสถานที่หรือบริเวณที่ใช้เป็นตลาด อำนาจในการออกใบอนุญาตจัดตั้งสถานที่จำหน่ายอาหารหรือสถานที่สะสมอาหาร²³ และอำนาจในการออกใบอนุญาตให้จำหน่ายสินค้าในที่หรือทางสาธารณะ²⁴ เป็นต้น นอกจากนี้ เจ้าพนักงานท้องถิ่นยังมีอำนาจหน้าที่ที่สำคัญอีก 2 ประการคือ อำนาจในการออกคำสั่งบังคับการฝ่ายเดียวกับเอกชนและอำนาจบังคับการให้เป็นไปตามคำสั่ง

¹⁸ เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ.2535 ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 38 ตอนที่ 27 ลงวันที่ 5 เมษายน 2539.

¹⁹ มาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ.2535.

²⁰ มาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ.2535.

²¹ มาตรา 19 แห่งพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ.2535.

²² มาตรา 33 แห่งพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ.2535.

²³ มาตรา 38 แห่งพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ.2535.

²⁴ มาตรา 41 แห่งพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ.2535.

3.7.1 อำนาจหน้าที่ออกคำสั่งบังคับการฝ่ายเดียวกับเอกชน ได้แก่

1) คำสั่งให้บุคคลซึ่งเป็นต้นเหตุระงับหรือป้องกันเหตุรำคาญภายในเวลาอันสมควร ในกรณีที่มีเหตุรำคาญเกิดขึ้นหรืออาจเกิดขึ้นในที่หรือทางสาธารณะ²⁵ คำสั่งให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองสถานที่ระงับเหตุรำคาญ ในกรณีที่มีเหตุรำคาญเกิดขึ้นในสถานที่เอกชน²⁶ เป็นต้น

2) คำสั่งห้ามมิให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองใช้หรือยินยอมให้บุคคลใดใช้สถานที่ทั้งหมดหรือบางส่วน ในกรณีที่ปรากฏว่าเหตุรำคาญที่เกิดขึ้นในสถานที่เอกชนอาจเกิดอันตรายอย่างร้ายแรงต่อสุขภาพหรือมีผลกระทบต่อสภาวะความเป็นอยู่ที่เหมาะสมกับการดำรงชีพของประชาชน จนกว่าจะได้มีการระงับเหตุรำคาญนั้นแล้ว²⁷

3) คำสั่งให้กระทำการ เช่น ในกรณีที่อาคารหรือส่วนของอาคารหรือสิ่งหนึ่งสิ่งใดซึ่งต่อเนื่องจากอาคารมีสภาพชำรุดทรุดโทรมหรือปล่อยให้มีสภาพกรุงรังจนอาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพของผู้อยู่อาศัยหรือมีลักษณะไม่ถูกต้อง เจ้าพนักงานท้องถิ่นมีอำนาจออกคำสั่งเป็นหนังสือให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองอาคารจัดการแก้ไข เปลี่ยนแปลง รื้อถอนอาคาร หรือสิ่งหนึ่งสิ่งใดซึ่งต่อเนื่องกับอาคารทั้งหมดหรือแต่บางส่วน หรือจัดการอย่างอื่นตามความจำเป็นเพื่อมิให้เป็นอันตรายต่อสุขภาพ หรือให้ถูกต้องด้วยสุขลักษณะ²⁸ หรือในกรณีที่ปรากฏแก่เจ้าพนักงานท้องถิ่นว่าอาคารใดมีสินค้า เครื่องเรือนหรือสัมภาระสะสมไว้มากเกินสมควร หรือจัดสิ่งของเหล่านั้นซับซ้อนกันเกินไป จนอาจเป็นเหตุให้เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ให้โทษใดๆ หรืออาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพของผู้อยู่อาศัยหรือไม่ถูกต้องด้วยสุขลักษณะของการใช้เป็นที่อยู่อาศัยให้เจ้าพนักงานท้องถิ่นมีอำนาจออกคำสั่งเป็นหนังสือให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองอาคารย้ายสินค้า เครื่องเรือนหรือสัมภาระออกจากอาคารนั้น หรือให้จัดสิ่งของเหล่านั้นเสียใหม่ เพื่อมิให้เป็นอันตรายต่อสุขภาพหรือให้ถูกต้องด้วยสุขลักษณะหรือให้กำจัดสัตว์ซึ่งเป็นพาหะของโรค²⁹

3.7.2 อำนาจบังคับการให้เป็นไปตามคำสั่ง

พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 ให้อำนาจบังคับการให้เป็นไปตามคำสั่งของเจ้าพนักงานท้องถิ่นและเจ้าพนักงานสาธารณสุข ดังนี้

1) อำนาจบังคับการให้เป็นไปตามคำสั่งของเจ้าพนักงานท้องถิ่น ได้แก่

²⁵ มาตรา 27 แห่งพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ.2535.

²⁶ มาตรา 28 วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ.2535.

²⁷ มาตรา 28 วรรคสาม แห่งพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ.2535.

²⁸ มาตรา 21 แห่งพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ.2535.

²⁹ มาตรา 22 แห่งพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ.2535.

(1) ในกรณีที่เจ้าพนักงานท้องถิ่นมีคำสั่งให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองอาคารจัดการแก้ไข เปลี่ยนแปลง รื้อถอนอาคาร หรือสิ่งหนึ่งสิ่งใดซึ่งต่อเนื่องกับอาคารที่มีสภาพชำรุดทรุดโทรมหรือมีสภาพพรั่งพร้อมจนอาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพของผู้อยู่อาศัยหรือมีลักษณะไม่ถูกต้องตามมาตรา 21 แห่งพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 หรือในกรณีที่เจ้าพนักงานท้องถิ่นมีคำสั่งให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองอาคารที่มีสินค้า เครื่องเรือนหรือสัมภาระสะสมไว้มากเกินสมควร หรือจัดสิ่งของเหล่านั้นซับซ้อนกันเกินไป จนอาจเป็นเหตุให้เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ให้โทษใดๆ หรืออาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพของผู้อยู่อาศัยหรือไม่ถูกต้องด้วยสุขลักษณะ ดำเนินการย้ายสินค้า เครื่องเรือนหรือสัมภาระออกจากอาคารนั้น หรือให้จัดสิ่งของเหล่านั้นเสียใหม่ เพื่อมิให้เป็นอันตรายต่อสุขภาพหรือให้ถูกต้องด้วยสุขลักษณะหรือให้กำจัดสัตว์ซึ่งเป็นพาหะของโรคตามมาตรา 22 แห่งพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 แต่ผู้นั้นละเลยไม่ปฏิบัติตามคำสั่งภายในเวลาที่กำหนด มาตรา 23 แห่งพระราชบัญญัติเดียวกันนี้ กำหนดให้เจ้าพนักงานท้องถิ่นมีอำนาจดำเนินการแทนได้ โดยเจ้าของหรือผู้ครอบครองดังกล่าวต้องเป็นผู้เสียค่าใช้จ่าย

(2) ในกรณีที่เจ้าพนักงานท้องถิ่นมีคำสั่งให้คำสั่งให้บุคคลซึ่งเป็นต้นเหตุระงับหรือป้องกันเหตุรำคาญ ในกรณีที่มีเหตุรำคาญเกิดขึ้นในที่หรือทางสาธารณะตามมาตรา 27 แห่งพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 หรือคำสั่งให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองสถานที่ระงับเหตุรำคาญ ในกรณีที่มีเหตุรำคาญเกิดขึ้นในสถานที่เอกชนตามมาตรา 28 แห่งพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 แต่ปรากฏว่าไม่มีการปฏิบัติตามคำสั่งของเจ้าพนักงานท้องถิ่น มาตรา 27 และมาตรา 28 แห่งพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 ให้อำนาจเจ้าพนักงานท้องถิ่นมีอำนาจระงับเหตุรำคาญนั้นและอาจจัดการตามความจำเป็นเพื่อป้องกันมิให้มีเหตุรำคาญเกิดขึ้นอีก โดยมาตรา 27 กำหนดให้บุคคลซึ่งเป็นต้นเหตุหรือเกี่ยวข้องกับการก่อหรืออาจก่อให้เกิดเหตุรำคาญต้องเป็นผู้เสียค่าใช้จ่ายสำหรับการจัดการนั้น นอกจากนั้น ถ้าเหตุรำคาญเกิดขึ้นจากการกระทำ การละเลยหรือการยินยอมของเจ้าของหรือผู้ครอบครองสถานที่เอกชน มาตรา 28 กำหนดให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองสถานที่ดังกล่าวต้องเป็นผู้เสียค่าใช้จ่ายสำหรับการนั้นด้วย

2) อำนาจบังคับการให้เป็นไปตามคำสั่งของเจ้าพนักงานสาธารณสุข ได้แก่ อำนาจบังคับการให้เป็นไปตามคำสั่งของเจ้าพนักงานสาธารณสุขเป็นไปตามมาตรา 8 แห่งพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 ในกรณีที่อธิบดีกรมอนามัยออกคำสั่งให้เจ้าของวัตถุหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการก่อให้เกิดหรืออาจเกิดความเสียหายดังกล่าวระงับการกระทำหรือให้กระทำการใดๆ เพื่อแก้ไขหรือป้องกันความเสียหาย หากบุคคลซึ่งได้รับคำสั่งดังกล่าวไม่ปฏิบัติตามคำสั่ง อธิบดีกรม

อนามัยจะสั่งให้เจ้าพนักงานสาธารณสุขปฏิบัติการใดๆ เพื่อแก้ไขหรือป้องกันความเสียหายดังกล่าว นั้นแทนก็ได้ และบุคคลซึ่งได้รับคำสั่งดังกล่าวต้องเป็นผู้เสียค่าใช้จ่ายสำหรับงานนั้น

อำนาจบังคับการให้เป็นไปตามคำสั่งของเจ้าพนักงานท้องถิ่นและเจ้าพนักงาน สาธารณสุขดังกล่าวเป็นมาตรการที่รัฐให้อำนาจแก่ฝ่ายปกครองให้สามารถบังคับประชาชนที่ไม่ ปฏิบัติตามคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมายของฝ่ายปกครองหรือมาตรการบังคับทางปกครองอย่างหนึ่ง จึงสรุปได้ว่า เจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจในการดำเนินการบังคับทางปกครองตามพระราชบัญญัติการ สาธารณสุข พ.ศ.2535 ได้แก่ เจ้าพนักงานท้องถิ่นผู้ซึ่งออกคำสั่งและเจ้าพนักงานสาธารณสุข ส่วน มาตรการบังคับทางปกครองตามพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 นั้น ได้แก่ อำนาจ บังคับการให้เป็นไปตามคำสั่งของเจ้าพนักงานท้องถิ่นตามข้อ (1) และอำนาจบังคับการให้เป็นไป ตามคำสั่งของเจ้าพนักงานสาธารณสุขตามข้อ (2)

3.8 การบังคับทางปกครองตามกฎหมายว่าด้วยโรงงาน

พระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2535 กำหนดขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อควบคุมดูแล การประกอบกิจการโรงงาน โดยกำหนดให้โรงงานบางลักษณะประกอบกิจการได้ภายใต้ระบบการ กำกับตามปกติ โรงงานบางลักษณะจะต้องแจ้งให้ทราบก่อนจึงจะเริ่มประกอบกิจการได้ และโรงงานบางลักษณะที่จำเป็นต้องใช้ระบบการอนุญาต นอกจากนั้นยังได้กำหนดวิธีการอนุญาต ให้เหมาะสม มีการออกกฎเพื่อกำหนดขอบเขตการประกอบกิจการโรงงานให้ชัดเจน และกำหนด ขั้นตอนการใช้อำนาจของพนักงานเจ้าหน้าที่ในการออกคำสั่งเพื่อบังคับให้โรงงานปฏิบัติตาม กฎหมาย เพื่อให้การควบคุมโรงงานเป็นไปอย่างได้ผลยิ่งขึ้น

พระราชบัญญัตินี้ได้กำหนดให้ผู้อนุญาต ได้แก่ ปลัดกระทรวงหรือผู้ซึ่ง ปลัดกระทรวงมอบหมายตามความเหมาะสม³⁰ เป็นเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจดำเนินกระบวนการทาง ปกครองต่างๆ ตามพระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2535 เช่น อำนาจในการพิจารณาออกใบอนุญาต ประกอบกิจการโรงงานจำพวกที่ 3³¹ อำนาจในการพิจารณาต่ออายุใบอนุญาต³² อำนาจในการ พิจารณาอนุญาตขยายโรงงาน³³ อำนาจสั่งการให้ยกเลิก หรือเปลี่ยนแปลงหรือเพิ่มเงื่อนไขใน ใบอนุญาต³⁴ อำนาจในการพิจารณาคำขอโอนการประกอบกิจการโรงงาน³⁵ อำนาจในการพิจารณา

³⁰ มาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ.2535.

³¹ มาตรา 12 แห่งพระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ.2535.

³² มาตรา 15 แห่งพระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ.2535.

³³ มาตรา 18 แห่งพระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ.2535.

³⁴ มาตรา 20 แห่งพระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ.2535.

³⁵ มาตรา 21 แห่งพระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ.2535.

อนุญาตให้ย้ายเครื่องจักรบางส่วนที่ติดตั้งในโรงงานไปยังสถานที่อื่น³⁶ เป็นต้น นอกจากนั้น ยังให้อำนาจพนักงานเจ้าหน้าที่สั่งให้ผู้ประกอบการโรงงานที่ฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามพระราชบัญญัตินี้ หรือประกอบการโรงงานมีสภาพที่อาจก่อให้เกิดอันตราย ความเสียหายหรือความเดือดร้อนแก่บุคคลหรือทรัพย์สินที่ตกอยู่ในโรงงานที่อยู่ใกล้เคียงระงับการกระทำที่ฝ่าฝืนหรือแก้ไขหรือปรับปรุงหรือปฏิบัติให้ถูกต้องหรือเหมาะสมด้วย³⁷

ในกรณีที่ผู้ประกอบการโรงงานใดจงใจไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของพนักงานเจ้าหน้าที่ดังกล่าวโดยไม่มีเหตุอันควรหรือในกรณีที่ปรากฏว่าการประกอบการของโรงงานใดอาจจะก่อให้เกิดอันตราย ความเสียหายหรือความเดือดร้อนอย่างร้ายแรงแก่บุคคลหรือทรัพย์สินที่อยู่ในโรงงานหรือที่อยู่ใกล้เคียง พระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2535 ให้อำนาจปลัดกระทรวงหรือผู้ซึ่งปลัดกระทรวงมอบหมายสั่งให้ผู้ประกอบการโรงงานนั้นหยุดประกอบการโรงงานทั้งหมดหรือบางส่วนเป็นการชั่วคราว และปรับปรุงแก้ไขโรงงานนั้นเสียใหม่หรือปฏิบัติให้ถูกต้อง ถ้าผู้ประกอบการโรงงานไม่ปรับปรุงแก้ไขโรงงานหรือไม่ปฏิบัติให้ถูกต้องภายในเวลาที่กำหนดปลัดกระทรวงหรือผู้ซึ่งปลัดกระทรวงมอบหมายให้อำนาจสั่งปิดกิจการได้ และในกรณีที่ เป็นโรงงานจำพวกที่ 3 คำสั่งปิดโรงงานดังกล่าวมีผลเป็นการเพิกถอนใบอนุญาตด้วย³⁸ หรือถ้ามีเหตุที่ทางราชการสมควรเข้าไปดำเนินการแทน ปลัดกระทรวงหรือผู้ซึ่งปลัดกระทรวงมอบหมายมีอำนาจสั่งการให้พนักงานเจ้าหน้าที่หรือมอบหมายให้บุคคลใดๆ เข้าจัดการแก้ไขเพื่อให้เป็นไปตามคำสั่งนั้นได้ ในกรณีเช่นนี้ ผู้ประกอบการโรงงานต้องเป็นผู้เสียค่าใช้จ่ายในการเข้าจัดการนั้นตามจำนวนที่จ่ายจริงรวมกับเบี้ยปรับในอัตราร้อยละสามสิบต่อปีของต้นทุนเงินจำนวนดังกล่าว³⁹

การที่ผู้ประกอบการโรงงานไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของพนักงานเจ้าหน้าที่ ถ้ามีเหตุที่ทางราชการสมควรเข้าไปดำเนินการแทน และปลัดกระทรวงหรือผู้ซึ่งปลัดกระทรวงมอบหมายได้สั่งการให้พนักงานเจ้าหน้าที่หรือบุคคลใดๆ เข้าจัดการแก้ไขเพื่อให้เป็นไปตามคำสั่งนั้น โดยผู้ประกอบการโรงงานต้องเป็นผู้เสียค่าใช้จ่ายตามที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น หรือมาตรการเพิกถอนใบอนุญาตด้วยสาเหตุที่ฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนดของเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง ไม่ปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย ซึ่งเป็นมาตรการที่ใช้โดยทั่วไปในกฎหมายปกครองทุกฉบับ รวมทั้งกรณีที่ มาตรา 39 วรรคสาม แห่งพระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2535 ที่กำหนดให้ปลัดกระทรวงหรือผู้ซึ่งปลัดกระทรวงมอบหมายมีอำนาจสั่งปิดโรงงานได้ และในกรณีที่ เป็นโรงงานจำพวกที่ 3 คำสั่งปิด

³⁶ มาตรา 26 แห่งพระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ.2535.

³⁷ มาตรา 37 แห่งพระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ.2535.

³⁸ มาตรา 39 แห่งพระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ.2535.

³⁹ มาตรา 42 แห่งพระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ.2535.

โรงงานดังกล่าวมีผลเป็นการเพิกถอนใบอนุญาตด้วยนั้น ถือได้ว่าเป็นมาตรการที่รัฐให้อำนาจแก่ฝ่ายปกครองให้สามารถบังคับประชาชนที่ไม่ปฏิบัติตามคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมายของฝ่ายปกครองหรือมาตรการบังคับทางปกครองอย่างหนึ่งเช่นกัน

3.9 การบังคับทางปกครองตามกฎหมายว่าด้วยประกันสังคม

พระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. 2533 กำหนดขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างหลักประกันให้แก่ลูกจ้างและบุคคลอื่นโดยการจัดตั้งกองทุนประกันสังคมขึ้นเพื่อสงเคราะห์แก่ลูกจ้างและบุคคลอื่นซึ่งประสบอันตรายเจ็บป่วยทุพพลภาพ หรือตายอันเนื่องมิใช่จากการทำงาน รวมทั้งกรณีคลอดบุตร สงเคราะห์บุตร ชราภาพและสำหรับกรณีว่างงานซึ่งให้หลักประกันเฉพาะลูกจ้าง

พระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวกำหนดให้รัฐบาล นายจ้างและผู้ประกันตนออกเงินสมทบเข้ากองทุนเพื่อจ่ายประโยชน์ทดแทนในกรณีประสบอันตรายหรือเจ็บป่วย กรณีทุพพลภาพ กรณีตาย กรณีคลอดบุตร กรณีสงเคราะห์บุตร กรณีชราภาพและกรณีว่างงาน⁴⁰ ในกรณีของนายจ้างทุกครั้งที่มีการจ่ายค่าจ้างนายจ้างต้องหักค่าจ้างของผู้ประกันตนนำส่งเป็นเงินสมทบในส่วนของผู้ประกันตนและนำเงินสมทบในส่วนของนายจ้างส่งแก่สำนักงานประกันสังคมภายในวันที่สิบห้าของเดือนถัดจากเดือนที่มีการหักเงินสมทบไว้พร้อมยื่นรายการแสดงการส่งเงินสมทบตามแบบที่กำหนด⁴¹

ในกรณีที่นายจ้างไม่นำส่งเงินสมทบหรือนำส่งไม่ครบตามกำหนดเวลา พนักงานเจ้าหน้าที่ต้องมีคำเตือนเป็นหนังสือให้นายจ้างนำเงินสมทบที่ค้างชำระและเงินเพิ่มมาชำระ หากนายจ้างได้รับคำเตือนดังกล่าวแล้วแต่ยังไม่ชำระภายในกำหนดพนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจประเมินเงินสมทบและแจ้งเป็นหนังสือให้นายจ้างนำส่งได้⁴²

หากนายจ้างยังไม่ชำระมาตรา 50 แห่ง พระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ.2533 กำหนดให้เลขาธิการสำนักงานประกันสังคมมีอำนาจออกคำสั่งเป็นหนังสือให้ยึด อาศัยและนายทอดตลาดทรัพย์สินของนายจ้างซึ่งไม่นำส่งเงินสมและหรือเงินเพิ่ม หรือนำส่งไม่ครบจำนวนดังกล่าว ซึ่งคำสั่งให้ยึด อาศัย หรือขายทอดตลาดทรัพย์สิน จะกระทำได้อต่อเมื่อพนักงานเจ้าหน้าที่ได้ส่งคำเตือนเป็นหนังสือให้นายจ้างนำเงินสมทบและหรือเงินเพิ่มที่ค้างมาชำระภายในกำหนดไม่น้อยกว่าสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับหนังสือนั้น ส่วนหลักเกณฑ์และวิธีการยึด อาศัย และขาย

⁴⁰ มาตรา 46 แห่งพระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ.2533.

⁴¹ มาตรา 47 แห่งพระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ.2533.

⁴² มาตรา 47ทวิ แห่งพระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ.2533.

ทอดตลาดทรัพย์สินตามวรรคหนึ่งเป็นไปตามระเบียบที่รัฐมนตรีกำหนด โดยให้นำหลักเกณฑ์และวิธีการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับโดยอนุโลม

การที่พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจประเมินเงินสมทบและแจ้งเป็นหนังสือให้นายจ้างนำส่งถือเป็นคำสั่งทางปกครองที่กำหนดให้ชำระเงินอย่างหนึ่ง เมื่อนายจ้างซึ่งเป็นผู้รับคำสั่งทางปกครองไม่ปฏิบัติตามคำสั่งดังกล่าว เลขานุการสำนักงานประกันสังคมมีอำนาจออกคำสั่งเป็นหนังสือให้ยึด आयัด และขายทอดตลาดทรัพย์สินของนายจ้างซึ่งไม่นำส่งเงินสมทบและหรือเงินเพิ่ม หรือนำส่งไม่ครบจำนวนนั้น ซึ่งมาตรการดังกล่าวเป็นมาตรการที่รัฐให้อำนาจแก่ฝ่ายปกครองให้สามารถบังคับนายจ้างที่ไม่ปฏิบัติตามคำสั่งทางปกครองที่กำหนดให้ชำระเงินที่ชอบด้วยกฎหมายของฝ่ายปกครองหรือมาตรการบังคับทางปกครองอย่างหนึ่งได้ จึงกล่าวได้ว่าพระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ.2533 ได้กำหนดมาตรการบังคับทางปกครองในเรื่องนี้ไว้เป็นการเฉพาะแล้ว ซึ่งเป็นดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ที่จะพิจารณาว่าจะใช้มาตรการบังคับทางปกครองในเรื่องนี้ไว้เป็นการเฉพาะแล้ว ซึ่งเป็นดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ที่จะพิจารณาว่าจะใช้มาตรการบังคับทางปกครองตามกฎหมายเฉพาะหรือใช้มาตรการบังคับทางปกครองตามพระราชบัญญัติราชการฯ แทนก็ได้ หากเห็นว่ามาตรการบังคับตามกฎหมายว่าด้วยการประกันสังคมมีประสิทธิภาพน้อยกว่า

4. วิธีการบังคับตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

ในหัวข้อนี้ผู้ทำวิทยานิพนธ์ขอวิเคราะห์ถึงหลักเกณฑ์ในการบังคับคดีในแพ่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง โดยศึกษาวิเคราะห์จากแนวคำพิพากษาศาลฎีกา มุ่งประเด็นสำคัญไปที่การร้องขอเฉลี่ยทรัพย์ตาม มาตรา 290

การร้องขอเฉลี่ยทรัพย์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 290 คืออะไร การขอเฉลี่ยทรัพย์ คือ การที่บุคคลภายนอกซึ่งเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาในคดีเรื่องอื่นของลูกหนี้ตามคำพิพากษาที่จะต้องชำระหนี้เป็นเงินให้แก่ตน ได้ขอให้ได้รับชำระหนี้โดยส่วนเฉลี่ยในทรัพย์สินหรือเงินที่ได้จากการขายหรือจำหน่ายทรัพย์สินนั้นให้แก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาผู้นำเจ้าพนักงานบังคับคดียึดหรืออายัดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาไว้

การที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาถูกเจ้าหนี้ตามคำพิพากษารายหนึ่งยึดหรืออายัดทรัพย์สินของตนไว้เพื่อชำระหนี้ตามคำพิพากษาแล้ว และลูกหนี้ตามคำพิพากษานั้นไม่มีทรัพย์สินอื่น หรือมีทรัพย์สินอื่นที่เหลืออยู่ไม่พอชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาอื่นหรือเจ้าหนี้ภาษีอากรอีกต่อไป เจ้าหนี้เหล่านี้จึงต้องยื่นคำร้องขอเฉลี่ยทรัพย์สินดังกล่าวเพื่อเฉลี่ยมาชำระหนี้ให้แก่ตนเท่านั้น

ทั้งนี้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาที่มีสิทธิขอเฉลี่ยทรัพย์สินได้นั้น ต้องเป็นกรณีที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษามีหน้าที่ต้องชำระหนี้เป็นเงินให้แก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา

เมื่อเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาได้ยึดหรืออายัดทรัพย์สินของลูกหนี้ไว้เพื่อชำระหนี้ให้แก่ตน เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาอื่นไม่อาจยึดหรืออายัดทรัพย์สินนั้นได้อีก แม้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาอื่นจะได้นำเจ้าพนักงานบังคับคดียึดหรืออายัดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาไว้โดยไม่ทราบว่าได้ถูกเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาอีกคดีหนึ่งได้ยึดหรืออายัดทรัพย์ไว้แล้ว การยึดหรืออายัดทรัพย์สินดังกล่าวในครั้งหลังย่อมไม่ชอบด้วยกฎหมาย แม้มีการขายทอดตลาดทรัพย์สินไป บุคคลผู้ซื้อทรัพย์สินดังกล่าวก็ไม่ได้สิทธิในทรัพย์สินที่ตนซื้อจากการขายทอดตลาดของศาลแต่ประการใด

ในกรณีที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้รับอนุญาตให้ทุเลาการบังคับคดีไว้ในระหว่างการพิจารณาคดีของศาลอุทธรณ์โดยลูกหนี้ตามคำพิพากษาให้บุคคลอื่นนำที่ดินเป็นหลักประกันดังกล่าวไว้ต่อศาล และศาลมีคำสั่งมิให้เจ้าพนักงานที่ดินทำนิติกรรมใดๆ เกี่ยวกับที่ดินที่นำมาเป็นหลักประกันดังกล่าวจนกว่าศาลจะมีคำสั่งเปลี่ยนแปลงเป็นอย่างอื่น หรือกรณีที่นายประกันนำหลักทรัพย์เป็นที่ดินมาทำสัญญาประกันตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยระหว่างการพิจารณาคดีของศาล และศาลได้มีคำสั่งอายัดที่ดินโดยห้ามเจ้าพนักงานที่ดินทำนิติกรรมใดๆ เกี่ยวกับที่ดินดังกล่าวอีกทั้งสองกรณียังไม่ถือว่าเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาได้ยึดหรืออายัดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาไว้แล้ว ดังนี้ เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาอื่นหรือเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจตามกฎหมายว่าด้วยภาษีอากรมีอำนาจยึดหรืออายัดที่ดินดังกล่าวผู้ค้างชำระภาษีอากรเพื่อนำออกขายทอดตลาดได้

มีคำพิพากษาฎีกาวางหลักอธิบายเกี่ยวกับคำว่า “ลูกหนี้” ไว้คือ คำพิพากษาฎีกาที่ 1161/2511 ที่ว่าลูกหนี้ตามคำพิพากษตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 290 นั้น หมายถึงลูกหนี้ตามคำพิพากษาผู้ถูกยึดทรัพย์สิน มิได้หมายความว่าถึงลูกหนี้ตามคำพิพากษาคอนอื่นในคดีที่ผู้ขอเฉลี่ยขณะคดี (ซึ่งมิได้เป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษาในคดีที่ถูกยึดทรัพย์สินด้วย)

นอกจากนี้ยังมีคำพิพากษาฎีกาที่ 1141-1144/2526 อธิบายคำว่า “อายัด” ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 290 วรรคสี่ หมายถึง การอายัดของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา เพราะเป็นการเฉลี่ยระหว่างเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาด้วยกัน หากมีผลรวมถึงการอายัดชั่วคราวก่อนพิพากษาด้วยไม่

คำพิพากษาฎีกาที่ 283/2527 การที่ศาลมีคำสั่งอายัดเงินไว้ชั่วคราวก่อนมีคำพิพากษาในคดีที่โจทก์ฟ้อง ไม่ห้ามโจทก์ (เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา) ในคดีอื่นที่จะอายัดทรัพย์นั้นเพื่อบังคับคดีตามคำพิพากษาได้ เมื่อจำเลยส่งเงินนั้นไปยังเจ้าพนักงานบังคับคดี การอายัดเสร็จสิ้นแล้ว การอายัดชั่วคราวในคดีของโจทก์ย่อมสิ้นผลไปโดยปริยาย โจทก์ไม่มีสิทธิโต้แย้ง

คำพิพากษาฎีกาที่ 6093/2534 การยึดทรัพย์สินของจำเลยไว้ชั่วคราวก่อนมีคำพิพากษาเป็นวิธีการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 254(1) มิใช่เป็นกรณีที่เจ้าพนักงานบังคับคดีได้ทำการบังคับคดีโดยยึดหรืออายัดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาไว้แทนเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา จึงไม่ต้องด้วยข้อความมิให้ยึดหรืออายัดซ้ำ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 290

คำพิพากษาฎีกาที่ 3011/2540 แม้หนังสือสัญญาค้ำประกันที่จำเลยที่ 2 ทำไว้ต่อศาลชั้นต้นจะมีผลจนกว่าจำเลยที่ 2 จะชำระหนี้ตามคำพิพากษาให้แก่โจทก์จนครบถ้วนก็ตาม แต่ที่ดินที่จำเลยที่ 2 นำมาเป็นหลักประกันนั้น ศาลชั้นต้นเพียงแต่มีคำสั่งห้ามเจ้าพนักงานที่ดินทำนิติกรรมใดๆ เกี่ยวกับที่ดินดังกล่าว จนกว่าศาลจะมีคำสั่งเปลี่ยนแปลงเป็นอย่างอื่น ที่ดินดังกล่าวยังไม่ได้ถูกยึดหรืออายัด ตามบทบัญญัติว่าด้วยการบังคับคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง หรือตามกฎหมายอื่น จึงไม่ต้องห้ามมิให้กรมสรรพากรยึดที่ดินดังกล่าวตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 290 กรมสรรพากรย่อมมีอำนาจยึดที่ดินของจำเลยที่ 2 นำมาเป็นหลักประกันไว้ต่อศาลออกขายทอดตลาดเพื่อชำระหนี้ค้ำประกันได้ การที่ผู้ร้องซื้อที่ดินอันเป็นส่วนหนึ่งของที่ดินที่กรมสรรพากรขายทอดตลาดดังกล่าวและได้ชำระราคาครบถ้วนแล้ว ผู้ร้องจึงอยู่ในฐานะจะจดทะเบียนสิทธิได้ก่อนตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1300 แต่เมื่อเจ้าพนักงานที่ดินมีอาจดำเนินการให้ได้เพราะศาลชั้นต้นมีคำสั่งห้ามมิให้ทำนิติกรรมเกี่ยวกับที่ดินดังกล่าว ผู้ร้องซึ่งมีสิทธิเรียกร้องเกี่ยวเนื่องด้วยการบังคับตามคำสั่งศาลชั้นต้นที่ได้สั่งห้ามทำนิติกรรมเกี่ยวกับที่ดินที่ผู้ร้องซื้อมาจึงมีสิทธิร้องขอให้ศาลชั้นต้นเพิกถอนคำสั่งที่ห้ามทำนิติกรรมเกี่ยวกับที่ดินที่ผู้ร้องซื้อมาจากการขายทอดตลาดได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 57(1) ไม่มีเหตุตามกฎหมายใดในการที่จะไม่เพิกถอนคำสั่งห้ามทำนิติกรรมเกี่ยวกับที่ดินดังกล่าว

คำพิพากษาฎีกาที่ 952/2541 แม้ศาลชั้นต้นจะมีคำสั่งอายัดเงินของจำเลยไว้ชั่วคราวก่อนมีคำพิพากษตามคำร้องของโจทก์ ผู้ร้องซึ่งเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาของจำเลยในคดีอื่นก็มีสิทธิที่จะขออายัดทรัพย์นั้นเพื่อบังคับคดีตามคำพิพากษาในคดีของตนได้ เพราะกรณีไม่ต้องด้วยข้อห้ามมิให้อายัดทรัพย์ซ้ำตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 290 และเมื่อบุคคลภายนอกซึ่งเป็นผู้ครอบครองเงินของจำเลยได้จัดส่งเงินดังกล่าวซึ่งศาลชั้นต้นได้มีคำสั่งให้อายัดไว้ชั่วคราวมาแล้ว เมื่อผู้ร้องซึ่งเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาในคดีอื่นได้ขอบังคับคดี และเจ้าพนักงานบังคับคดีได้บังคับคดีโดยมีหนังสือขออายัดเงินจำนวนดังกล่าวแล้ว การอายัดเงินดังกล่าวของจำเลยไว้ชั่วคราวก่อนมีคำพิพากษตามคำร้องของโจทก์ย่อมสิ้นผลไปโดยปริยาย

คำพิพากษาฎีกาที่ 1175/2544 ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 290 มีสาระสำคัญ 2 ประการ คือ ประการแรกเมื่อได้มีการยึดหรืออายัดทรัพย์สินอย่างใด ๆ ของลูกหนี้

ตามคำพิพากษาแล้ว ห้ามมิให้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาอื่นยึดหรืออายัดทรัพย์สินนั้นซ้ำอีก กับให้เจ้าหนี้รายอื่นมีอำนาจยื่นคำร้องขอเฉลี่ยทรัพย์สินต่อศาลที่ออกหมายบังคับคดีให้ยึดหรืออายัดทรัพย์สินนั้นอีกประการหนึ่ง และตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 302 วรรคหนึ่ง บัญญัติไว้ชัดเจนว่า ศาลที่มีอำนาจออกหมายบังคับคดีคือศาลที่ได้พิจารณาและชี้ขาดตัดสินคดีในศาลชั้นต้น เนื่องจาก มาตรา 290 วรรคหนึ่ง ไม่ได้กำหนดระยะเวลาในการยื่นคำร้องไว้จึงได้บัญญัติไว้ใน วรรคห้าว่า ในกรณีอายัดทรัพย์สิน ให้ยื่นคำขอเสียก่อนสิ้นระยะเวลาสิบวันนับแต่วันชำระเงินหรือส่งมอบทรัพย์สินตามที่อายัดไว้และเป็นบทบัญญัติที่เชื่อมโยงมาจากวรรคหนึ่ง จึงไม่จำเป็นต้องระบุศาลที่จะรับคำร้องไว้ในวรรคห้าซ้ำอีก เพราะเป็นที่เข้าใจได้ว่าหมายถึงศาลที่มีอำนาจออกหมายบังคับคดีตามวรรคหนึ่ง เมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดีศาลจังหวัดทุ่งสงบังคับคดีตามหมายอายัด แทนศาลจังหวัดนครศรีธรรมราช เมื่อวันที่ 29 กันยายน 2541 แล้วส่งเงินที่ถูกอายัดให้เจ้าพนักงานบังคับคดีศาลจังหวัดนครศรีธรรมราช เมื่อวันที่ 18 มกราคม 2542 การที่ผู้ร้องยื่นคำร้องขอเฉลี่ยทรัพย์สินต่อศาลจังหวัดนครศรีธรรมราชวันที่ 29 มกราคม 2542 จึงอยู่ในระยะเวลา 14 วันนับแต่วันชำระเงินหรือส่งมอบทรัพย์สินตามที่อายัด

คำพิพากษาฎีกาที่ 5311/2544 นี้จำนองทั้งต้นเงินและดอกเบี้ยที่ ข. และ ย. ยื่นคำขอรับชำระหนี้ต่อศาลชั้นต้นมีจำนวนถึง 13,950,000 บาท แต่เงินสุทธิตี่ได้จากการขายทอดตลาดทรัพย์สินจำนองมีเพียง 7,601,977 บาท การที่บุคคลทั้งสองแถลงต่อศาลชั้นต้นตามรายงานกระบวนการพิจารณาว่าเมื่อได้รับชำระหนี้จากการขายทอดตลาดทรัพย์สินในคดีนี้ซึ่งเป็นเงินกว่า 7,000,000 บาทแล้ว ก็ไม่คิดใจที่จะว่ากล่าวเรียกหนี้สินประการอื่นใดจากผู้ร้องสอดทั้งสองอีกต่อไปนั้น ย่อมหมายถึง ข. และ ย. ตกลงรับชำระหนี้เพียงเงินจำนวนสุทธิตี่ทั้งหมดที่ได้จากการขายทอดตลาดทรัพย์สินดังกล่าวเท่านั้น ส่วนที่บุคคลทั้งสองจะมอบเงินให้เป็นค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีแก่โจทก์ทั้งห้าเป็นเงิน 1,101,977 บาทนั้น ตามที่ปรากฏในบัญชีรับจ่ายเงินในคดีในสำนวนก็เป็นเงินของบุคคลทั้งสองที่เจ้าพนักงานบังคับคดีหักไว้เพื่อค่าใช้จ่ายให้แก่โจทก์ทั้งห้าตามที่บุคคลทั้งสองได้ตกลงไว้กับโจทก์ทั้งห้าตามรายงานกระบวนการพิจารณานั้นเอง เงินจำนวนดังกล่าวจึงหาใช่เงินที่เหลือจากการขายทอดตลาด หรือเหลือจากการชำระหนี้จำนองให้แก่ ข. และ ย. ซึ่งจะต้องนำมาเฉลี่ยให้โจทก์ทั้งห้าและผู้ร้องคงที่ผู้ร้องฎีกาไม่ เมื่อฟังได้ว่า ข. และ ย. เจ้าหนี้บุริมสิทธิจำนองได้รับเงินจากการขายทอดตลาดทรัพย์สินจำนองไปหมดแล้ว ย่อมไม่เหลือทรัพย์สินที่ผู้ร้องซึ่งเป็นเจ้าหนี้บุริมสิทธิสามัญตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 253(3) จะเข้ามามีส่วนเฉลี่ยได้อีก การพิจารณาคำร้องขอเฉลี่ยทรัพย์สินของผู้ร้องจึงไม่เป็นประโยชน์แก่คดี ที่ศาลล่างทั้งสองมีคำสั่งและพิพากษามานั้นชอบแล้ว

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 9846/2554 ศาลชั้นต้นมีคำสั่งคุ้มครองชั่วคราวก่อนพิพากษาโดยสั่งอายัดเงิน 45,000 บาท ที่จำเลยมีสิทธิได้รับจากเทศบาลเมือง ส. และเทศบาลเมือง ศ. ได้ส่งเงิน

จำนวนดังกล่าวต่อศาลชั้นต้นตามคำสั่งอาัยต์ ต่อมาศาลชั้นต้นพิพากษาตามยอมให้จำเลยชำระเงินตามสัญญาประนีประนอมยอมความแก่โจทก์ โดยในคำพิพากษาไม่ได้กล่าวถึงวิธีการชั่วคราวก่อนพิพากษาที่สั่งไว้ในรายงานกระบวนการพิจารณา คำสั่งอาัยต์เงินชั่วคราวก่อนพิพากษาจึงยังคงมีผลใช้บังคับต่อไปเท่าที่จำเป็นเพื่อปฏิบัติตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 260(2) เมื่อโจทก์ยื่นคำขอให้ออกหมายบังคับคดีแล้วเมื่อวันที่ 8 ธันวาคม 2541 ซึ่งศาลชั้นต้นได้ออกหมายบังคับคดีเมื่อวันที่ 23 ธันวาคม 2541 อันเป็นการดำเนินกระบวนการพิจารณาเท่าที่จำเป็นเพื่อให้เจ้าพนักงานบังคับคดีดำเนินการบังคับคดีให้เป็นไปตามคำพิพากษาของศาลได้ จึงมีผลเท่ากับเจ้าพนักงานบังคับคดีได้อายต์ทรัพย์สินของจำเลยซึ่งเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษาไว้แทนโจทก์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 290 วรรคหนึ่ง และได้มีการชำระหนี้หรือส่งมอบทรัพย์สินตามที่อาัยต์ไว้แก่เจ้าพนักงานบังคับคดีนับตั้งแต่วันที่ศาลออกหมายบังคับคดีแล้ว ผู้ร้องจึงต้องยื่นคำร้องขอเฉลี่ยทรัพย์สินดังกล่าวก่อนสิ้นระยะเวลา 14 วันนับแต่วันที่ 23 ธันวาคม 2541 ซึ่งเป็นวันที่ศาลออกหมายบังคับคดีอันถือได้ว่าเป็นวันที่มีการชำระหนี้หรือส่งมอบทรัพย์สินตามที่อาัยต์ไว้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 290 วรรคห้า หาใช้นับแต่วันที่ 14 มกราคม 2542 ซึ่งเป็นวันที่เจ้าพนักงานบังคับคดีมีหนังสือขอให้ศาลชั้นต้นส่งเงินอันเป็นทรัพย์สินตามที่อาัยต์ไว้ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีตามที่ผู้ร้องอ้างไม่

คำพิพากษาฎีกาที่ 2715/2545 แม้เจ้าหนี้บุริมสิทธิมีสิทธิยื่นคำร้องขอให้เอาเงินจากการขายทอดตลาดทรัพย์สินของลูกหนี้มาชำระหนี้ตนก่อนเจ้าหนี้สามัญและมีสิทธิยื่นคำร้องให้ตนเข้าเฉลี่ยในเงินดังกล่าวในฐานะเจ้าหนี้สามัญได้อีก ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 289 และมาตรา 290 แต่ทั้งสองกรณีนี้ เป็นการใช้สิทธิคนละมาตรา คนละเรื่อง และคนละประเด็นกัน เมื่อได้ความว่าหนี้ค่าภาษีธุรกิจเฉพาะที่จำเลยที่ 1 ค้างชำระแก่ผู้ร้องเป็นเพียงหนี้สามัญมิใช่หนี้บุริมสิทธิ ฉะนั้น การที่ผู้ร้องยื่นคำร้องขอให้เอาเงินที่ได้จากการขายทอดตลาดที่ดินของจำเลยที่ 1 มาชำระหนี้ตนก่อนนั้น ศาลจะสั่งอนุญาตให้ผู้ร้องเข้าเฉลี่ยในเงินที่ได้จากการขายทอดตลาดที่ดินดังกล่าวแทนการอนุญาตให้ผู้ร้องได้รับชำระหนี้ก่อนโจทก์หาได้ไม่ เพราะเป็นการพิจารณาสิ่งนอกฟ้องนอกประเด็นในคดี

ฎีกาที่ 7001/2546 การที่ศาลชั้นต้นมีคำสั่งอาัยต์เงินในบัญชีเงินฝากของจำเลยที่ 2 ทั้งสองบัญชี ไปยังธนาคารผู้คัดค้านอันเป็นการอายต์เงินไว้ชั่วคราวก่อนมีคำพิพากษาในคดีนี้ ตามคำร้องของโจทก์ ย่อมไม่ห้ามผู้คัดค้านหรือบุคคลใดก็ตามซึ่งเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาในคดีอื่นๆ ที่จะอายต์เงินนั้นเพื่อบังคับตามคำพิพากษา กรณีไม่ต้องด้วยข้อห้ามมิให้อายต์ทรัพย์สินตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 290 วรรคหนึ่ง เมื่อผู้คัดค้านได้ส่งเงินฝากของจำเลยที่ 2 ให้แก่เจ้าพนักงานบังคับคดีตามหนังสือขออายต์เงินของจำเลยที่ 2 ดังกล่าวอันเป็นการบังคับคดีตาม

คำพิพากษาในคดีอื่น การอายัดจึงเสร็จแล้ว การอายัดเงินไว้ชั่วคราวก่อนมีคำพิพากษาในคดีนี้จึงสิ้นสุดไปโดยปริยาย แม้ต่อมาศาลอุทธรณ์จะได้มีคำพิพากษายืนตามคำสั่งของศาลชั้นต้นในเรื่องคุ้มครองชั่วคราวก่อนพิพากษาดังกล่าว แต่ก็หาเป็นผลให้คำสั่งคุ้มครองชั่วคราวก่อนมีคำพิพากษาที่สิ้นสุดไป โดยปริยายแล้วกลับมีผลให้ปฏิบัติต่อไปอีกไม่

4.1 หลักเกณฑ์การขอเฉลี่ยทรัพย์สิน

4.1.1 ต้องเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาหรือเป็นเจ้าหนี้อาณัติากร

4.1.2 ต้องยื่นคำร้องขอเฉลี่ยทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาต่อศาลที่ออกหมายบังคับคดี

4.1.3 ต้องยื่นคำร้องขอเฉลี่ยทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาต่อศาลที่ออกหมายบังคับคดี

4.1.4 ต้องระบุในคำร้องขอเฉลี่ยทรัพย์สินว่าลูกหนี้ตามคำพิพากษาไม่มีทรัพย์สินอื่นพอชำระหนี้ให้แก่ตน

4.1.5 ต้องยื่นคำร้องขอเฉลี่ยทรัพย์สินภายในระยะเวลาที่กำหนดไว้โดยถ้าเป็นกรณียึดทรัพย์สินเพื่อขายทอดตลาดหรือจำหน่ายโดยวิธีอื่นต้องยื่นคำขอก่อนสิ้นระยะเวลาสิบสี่วันนับแต่วันที่มีการขายทอดตลาดหรือจำหน่ายทรัพย์สินนั้น ถ้าเป็นกรณีอายัดทรัพย์สินให้ยื่นคำขอเสียก่อนสิ้นระยะเวลาสิบสี่วันนับแต่วันชำระเงินหรือส่งทรัพย์สินตามที่อายัดไว้ และในกรณียึดเงินให้ยื่นคำขอเสียก่อนสิ้นระยะเวลาสิบสี่วันนับแต่วันยึด

4.2 ลูกหนี้ตามคำพิพากษาต้องอยู่ในสภาพใดที่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษามีสิทธิยื่นคำร้องขอเฉลี่ยทรัพย์สินได้

ลูกหนี้ตามคำพิพากษามีหน้าที่ต้องชำระหนี้เงินเป็นจำนวนมากกว่าทรัพย์สินที่ตนเองมีอยู่ให้แก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาลายรายชื่อรวมทั้งสิ้นอาณัติากรด้วย ต่อมาเมื่อเจ้าหนี้ตามคำพิพากษารายหนึ่งนำเจ้าพนักงานบังคับคดียึดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาเพื่อนำออกขายทอดตลาดนำเงินมาชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ดังกล่าว เป็นเหตุให้ลูกหนี้ไม่มีทรัพย์สินอื่นหรือมีทรัพย์สินแต่ไม่พอชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษารวมทั้งหนี้อาณัติากรด้วย บรรดาเจ้าหนี้เหล่านั้นแม้ได้ยึดทรัพย์สินอื่นของลูกหนี้ ตามคำพิพากษาไว้แล้วแต่ไม่เพียงพอชำระหนี้หรือยังไม่ได้ยึดทรัพย์สินไว้หรือได้ออกคำบังคับไว้หรือไม่ หรือได้ออกหมายบังคับคดีไว้หรือไม่ก็ตาม แม้กระทั่งเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาเหล่านั้นยังมีบุคคลอื่นร่วมเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษาดูแลก็ตามก็ยังมีสิทธิยื่นคำร้องขอเฉลี่ยทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาที่ถูกยึดทรัพย์สินไว้ได้

4.3 บุคคลที่มีสิทธิยื่นคำร้องขอเฉลี่ยทรัพย์สิน

บุคคลที่มีสิทธิยื่นคำร้องขอเฉลี่ยทรัพย์สินต้องเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาหรือเป็นเจ้าหนี้ ภาษีอากร หรือเป็นเจ้าหนี้กองทุนทดแทน

ในกรณีที่บุคคลดังกล่าวเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษานั้นและคดียังไม่ถึงที่สุดโดยอยู่ระหว่างการพิจารณาของศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาก็ตาม หรือเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาที่ยังมิได้ออกคำบังคับก็ตาม หรือเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาที่ยังไม่มีการออกหมายบังคับคดีก็ตาม หรือเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาที่ได้ยึดหรืออายัดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาไว้แล้วแต่ไม่เพียงพอชำระหนี้ก็ตาม ล้วนมีสิทธิยื่นคำร้องขอเฉลี่ยทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้

นอกจากนี้แม้ในคดีของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาที่มีสิทธิยื่นคำร้องขอเฉลี่ยทรัพย์สินดังกล่าวก็ตามยังมีบุคคลอื่นร่วมเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษาด้วยเมื่อลูกหนี้ตามคำพิพากษาในคดีของตนคนหนึ่ง เป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษาของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาได้ถูกเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาคณดังกล่าวนำยึดหรืออายัดทรัพย์สินไว้แล้วก็ตามก็ยังมิสิทธิยื่นคำร้องขอเฉลี่ยทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาที่ถูกยึดหรืออายัดทรัพย์สินดังกล่าวได้

ในคดีอาญานั้นถ้านายประกันได้ประกันตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยไปจากศาลแล้วต่อมาภายหลังผิดสัญญาประกัน ศาลมีคำสั่งปรับนายประกันตามสัญญาประกันแล้ว ต่อมามีการยึดทรัพย์สินของนายประกัน เพื่อนำออกขายทอดตลาดนำเงินมาชำระค่าปรับตามสัญญาประกันดังกล่าว กรณีเช่นนี้ถือว่าแผ่นดินเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาของนายประกัน เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาอื่นของนายประกันซึ่งเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษาย่อมมีสิทธิยื่นคำร้องขอเฉลี่ยทรัพย์สินได้ ถ้าลูกหนี้ตามคำพิพากษาไม่มีทรัพย์สินอื่นหรือมีแต่ไม่เพียงพอชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาได้โดยสิ้นเชิง

ฎีกาที่ 990/2509 การขอรับชำระหนี้เป็นเรื่องขอรับเงิน และผู้ขอจะได้ชำระหนี้เงินตามส่วนเฉลี่ยจำนวนหนี้ของเจ้าหนี้ ฉะนั้นจะมาใช้แก่กรณีในเรื่องโดนที่คืนตามคำพิพากษามิได้

ฎีกาที่ 1281/2525 ประมวลรัษฎากร มาตรา 12 ให้อำนาจพิเศษแก่เจ้าพนักงานยึดและ สั่งขายทอดตลาดทรัพย์สินได้เองโดยไม่ต้องนำคดีมาฟ้องต่อศาล แม้กรมสรรพากรผู้ร้องมิได้เป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาก็เฉลี่ยทรัพย์สินที่ยึดได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 290

เงินค่าหุ้นของบริษัทจำเลยที่ผู้ถือหุ้นยังชำระไม่ครบมูลค่าและจำเลยยังเรียกเก็บไม่ได้ ถือไม่ได้ว่าเป็นทรัพย์สินของจำเลยอันจะพึงยึดมาชำระหนี้ได้ทั้งยังไม่แน่นอนว่าผู้ถือหุ้นจะสามารถชำระค่าหุ้นนั้นได้ จึงเป็นกรณีที่ผู้ร้องไม่สามารถเอาชำระจากทรัพย์สินอื่นของจำเลย

ฎีกาที่ 4524-4525/2528 ผู้ร้องเป็นเจ้าของหนี้จำเลยตามคำพิพากษาจำนวนเงิน 175,322.63 บาท พร้อมด้วยดอกเบี้ย จำเลยมีรายได้สุทธิจากกิจการของจำเลยเพียงปีละ 60,000 บาท โดยรายได้ดังกล่าวเป็นเหตุการณ์ในอนาคตไม่แน่นอน ผู้ร้องจึงไม่สามารถเอาชำระหนี้ได้โดยสิ้นเชิงในขณะที่ยื่นคำร้องจึงมีสิทธิร้องขอเฉลี่ยทรัพย์ที่โจทก์ยึดทรัพย์จำเลยไว้ได้

ฎีกาที่ 85/2529 ประมวลรัษฎากร มาตรา 12 ให้อำนาจกรมสรรพากรผู้ร้องเพื่อให้ได้รับชำระค่าภาษีอากรค้างให้มีสิทธิที่จะสั่งยึดและสั่งขายทอดตลาดทรัพย์สินของผู้ต้องรับผิดชอบค่าภาษีอากรได้โดยไม่ต้องนำคดีมาฟ้องต่อศาล สิทธิดังกล่าวถือได้ว่าเป็นสิทธิอื่นๆ ซึ่งบุคคลภายนอกอาจขอให้บังคับเหนือทรัพย์สินได้ ผู้ร้องจึงมีอำนาจร้องขอเฉลี่ยได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 287 และมาตรา 290

ในกรณีที่ผู้ร้องซึ่งเป็นเจ้าหนี้ตามประมวลรัษฎากรยื่นคำร้องขอเฉลี่ยทรัพย์ที่โจทก์นำยึดจากจำเลยนั้น โจทก์ซึ่งเป็นบุคคลภายนอกย่อมมีสิทธิที่จะโต้แย้งคัดค้านได้ว่าหนี้ที่ผู้ร้องขอเฉลี่ยทรัพย์นั้นไม่ชอบ ผู้ร้องไม่มีสิทธิเข้าเฉลี่ยและศาลก็มีอำนาจวินิจฉัยตามประเด็นที่ว่าจำเลยเป็นหนี้ผู้ร้องโดยชอบหรือไม่ เพื่อวินิจฉัยให้ผู้ร้องเข้าเฉลี่ยได้หรือไม่ ข้อวินิจฉัยของศาลดังกล่าวไม่ถือว่าเป็นการเพิกถอนการประเมินของเจ้าพนักงานประเมินซึ่งยังคงผูกพันจำเลยอยู่ และเมื่อศาลวินิจฉัยโดยฟังข้อเท็จจริงว่าหนี้อันเกิดจากการหลอกลวงของจำเลยเป็นเหตุให้เจ้าพนักงานประเมินให้จำเลยเสียภาษีเงินได้นิติบุคคลตามคำร้องจึงเป็นหนี้ที่ไม่ชอบให้เข้าเฉลี่ย ศาลยกคำร้องขอเฉลี่ยทรัพย์ของกรมสรรพากรผู้ร้องได้

ฎีกาที่ 4281/2530 ผู้ร้องเป็นผู้ค้ำประกันการชำระหนี้ของจำเลยที่ 1 ส่วนหนึ่งตามสัญญาขายลดตัวเงินที่จำเลยที่ 1 ทำกับโจทก์โดยมีการจำนองที่ดินเป็นประกัน แม้ว่าผู้ร้องจะชำระหนี้ตามสัญญาประกันให้โจทก์ไปแล้วและได้รับช่วงสิทธิจำนองจากโจทก์ในหนี้ดังกล่าว แต่ยังมีทรัพย์ส่วนอื่นที่จำเลยที่ 1 ยังต้องรับผิดชอบใช้ให้โจทก์ โจทก์ย่อมจะขอให้บังคับจำนองเพื่อเอาชำระหนี้ได้ เพราะจำนองย่อมครอบคลุมไปถึงบรรดาทรัพย์ซึ่งจำนองหมดทุกสิ่ง แม้จะได้ชำระหนี้แล้วบางส่วนตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 716 ผู้ร้องจึงไม่อาจเข้าเฉลี่ยหนี้จากการขายทอดตลาดทรัพย์จำนองของจำเลยที่ 1 ผู้ร้องในฐานะเจ้าหนี้จำนองในลำดับชั้นเดียวกันกับโจทก์ผู้รับจำนองผู้ร้องมีสิทธิเข้าเฉลี่ยหนี้ได้ภายหลังจากโจทก์ผู้รับจำนองได้รับชำระหนี้จำนองครบถ้วนแล้ว

ฎีกาที่ 4542-4544/2530 ศาลแรงงานยึดทรัพย์สินของจำเลยไว้เพื่อบังคับคดีตามคำพิพากษา เมื่อจำเลยค้างชำระค่าภาษีอากรอันเป็นภาษีอากรค้างกรมสรรพากรจึงมีสิทธิยื่นคำร้องขอเฉลี่ยทรัพย์ต่อศาลแรงงานได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 290 ซึ่งเป็นบทบัญญัติบังคับไว้โดยเฉพาะในชั้นบังคับคดี กรณีไม่อาจถือว่าเป็นคดีพิพาทอันเกี่ยวกับสิทธิ

เรียกร่องของรัฐในหนี้ คำภาษีอากร ตามมาตรา 7 (2) แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลภาษีอากรและวิธีพิจารณาศีกษาภาษีอากร พ.ศ.2528 ที่จะต้องให้กรมสรรพากรไปดำเนินคดีที่ศาลภาษีอากรก่อน

ฎีกาที่ 986/2531 ศาลชั้นต้นมีคำสั่งอายัดเงินซึ่งจำเลยมีสิทธิได้รับจากบุคคลภายนอก เป็นการชั่วคราวก่อนมีคำพิพากษา และได้มีการส่งเงินมาให้ศาลตามหมายอายัดแล้ว เมื่อศาลพิพากษาให้โจทก์ชนะคดี คำสั่งของศาลที่อายัดเงินชั่วคราวก่อนมีคำพิพากษายังคงมีผลต่อไป ทั้งโจทก์ได้ขออนุญาตบังคับและขอหมายบังคับคดีแล้ว โจทก์จึงไม่จำเป็นต้องดำเนินการขออายัดเงินดังกล่าวในชั้นบังคับคดีซ้ำอีก มีผลเท่ากับเจ้าพนักงานบังคับคดีได้อายัดทรัพย์สินของจำเลยซึ่งเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษาไว้แทนโจทก์ตามความหมายของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 290 แล้ว ดังนั้น ผู้ร้องซึ่งเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาของจำเลยในคดีอื่น ไม่สามารถเอาชำระหนี้จากทรัพย์สินอื่น ๆ ของจำเลยจึงมีสิทธิขอเฉลี่ยได้

ฎีกาที่ 3799/2531 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 290 วรรคแรก ที่บัญญัติให้เจ้าหนี้มีสิทธิขอเฉลี่ยทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษานั้น หมายถึงเจ้าหนี้ที่ไม่มีอำนาจเหนือทรัพย์สินของลูกหนี้ ส่วนกรณีที่จำเลยไม่จ่ายเงินสมทบแก่กองทุนทดแทนหรือเงินเพิ่มนั้น ประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 103 ข้อ 10 กำหนดไว้เป็นพิเศษให้อธิบดีกรมแรงงานมีอำนาจออกคำสั่งเป็นหนังสือให้ยึด อายัด และขายทอดตลาดทรัพย์สินของจำเลยได้ กรมแรงงานจึงเป็นผู้มีสิทธิที่จะบังคับเหนือทรัพย์สินของจำเลยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 287 แม้จะไม่ได้เป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา ดังนี้กรมแรงงานมีสิทธิขอเฉลี่ยทรัพย์สินของจำเลยได้

ฎีกาที่ 3241/2532 โจทก์เป็นเจ้าหนี้ในมูลซื้อขายอสังหาริมทรัพย์โดยจำเลยค้างชำระราคาที่ดินแปลงที่โจทก์นำยึด โจทก์จึงเป็นผู้มีบุริมสิทธิเหนืออสังหาริมทรัพย์ดังกล่าว เมื่อโจทก์ไม่ได้บอกลงทะเบียนเกี่ยวกับราคาและดอกเบี้ยในราคาที่ค้างชำระในชั้นลงทะเบียนสัญญาซื้อขายที่ดิน บุริมสิทธินั้นย่อมสิ้นผลตาม ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 288 ผู้ร้องเข้าเฉลี่ยในที่ดินหรือเงินที่ขายหรือจำหน่ายที่ดินนั้นได้

ฎีกาที่ 271/2534 เจ้าพนักงานบังคับคดีมีคำสั่งอายัดเงินบำเหน็จของจำเลยอันเนื่องมาจากการลาออกจากการองค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทยเมื่อวันที่ 21 ตุลาคม 2530 ผู้ร้องขอเฉลี่ยทรัพย์สิน เมื่อวันที่ 30 พฤศจิกายน 2530 ซึ่งองค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทยส่งเงินถึงเจ้าพนักงานบังคับคดี เมื่อวันที่ 3 ธันวาคม 2530 ภายหลังจากวันขอเฉลี่ย จึงเป็นการขอเฉลี่ยก่อนสิ้นระยะเวลาสิบสี่วันนับแต่วันชำระเงินตามที่อายัด ตามนัยแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 290 วรรคห้า ผู้ร้องจึงมีสิทธิขอเฉลี่ยทรัพย์สินในเงินจำนวนดังกล่าวได้

โจทก์ไม่นำสืบว่าสิทธิการเช่าโทรศัพท์มีมูลค่าเท่าใดพอชำระหนี้ของผู้ร้องหรือไม่ ดังนั้น แม้จำเลยจะมีสิทธิการเช่าโทรศัพท์อยู่แต่ไม่เพียงพอแก่การชำระหนี้ให้ผู้ร้อง ผู้ร้องจึงมีสิทธิเฉลี่ยทรัพย์ได้

ฎีกาที่ 6326/2534 ผู้ร้องในฐานะเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาในหนี้จำนองมีสิทธิร้องขอให้บังคับเหนือทรัพย์จำนองตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 287 และร้องขอเฉลี่ยทรัพย์ในฐานะเจ้าหนี้สามัญตามมาตรา 290 ได้ด้วย

การที่ผู้ร้องและโจทก์ในคดีนี้เป็นบุคคลคนเดียวกันและเป็นผู้รับจำนองทรัพย์ของจำเลยที่ 1 ในสัญญาจำนองฉบับเดียวกัน บุริมสิทธิของผู้ร้องและโจทก์เป็นบุริมสิทธิที่จะบังคับและได้รับชำระหนี้ร่วมกันจากทรัพย์จำนองของจำเลยที่ 1 ได้เพียงไม่เกินวงเงินจำนอง จะขอรับชำระหนี้ในฐานะเจ้าหนี้บุริมสิทธิเต็มจำนวนหนี้หาได้ไม่ ส่วนหนี้ที่เหลือ ผู้ร้องคงยื่นคำร้องขอเฉลี่ยได้อย่างเจ้าหนี้สามัญเท่านั้น

ฎีกาที่ 2252/2536 ลูกหนี้ตามคำพิพากษามาตรา 290 วรรคสอง หมายความว่าถึงลูกหนี้ตามคำพิพากษาผู้ถูกยึดทรัพย์สิน ซึ่งถ้าลูกหนี้ ตามคำพิพากษาดังกล่าวไม่มีทรัพย์สินอื่นอีก เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาคิดอื่นก็ขอเฉลี่ยเงินที่ขายทรัพย์สินนั้นได้ หาได้หมายความว่ารวมถึงลูกหนี้ตามคำพิพากษาอื่นที่ผู้ขอเฉลี่ยขณะคดีหรือบุคคลอื่นอีกไม่ ดังนั้นเมื่อจำเลยไม่มีทรัพย์สินอื่นนอกจากทรัพย์ที่ถูกโจทก์นำยึดไว้ ผู้ร้องซึ่งเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาคิดอื่นจึงมีสิทธิขอเฉลี่ย ในทรัพย์สินของจำเลยที่ถูกโจทก์นำยึดได้ แม้ผู้ร้องสามารถเอาชำระจากทรัพย์สินของบุคคลอื่นที่นำมาจำนองเป็นประกันหนี้จำเลยได้ก็ตาม

ฎีกาที่ 1722/2538 ผู้ร้องอ้างในคำร้องว่าเป็นเจ้าหนี้จำเลยตามคำพิพากษาได้สืบทราบที่โจทก์นำเจ้าพนักงานบังคับคดียึดทรัพย์สินของจำเลยและได้ขายทอดตลาดทรัพย์สินเสร็จเรียบร้อยแล้ว เป็นคำร้องขอเฉลี่ยทรัพย์ที่สมบูรณ์แล้ว ไม่เคลือบคลุม ส่วนผู้ร้องจะสามารถเอาชำระหนี้จากทรัพย์สินอื่นของจำเลยได้หรือไม่ เป็นข้อเท็จจริงที่ต้องนำสืบกันในชั้นพิจารณา หากจำต้องบรรยายไว้ด้วยไม่

ฎีกาที่ 1886/2538 ผู้ร้องซึ่งเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาของจำเลยที่ 2 อ้างในคำร้องขอเฉลี่ยทรัพย์ว่าผู้ร้องไม่มีทางบังคับชำระหนี้เอาจากทรัพย์สินอื่นของจำเลยที่ 2 ได้ จำเลยที่ 2 ไม่ได้เถียงในคำคัดค้านว่าตนมีทรัพย์สินอื่น ที่ผู้ร้องอาจบังคับชำระได้ฟังได้ว่าจำเลยที่ 2 ไม่มีทรัพย์สินอื่นที่ผู้ร้องอาจยึดมาชำระหนี้ได้โดยสิ้นเชิง ผู้ร้องจึงขอเฉลี่ยในทรัพย์ที่ถูกยึดได้

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 290 วรรคสอง ห้ามศาลอนุญาตให้เข้าเฉลี่ยในทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาที่ถูกยึดทรัพย์หากยังสามารถเอาชำระหนี้จาก

ทรัพย์สินอื่นของลูกหนี้นั้นมิได้หมายถึงลูกหนี้อื่นแม้จะเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษาร่วมกับจำเลยที่ถูกยึดทรัพย์ก็ตาม

ฎีกาที่ 803/2539 สิทธิของผู้ร้องซึ่งเป็นเจ้าหนี้ภาษีอากรที่มีอำนาจสั่งยึดหรืออายัดและขายทอดตลาดทรัพย์สินของจำเลยที่ 1 เพื่อให้ได้รับชำระหนี้ภาษีอากรค้าง โดยไม่จำเป็นต้องฟ้องคดีต่อศาลก่อนตามประมวลรัษฎากร มาตรา 12 วรรคสอง ถือว่าเป็นสิทธิอื่นๆ ซึ่งบุคคลภายนอกอาจขอให้บังคับเหนือทรัพย์สินได้ตามกฎหมาย ซึ่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งว่าด้วยการบังคับคดีแก่ทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา ย่อมไม่กระทบกระทั่งถึง ผู้ร้องมีสิทธิร้องขอเฉลี่ยทรัพย์สินของลูกหนี้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 290 วรรคสาม ได้ภายในสิบปีนับแต่วันที่จะใช้อำนาจนั้น และมีใช้ การใช้สิทธิเรียกร้องโดยการฟ้องคดีซึ่งต้องฟ้องภายในอายุความตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1755 วรรคสาม

ฎีกาที่ 6075/2539 แม้ที่ดินโฉนดเลขที่ 1732 ซึ่งขายทอดตลาดในครั้งที่ 2 มีชื่อจำเลยที่ 2 เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ แต่เมื่อจำเลยที่ 1 และที่ 2 เป็นสามีภริยากัน ผู้ร้องซึ่งเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาของจำเลยที่ 1 ได้อ้างในการยื่นคำร้องขอเฉลี่ยทรัพย์สินในการขายทอดตลาดครั้งแรกว่าจำเลยที่ 1 และที่ 2 เป็นสามีภริยากันและเป็นทรัพย์สินที่โจทก์นำยึดทั้งหกรายการ ซึ่งโจทก์มิได้คัดค้าน ที่ดินโฉนดเลขที่ 1732 จึงเป็นสินสมรส ถือว่าจำเลยที่ 1 เป็นเจ้าของที่ดินนั้นด้วย ผู้ร้องจึงมีสิทธิขอเฉลี่ยเงินจากการขายทอดตลาดที่ดินดังกล่าว

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 290 วรรคสี่ ที่ให้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษายื่นคำพิพากษายื่นคำขอเฉลี่ยทรัพย์สินก่อนสิ้นระยะเวลาสิบปีนับแต่วันขายทอดตลาดหมายความว่าระบายนับแต่วันสิ้นสุดการขายทรัพย์สินที่ยึดมาในคราวนั้นทั้งหมด เมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดีได้ขายทอดตลาดทรัพย์สินของจำเลยทั้งสองที่ยึดมาในคราวเดียวกันเป็นสองครั้ง การที่ผู้ร้องยื่นคำร้องขอเฉลี่ยทรัพย์สินครั้งแรกเข้ามาก่อนวันขายทอดตลาดในครั้งที่ 2 จึงมีสิทธิขอเฉลี่ยทรัพย์สินได้ทั้งหมดโดยไม่ต้องยื่นคำร้องขอเฉลี่ยทรัพย์สินอีก จึงมีสิทธิขอเฉลี่ยทรัพย์สินครั้งที่ 2 แม้พ้นระยะเวลาสิบปีนับแต่วันขายทอดตลาดครั้งที่ 2 ก็หาทำให้สิทธิของผู้ร้องที่ขอเฉลี่ยทรัพย์สินหมดไปไม่

ฎีกาที่ 9846/2544 ศาลชั้นต้นมีคำสั่งคุ้มครองชั่วคราวก่อนพิพากษาโดยสั่งอายัดเงิน 450,000 บาท ที่จำเลยมีสิทธิได้รับจากเทศบาลเมือง ส. และเทศบาลเมือง ส. ได้ส่งเงินจำนวนดังกล่าวต่อศาลชั้นต้นตามคำสั่งอายัด ต่อมาศาลชั้นต้นพิพากษายกฟ้องให้จำเลยชำระเงินตามสัญญาประนีประนอมยอมความแก่โจทก์ โดยในคำพิพากษามีได้กล่าวถึงวิธีการชั่วคราวก่อนพิพากษาที่ศาลได้สั่งไว้ในระหว่างกระบวนการพิจารณา คำสั่งอายัดเงินชั่วคราวก่อนพิพากษาจึงยังมีผลใช้บังคับต่อไปเท่าที่จำเป็นเพื่อปฏิบัติตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลตามประมวลกฎหมายวิธี

พิจารณาความแฟ่ง มาตรา 260 (2) เมื่อโจทก์ยื่นคำขอให้ออกหมายบังคับคดีแล้วเมื่อวันที่ 8 ธันวาคม 2541 ซึ่งศาลชั้นต้นได้ออกหมาย บังคับคดีเมื่อวันที่ 23 ธันวาคม 2541 อันเป็นการดำเนิน กระบวนพิจารณาเท่าที่จำเป็นเพื่อให้เจ้าพนักงานบังคับคดีดำเนินการบังคับคดีให้เป็นไปตาม คำพิพากษาของศาลได้ จึงมีผลเท่ากับเจ้าพนักงานบังคับคดีได้อำศัยทรัพย์สินของจำเลยซึ่งเป็น ลูกหนี้ตามคำพิพากษาไว้แทนโจทก์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแฟ่ง มาตรา 290 วรรคหนึ่ง และได้มีการชำระเงินหรือส่งมอบทรัพย์สินตามที่อาศัยไว้แก่เจ้าพนักงานบังคับคดี นับตั้งแต่วันที่ศาลออกหมายบังคับคดีแล้ว ผู้ร้องจึงต้องยื่นคำร้องขอเฉลี่ยทรัพย์ดังกล่าวก่อนสิ้น ระยะเวลาสิบสี่วันนับแต่วันที่ 23 ธันวาคม 2541 ซึ่งเป็นวันที่ศาลออกหมายบังคับคดี อันถือได้ว่าเป็นวันที่มีการชำระเงินหรือส่งมอบทรัพย์สินตามที่อาศัยไว้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแฟ่ง มาตรา 290 วรรคห้า หาใช่ นับแต่วันที่ 14 มกราคม 2542 ซึ่งเป็นวันที่เจ้าพนักงานบังคับคดีมีหนังสือ ขอให้ศาลชั้นต้นส่งเงินอันเป็นทรัพย์สินตามที่อาศัยไว้ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีตามที่ผู้ร้องอ้างไม่

ฎีกาที่ 4577/2546 ผู้ร้องซึ่งเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาของจำเลยและ จ. บุตรจำเลย ในคดีอื่นได้ยื่นคำร้องขอเฉลี่ยที่ดินในคดีนี้ซึ่งโจทก์เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาของจำเลยได้นำเจ้า พนักงานบังคับคดียึดที่ดิน น.ส. 3 ก. เลขที่ 2854 และเลขที่ 2857 โดยนอกจากที่ดินที่โจทก์นำยึด แล้วจำเลยยังมีทรัพย์สินเป็นที่ดินอีก 6 แปลง แต่ได้นำไปจดทะเบียนจำนองประกันหนี้กู้ยืมเงินเกิน บัญชีไว้กับธนาคาร ก. จำนวน 3 แปลง และถูกเจ้าหนี้ในคดีอื่นนำยึดเพื่อขายทอดตลาดซึ่งน่าจะคุ้ม หนี้ของธนาคาร ก. แล้ว ส่วนที่ดิน 3 แปลง และที่ดินซึ่งมีชื่อ จ. ถือกรรมสิทธิ์อีก 1 แปลง จำเลยได้ นำไปจดทะเบียนจำนองประกันหนี้กู้ยืมเงินเกินบัญชีไว้กับธนาคาร อ. และถูกฟ้องบังคับจำนอง โดยเจ้าพนักงานบังคับคดีได้ยึดที่ดินทั้ง 4 แปลง แล้ว และหากมีการขายทอดตลาดก็ไม่ทำให้ ธนาคาร อ. ได้รับชำระหนี้ทั้งหมด แม้ จ. จะมีที่ดินอีก 1 แปลง แต่ จ. ก็จดทะเบียนจำนองประกัน หนี้กู้ยืมเงินเกินบัญชีไว้กับธนาคาร ก. โดยมีราคาไม่พอใช้หนี้แก่ธนาคาร ก. ผู้ร้องจึงไม่สามารถ เอาชำระหนี้จากทรัพย์สินอื่นของจำเลยได้ ศาลจึงอนุญาตให้ผู้ร้องเข้าเฉลี่ยทรัพย์สินหรือเงินที่ได้ จากการขายทอดตลาดที่ดิน น.ส.3 ก. เลขที่ 2854 และเลขที่ 2857 ได้

4.4 การที่ไม่อาจขอเฉลี่ยทรัพย์สินได้

- 4.4.1 ไม่ได้เป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา
- 4.4.2 ไม่ได้เป็นเจ้าหนี้ค่าภาษีอากร
- 4.4.3 ไม่ได้เป็นเจ้าหนี้กองทุนทดแทน
- 4.4.4 เป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาที่ถูกหนี้ตามคำพิพากษาดังชำระหนี้อย่างอื่นให้ นอกจากมีเงิน
- 4.4.5 เป็นหนี้ที่ขาดอายุความแล้ว

4.4.6 ไม่ยื่นคำร้องขอเฉลี่ยทรัพย์สิน

4.4.7 ยื่นคำร้องขอเฉลี่ยทรัพย์สินพ้นระยะเวลาที่กำหนดไว้

4.4.8 ลูกหนี้ตามคำพิพากษายังมีทรัพย์สินอื่นพอชำระหนี้ได้

4.4.9 ลูกหนี้ตามคำพิพากษานำเงินไปวางศาลเพื่อชำระหนี้ตามคำพิพากษา ก่อนมีการยึดหรืออายัดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา

4.4.10 ไม่มีการยึดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา

4.4.11 โจทก์หรือเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาได้ถอนการยึดทรัพย์สินหรือบังคับคดีของลูกหนี้ตามคำพิพากษาแล้ว

ฎีกาที่ 3362/2527 ระหว่างพิจารณาคดีของศาลชั้นต้น ศาลได้ออกหมายอายัดเงินของจำเลยไปยังธนาคาร ต่อมาศาลชั้นต้นพิพากษาให้จำเลยชำระเงินให้โจทก์พร้อมดอกเบี้ยและได้มีคำสั่งกำหนดให้ธนาคารที่โจทก์ขออายัดมาภายใน 7 วัน ธนาคารได้ส่งเงินที่ศาลอายัดมาให้เมื่อวันที่ 5 สิงหาคม 2525 ผู้ร้องซึ่งเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาในคดีอื่นได้ยื่นคำร้อง ในวันที่ 8 พฤศจิกายน 2525 ขอเฉลี่ยเงินที่ธนาคารส่งมา ดังนี้ เป็นกรณีที่ผู้ร้องเพิกม้ายื่นคำร้องภายหลังที่ธนาคารส่งเงินมา ผู้ร้องจึงไม่มีสิทธิที่จะขอเฉลี่ยทรัพย์สินได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 290 วรรคสี่

ฎีกาที่ 3607/2529 การร้องขอให้บังคับคดีต้องดำเนินการตามขั้นตอนให้ครบถ้วนภายในกำหนดสิบปี คือ เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาต้องขอให้ศาลออกหมายบังคับคดี ขึ้นต่อไปต้องให้เจ้าพนักงานบังคับคดีทราบศาลได้ออกหมายบังคับคดีแล้ว จากนั้นเจ้าหนี้ต้องแถลงต่อเจ้าพนักงานบังคับคดีขอให้ยึดทรัพย์สินของลูกหนี้ การที่ผู้ร้องขอให้ศาลออกหมายบังคับคดีและเคยยึดทรัพย์สินของจำเลยที่ 1 แต่ไม่เคยยึดทรัพย์สินของจำเลยที่ 2 จนพ้นเวลาสิบปีนับแต่วันมีคำพิพากษาแล้ว ผู้ร้องจึงหมดสิทธิที่จะบังคับคดีแก่ทรัพย์สินของจำเลยที่ 2 เพราะขาดอายุความหรือหมดการบังคับคดี ผู้ร้องจึงไม่มีสิทธิที่จะร้องขอเฉลี่ยทรัพย์สินจากทรัพย์สินของจำเลยที่ 2 เพราะการขอเฉลี่ยทรัพย์สินเป็นการบังคับคดีอย่างหนึ่งเพื่อเอาทรัพย์สินชำระหนี้ของผู้ร้องขอเฉลี่ยทรัพย์สิน

ฎีกาที่ 3027/2530 การที่บุคคลภายนอกส่งเงินที่โจทก์ขอให้ศาลมีคำสั่งอายัดไว้ชั่วคราวมาตามคำบังคับของศาลตามที่โจทก์ขอ หลังจากที่ศาลชั้นต้นออกหมายบังคับคดีเมื่อคดีถึงที่สุดแล้วนั้น เงินดังกล่าวจึงเป็นเงินที่เจ้าพนักงานได้ยึดหรืออายัดไว้ตามคำพิพากษาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 290 แม้คดีนี้ศาลชั้นต้นจะมีคำสั่งให้รอการพิจารณาพิพากษาเข้าด้วยกันกับคดีของโจทก์ คดีอื่น และศาลออกคำบังคับในวันเดียวกันก็ตาม แต่เมื่อโจทก์คดีอื่นมิได้ยื่นคำร้องขอเฉลี่ยหนี้ ตามมาตรา 290 โจทก์คดีอื่นจึงไม่มีสิทธิที่จะได้รับส่วนเฉลี่ยจากเงินนั้น

แต่อย่างใด ดังนั้น การที่ศาลชั้นต้น สั่งให้เจ้าพนักงานบังคับคดีทำบัญชีส่วนเฉลี่ยของเจ้าหนี้อื่นตามมาตรา 319 จึงเป็นการไม่ชอบ

ฎีกาที่ 4281/2530 ผู้ร้องเป็นผู้ค้าประกันการชำระหนี้ของจำเลยที่ 1 ส่วนหนึ่งตามสัญญาขายลดตัวเงินที่จำเลยที่ 1 ทำกับโจทก์ โดยมีการจำนองที่ดินเป็นประกัน แม้ว่าผู้ร้องจะชำระหนี้ตามสัญญาค้ำประกันให้โจทก์ไปแล้วและได้รับช่วงสิทธิจำนองจากโจทก์ในคดีดังกล่าว แต่ยังมีทรัพย์สินส่วนอื่นที่จำเลยที่ 1 ยังต้องรับผิดชอบใช้ให้โจทก์ โจทก์ย่อมจะขอให้บังคับจำนองเพื่อเอาชำระหนี้ได้เพราะจำนองย่อมครอบคลุมไปถึงบรรดาทรัพย์สินซึ่งจำนองหมดทุกสิ่ง แม้จะได้ชำระหนี้แล้วบางส่วนตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 716 ผู้ร้องจึงไม่อาจเข้าเฉลี่ยหนี้จากการขายทอดตลาดทรัพย์สินจำนองของจำเลยที่ 1 ผู้จำนองในฐานะเจ้าหนี้จำนองในลำดับชั้นเดียวกันกับโจทก์ ผู้รับจำนอง ผู้ร้องมีสิทธิเข้าเฉลี่ยหนี้ได้ภายหลังจากโจทก์ผู้รับจำนองได้รับชำระหนี้จำนองครบถ้วนแล้ว

ฎีกาที่ 2189/2534 เจ้าพนักงานบังคับคดียึดทรัพย์ของจำเลยมาหลายรายการและได้ขายไปแล้วบางรายการ การที่โจทก์ยื่นคำแถลงขอถอนการยึดทรัพย์รายการที่เหลือทั้งหมด เจ้าพนักงานบังคับคดีก็ต้องถอนการบังคับคดีทันที ดังนี้ คำแถลงขอถอนการยึดย่อมมีผลทันทีตั้งแต่วันดังกล่าว และถือว่าการขายทอดตลาดทรัพย์สินของจำเลยที่เจ้าพนักงานบังคับคดียึดมาได้เสร็จสิ้นลงแล้วตั้งแต่วันดังกล่าวเช่นกัน ผู้ร้องซึ่งเป็นเจ้าหนี้คำภามิอาจรื้อฟื้นคำร้องขอเฉลี่ยทรัพย์เข้ามาภายหลังสืบแต่วันนับแต่วันขายทอดตลาดทรัพย์ของจำเลยเสร็จสิ้นแล้ว คำร้องของผู้ร้องจึงไม่ต้องการด้วยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 290 วรรคสี่

ฎีกาที่ 3280/2534 หนี้ตามสัญญาประนีประนอมยอมความและคำพิพากษาคตามยอมระหว่างผู้ร้องกับจำเลยที่ 3 เป็นหนี้สมยอมกัน ทำขึ้นโดยที่มิได้เป็นหนี้กันจริงเพื่อช่วยเหลือมิให้โจทก์และเจ้าหนี้อื่นบังคับชำระหนี้เอาจากทรัพย์สินของจำเลยที่ 3 ได้ จึงถือไม่ได้ว่าผู้ร้องเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาของจำเลยที่ 3 ที่มีสิทธิยื่นคำขอให้ศาลมีคำสั่งให้ตนเข้าเฉลี่ยในทรัพย์สินหรือเงินที่ขายหรือจำหน่ายทรัพย์สินนั้นได้ ผู้ร้องมิใช่เป็นผู้มีสิทธิในอันจะจดทะเบียนไว้โดยชอบหรือเป็นผู้ได้ยื่นคำร้องขอตามมาตรา 288, 289 และ 290 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ผู้ร้องจึงมิใช่เป็นผู้ที่มีส่วนได้เสียในวิธีการบังคับคดีอันเกี่ยวข้องกับทรัพย์สินคดีนี้ตามมาตรา 280 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ผู้ร้องย่อมไม่มีอำนาจมายื่นคำร้องขอให้เพิกถอนการขายทอดตลาดได้

ฎีกาที่ 1623/2537 ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 290 ศาลจะอนุญาตให้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาอื่นขอเฉลี่ยทรัพย์ได้ต่อเมื่อเจ้าหนี้ผู้นั้นไม่อาจเอาชำระหนี้ได้โดยสิ้นเชิงจากทรัพย์สินอื่นๆ ของลูกหนี้ตามคำพิพากษาโดยจะต้องพิจารณาจากข้อเท็จจริงที่เป็นอยู่

ในขณะที่ยื่นคำร้องขอจัดทรัพย์ เมื่อปรากฏว่าในขณะที่ยื่นคำร้องขอเฉลี่ยทรัพย์เข้ามาในคดีจำเลยซึ่งเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษา ยังมีทรัพย์สินอย่างอื่นตามรายการทรัพย์เอกสารหมาย ล.2 จำนวน 10,000,000 บาท แม้ต่อมาภายหลังการยื่นคำร้องแล้ว 1 เดือน จำเลยจะถูกพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาดและส่งมอบทรัพย์สินดังกล่าวให้แก่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์แล้วก็ตาม ก็ยังถือไม่ได้ว่าขณะที่ยื่นคำร้องขอเฉลี่ยทรัพย์นั้น ผู้ร้องไม่สามารถเอาชำระหนี้ได้โดยสิ้นเชิงจากทรัพย์สินอื่นๆ ของลูกหนี้ตามคำพิพากษา

ฎีกาที่ 7648/2538 จำเลยที่ 1 นำเงินที่ต้องชำระแก่โจทก์ตามคำพิพากษาไปวางชำระต่อเจ้าพนักงานบังคับคดี โดยได้ชำระค่าธรรมเนียมถอนการยึดและค่าใช้จ่ายชั้นบังคับคดีครบถ้วนแล้ว จึงไม่มีเหตุที่จะต้องดำเนินการบังคับคดีโดยการยึดหรืออายัดและขายทอดตลาดหรือจำหน่ายทรัพย์สินของจำเลยที่ 1 โดยวิธีอื่นต่อไป โจทก์ย่อมจะบังคับคดีแก่จำเลยที่ 1 ต่อไปไม่ได้ และไม่ใช่ว่าเป็นกรณีที่โจทก์ซึ่งเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาผู้ยึดสิทธิในการบังคับคดีหรือเพิกเฉยไม่ดำเนินการบังคับคดีภายในเวลาที่เจ้าพนักงานบังคับคดีกำหนด จึงไม่ตกอยู่ภายใต้บังคับแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 290 วรรคท้าย ที่ให้สิทธิแก่ผู้ร้องซึ่งเป็นผู้ขอเฉลี่ยสามสิทธิดำเนินการบังคับคดีแทนโจทก์ผู้ยึดต่อไปได้ และการที่โจทก์ยังไม่ได้รับเงินที่จำเลยที่ 1 วางไว้ต่อเจ้าพนักงานบังคับคดีก็มีใช่เป็นเหตุที่จะไม่ถอนการบังคับคดีให้

ฎีกาที่ 5311/2544 หนี้จำนองทั้งต้นเงินและดอกเบี้ยที่ ข. และ ย. ยื่นขอรับชำระหนี้ต่อศาลชั้นต้นมีจำนวนถึง 13,950,000 บาท แต่เงินสุทธิตี่ได้จากการขายทอดตลาดทรัพย์จำนองมีเพียงจำนวน 7,601,977 บาท การที่บุคคลทั้งสองแถลงต่อศาลชั้นต้นตามรายงานกระบวนการพิจารณาว่าเมื่อได้รับชำระหนี้จากการขายทอดตลาดทรัพย์สินคดีนี้แล้วซึ่งเป็นเงินกว่า 7,000,000 บาท ก็ไม่คิดใจที่จะว่ากล่าวเรียกหนี้สินประการใดจากผู้ร้องสอดอีกต่อไปนั้นย่อมหมายถึง ข. และ ย. ตกลงรับชำระหนี้เพียงเงินจำนวนสุทธิตี่ทั้งหมดที่ได้จากการขายทอดตลาดดังกล่าวเท่านั้น ส่วนการที่บุคคลทั้งสองจะมอบเงินให้เป็นค่าใช้จ่าย ในการดำเนินคดีแก่โจทก์เป็นเงิน 1,101,977 บาท นั้นตามที่ปรากฏในบัญชีรับจ่ายในคดีในสำนวนก็เป็นเงินของบุคคลทั้งสองที่เจ้าพนักงานบังคับคดีคิดหักไว้เพื่อจ่ายให้แก่โจทก์ทั้งห้าตามที่บุคคลทั้งสองได้ตกลงกับโจทก์ทั้งห้าไว้ตามรายงานกระบวนการพิจารณานั้นเอง เงินจำนวนดังกล่าวจึงหาใช่เงินที่เหลือจากการขายทอดตลาดหรือเหลือจากการชำระหนี้จำนองให้แก่ ข. และ ย. ซึ่งจะต้องนำมาเฉลี่ยให้แก่โจทก์ทั้งห้าและผู้ร้อง ดังที่ผู้ร้องฎีกาไม่เมื่อฟังได้ว่า ข. และ ย. เจ้าหนี้บุริมสิทธิจำนองได้รับชำระหนี้จากการขายทอดตลาดทรัพย์จำนองไปหมดแล้วย่อมไม่เหลือทรัพย์ที่ผู้ร้องซึ่งเป็นเจ้าหนี้บุริมสิทธิสามัญตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 253(3) จะเข้ามามีส่วนเฉลี่ยได้อีก การพิจารณาคำร้องขอเฉลี่ยทรัพย์ของผู้ร้องต่อไปจึงไม่เป็นประโยชน์แก่คดีที่ศาลล่างทั้งสองมีคำสั่งและคำพิพากษามานับชอบแล้ว

4.5 กรณีที่ไม่เป็นการยึดหรืออายัดทรัพย์สิน

กรณีเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจตามกฎหมายว่าด้วยภาษีอากรมีอำนาจสั่งยึดหรืออายัดทรัพย์สินของผู้ค้างชำระภาษีอากรได้นำออกขายทอดตลาดโดยไม่ต้องฟ้องคดีต่อศาล หรือในระหว่างการพิจารณา โจทก์ได้นำเจ้าพนักงานบังคับคดียึดหรืออายัดทรัพย์สินของลูกหนี้ไว้เป็นการชั่วคราวก่อนมีคำพิพากษาอันเป็นการคุ้มครองประโยชน์ชั่วคราวของโจทก์ไว้ในระหว่างการพิจารณาทั้งสองกรณีดังกล่าวยังไม่ถือว่าทรัพย์สินของบุคคลผู้ค้างชำระภาษีอากรหรือจำเลยผู้ถูกยึดหรืออายัดทรัพย์สินไว้ชั่วคราวก่อนคำพิพากษานั้นยังไม่ถูกเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษายึดหรืออายัดไว้เพื่อบังคับคดี เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาอื่นมีสิทธินำเจ้าพนักงานบังคับคดียึดหรืออายัดทรัพย์สินนั้นได้อีก และเมื่อยึดหรืออายัดทรัพย์สินดังกล่าวไว้แล้วย่อมทำให้การยึดหรืออายัดทรัพย์สินชั่วคราวก่อนพิพากษาดังกล่าวมีผลสิ้นสุดลงทันที

นอกจากนี้กรณีเจ้าพนักงานที่ดินรับอายัดที่ดินจากบุคคลใดบุคคลหนึ่งซึ่งเป็นคู่กรณีกับอีกฝ่ายหนึ่งก่อนที่จะมีการฟ้องคดีกันนั้นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาของบุคคลที่ถูกอายัดไว้ดังกล่าวยังมีสิทธิยึดหรืออายัดที่ดินนั้นได้อีก

การที่จะถือว่าเป็นการยึดหรืออายัดซ้ำนั้นจะต้องเป็นการยึดหรืออายัดซ้ำกันในช่วงระหว่างเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาดำเนินการในทรัพย์สินเดียวกันของลูกหนี้ตามคำพิพากษาเท่านั้น ตราบใดที่ไม่ใช่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาแล้ว เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาอื่นย่อมมีสิทธิยึดหรืออายัดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้

ฎีกาที่ 528/2509 การที่เจ้าพนักงานที่ดินรับอายัดที่ดินไว้ก็ไม่มีกฎหมายห้ามศาลมิให้ยึดหรืออายัดที่ดินนั้นซ้ำอีก

ฎีกาที่ 1094/2510 ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 290 ที่ห้ามมิให้ยึดซ้ำนั้น จะต้องเป็นการยึดทรัพย์สินซ้ำกันในช่วงระหว่างเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาดำเนินการในทรัพย์สินเดียวกันของลูกหนี้ตามคำพิพากษา ส่วนการที่เจ้าพนักงานตามประมวลรัษฎากรยึดไว้ก่อนอันเป็นการยึดตามประมวลรัษฎากร มาตรา 12 นั้น ไม่ใช่เป็นการยึดของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา เจ้าพนักงานบังคับคดีจึงทำการยึดได้ ไม่เป็นการยึดซ้ำ และการที่เจ้าพนักงานตามประมวลรัษฎากรทำการยึดก็ไม่ทำให้ทรัพย์สินที่ยึดกลายเป็นทรัพย์สินของแผ่นดินเพราะกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่ยึดยังเป็นของจำเลยจนกว่าจะได้ขายทอดตลาดไป ประมวลรัษฎากร มาตรา 12 เป็นแต่เพียงให้อำนาจพิเศษแก่ผู้ว่าราชการจังหวัดหรือนายอำเภอที่จะยึดทรัพย์สินของผู้ค้างชำระภาษีอากรเพื่อขายทอดตลาดได้โดยไม่ต้องฟ้องต่อศาลเท่านั้น ไม่ได้บัญญัติห้ามไว้ว่าเมื่อยึดมาแล้วมิให้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาของลูกหนี้ทำการยึดหรือห้ามศาลไม่ให้สั่งขายทอดตลาดทรัพย์สินที่ยึด ฉะนั้น เมื่อทรัพย์สินที่ยึดไว้ยังไม่ได้ทำการขายทอดตลาดไป เจ้าพนักงานบังคับคดีก็ย่อมทำการยึดเพื่อดำเนินการตามคำสั่งศาลได้

ส่วนสิทธิของกรมสรรพากรตามประมวลรัษฎากร ในการที่จะได้รับชำระหนี้ค่าภาษีอากรที่ค้างมีอยู่
อย่างไร ก็ต้องเป็นไปตามบทกฎหมายที่มีบัญญัติไว้

ฎีกาที่ 1118/2511 ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 290 ซึ่งห้าม
มิให้ ยึดชำนั้นจะต้องเป็นการยึดช้ำกันระหว่างเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาด้วยกัน ในทรัพย์ราย
เดียวกันของลูกหนี้ ตามคำพิพากษา ฉะนั้นถ้านายอำเภอยึดทรัพย์ของผู้ค้างชำระภาษีอากรตาม
ประมวลรัษฎากร มาตรา 12 และยังไม่ได้ขายทอดตลาด เจ้าพนักงานบังคับคดีย่อมยึดทรัพย์นั้นอีก
ได้ ไม่ต้องห้ามตามมาตรา 290 ดังกล่าว

4.6 การบรรยายคำร้องขอเฉลี่ยทรัพย์สิน

ผู้ร้องขอเฉลี่ยทรัพย์สินนั้นต้องบรรยายในคำร้องว่าตนเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา
และจำเลยในคดีที่ตนยื่นคำร้องขอเข้าเฉลี่ยทรัพย์สินนั้นเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษาในคดีของจน
ตามสำนวนคดีแพ่งหมายเลขแดงที่เท่าใด ของศาลใด และจำเลยซึ่งเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษาไม่มี
ทรัพย์สินอื่นหรือมีแต่ไม่เพียงพอที่จะเอาชำระหนี้ให้แก่ตนได้ครบถ้วน แต่ไม่อาจอ้างว่าหนี้ตาม
คำพิพากษาระหว่างเจ้าหนี้ตามคำพิพากษากับลูกหนี้ตามคำพิพากษาเกิดขึ้นโดยสมยอมกัน

ผู้ร้องขอเฉลี่ยทรัพย์สินไม่จำเป็นต้องระบุทรัพย์สินที่ตนขอเฉลี่ยไว้ และไม่จำเป็นต้องระบุ
ว่าตนได้ยื่นคำร้องเข้ามาภายในเวลาที่กฎหมายกำหนดไว้

ฎีกาที่ 2889/2532 ผู้ร้องกับโจทก์ซึ่งเป็นบุคคลคนเดียวกันได้ยื่นคำร้องขอเฉลี่ยหนี้
ตามคำพิพากษาว่าจำเลยที่ 1 ยอมชำระหนี้ให้ผู้ร้อง หากจำเลยที่ 1 ผิดนัดยอมให้บังคับจำนองเอกกับ
ที่ดินพร้อมสิ่งปลูกสร้างที่จำนองไว้กับโจทก์ ซึ่งศาลได้ขายทอดตลาดในคดีนี้ไปอย่างปลอดจำนอง
คำร้องดังกล่าวของผู้ร้องหาใช่เป็นคำร้องขอรับชำระหนี้จำนองจากการขายทอดตลาดทรัพย์จำนอง
ของจำเลยที่ 1 ผู้เป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษาโดยอาศัยอำนาจแห่งการจำนองตามประมวลกฎหมายวิธี
พิจารณาความแพ่ง มาตรา 289 ไม่ แต่เป็นคำร้องขอให้บังคับเหนือทรัพย์จำนองดังกล่าวตาม
ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 287 และเป็นคำร้องขอเฉลี่ยทรัพย์ในฐานะผู้ร้องเป็น
เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาเช่นเดียวกับโจทก์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 290

ฎีกาที่ 4191/2532 ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 290 มิได้
บังคับว่าคำร้องขอเข้าเฉลี่ยทรัพย์จะต้องระบุชนิดหรือประเภทของทรัพย์ที่เจ้าพนักงานบังคับคดีได้
ยึดหรืออายัดไว้ในคำร้อง ฉะนั้น แม้ผู้ร้องจะระบุรายการทรัพย์ที่โจทก์นำยึดผิดพลาดไปก็หาทำให้ผู้
ร้องเสียสิทธิเฉลี่ยทรัพย์ในคดีนี้ไม่

ฎีกาที่ 3828/2534 เจอนไขที่ระบุไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง
มาตรา 290 วรรคสี่ เป็นกำหนดเวลาที่ผู้ร้องจะต้องยื่นคำร้องเข้ามาในทันทีภายในเวลาที่กฎหมาย

กำหนดไว้ ซึ่งเป็นข้อเท็จจริงที่ศาลจะต้องพิจารณาว่าผู้ร้องได้ยื่นเข้ามาภายในกำหนดเวลาหรือไม่ จึงไม่ใช่ข้อที่ผู้ร้องต้องบรรยายมาในคำร้อง

ตามคำร้องบรรยายว่า ผู้ร้องเป็นเจ้าของที่ดินตามคำพิพากษา แต่จำเลยไม่มีเงินจะชำระหนี้ ให้ผู้ร้องได้ ผู้ร้องจึงมาร้องขอเฉลี่ยทรัพย์สินในคดีนี้ ซึ่งพอแปลได้ความว่าผู้ร้องไม่สามารถเอาชำระหนี้ จากทรัพย์สินอื่นของจำเลย ถือได้ว่าผู้ร้องอ้างในคำร้องแล้วว่าจำเลยไม่มีทรัพย์สินอื่นเป็นเหตุให้ผู้ร้อง ไม่สามารถเอาชำระหนี้ได้เป็นไปตามเงื่อนไขที่ระบุไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 290 วรรคสอง

ฎีกาที่ 1722/2538 ผู้ร้องอ้างในคำร้องว่าผู้ร้องเป็นเจ้าของที่ดินจำเลยตามคำพิพากษา สืบทราบว่าโจทก์นำเจ้าพนักงานบังคับคดียึดทรัพย์สินของจำเลยและได้ขายทอดตลาดทรัพย์สิน ของจำเลยเสร็จเรียบร้อยแล้ว เป็นคำร้องขอเฉลี่ยทรัพย์สินที่สมบูรณ์แล้ว ไม่เคลือบคลุม ส่วนผู้ร้องจะ สามารถเอาชำระหนี้จากทรัพย์สินอื่นของจำเลยได้หรือไม่ เป็นข้อเท็จจริงที่ต้องนำสืบกันในชั้น พิพิจารณา หากต้องบรรยายไว้ด้วยไม่

แม้ผู้ร้องจะนำยึดที่ดินของลูกหนี้ตามคำพิพากษารายหนึ่งไว้แล้ว แต่ราคาที่เขา พนักงานบังคับคดีประเมินไว้ไม่พอชำระหนี้ตามคำพิพากษาของผู้ร้อง เมื่อจำเลยซึ่งเป็นลูกหนี้ตาม คำพิพากษาอีกรายหนึ่งไม่มีทรัพย์สินอื่นๆ ที่ผู้ร้องสามารถบังคับคดีได้โดยสิ้นเชิงแล้ว ผู้ร้องจึงมี สิทธิขอเฉลี่ยเงินที่ได้จากการขายทอดตลาดทรัพย์สินของจำเลยในคดีนี้ได้

ฎีกาที่ 1886/2538 ผู้ร้องซึ่งเป็นเจ้าของที่ดินตามคำพิพากษาของจำเลยที่ 2 อ้างในคำร้อง ขอเฉลี่ยทรัพย์สินว่าผู้ร้องไม่มีทางบังคับชำระหนี้เอาจากทรัพย์สินอื่นของจำเลยที่ 2 ได้ จำเลยที่ 2 ไม่ได้เถียงในคำคัดค้านว่าตนมีทรัพย์สินอื่น ที่ผู้ร้องอาจบังคับชำระได้ฟังได้ว่าจำเลยที่ 2 ไม่มี ทรัพย์สินอื่นที่ผู้ร้องอาจยึดมาชำระหนี้ได้โดยสิ้นเชิง ผู้ร้องจึงขอเฉลี่ยในทรัพย์สินที่ถูกยึดได้

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 290 วรรคสอง ห้ามศาลอนุญาตให้ เข้าเฉลี่ยในทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาที่ถูกยึดทรัพย์สินหากยังสามารถเอาชำระหนี้จาก ทรัพย์สินอื่นของลูกหนี้ได้นั้นมิได้หมายถึงลูกหนี้อื่นแม้จะเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษาร่วมกับจำเลยที่ ถูกยึดทรัพย์สินก็ตาม

ฎีกาที่ 8900/2544 โจทก์มิใช่เจ้าหนี้จำนองของจำเลย โจทก์จึงไม่อาจยื่นคำร้อง ขอรับชำระหนี้ก่อนเจ้าหนี้อื่นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 289 ได้ ส่วนหาก คำร้องดังกล่าวจะถือเป็นคำร้องขอเฉลี่ยทรัพย์สินตามมาตรา 290 ได้นั้น โจทก์ต้องแสดงให้เห็นว่า โจทก์ไม่สามารถเอาชำระได้จากทรัพย์สินอื่นๆ ของจำเลย แต่ตามคำร้องของโจทก์ไม่ได้ความ เช่นนั้น จึงถือไม่ได้ว่าคำร้องของโจทก์เป็นคำร้องขอเฉลี่ยทรัพย์สินตามมาตรา 290

4.7 ยื่นคำร้องขอเฉลี่ยทรัพย์สินที่ศาลใด

เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาในคดีอื่นหรือเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจตามกฎหมายว่าด้วยภาษีอากรซึ่งมีสิทธิสั่งยึดหรือขายทอดตลาดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้โดยไม่ต้องฟ้องคดีต่อศาลนั้นต้องยื่นคำร้องขอเฉลี่ยทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาต่อศาลที่ออกหมายบังคับคดีเท่านั้น เว้นแต่ในกรณีมีเหตุสุดวิสัยเกิดขึ้นจึงยื่นต่อศาลอื่นที่ตนมีภูมิลำเนาในขณะนั้น ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 10 “ถ้าไม่อาจดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาลชั้นต้นที่มีเขตศาลเหนือคดีนั้นได้โดยเหตุสุดวิสัย คู่ความฝ่ายที่เสียหายหรืออาจเสียหายเพราะการนั้นจะยื่นคำขอฝ่ายเดียวโดยทำเป็นคำร้องต่อศาลชั้นต้นซึ่งตนมีภูมิลำเนาหรืออยู่ในเขตศาลในขณะนั้นก็ได้ และให้ศาลนั้นมีอำนาจทำคำสั่งอย่างใดอย่างหนึ่งตามที่เห็นสมควรเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม”

ส่วนศาลที่บังคับคดีแทนนั้น ไม่ถือว่าเป็นศาลที่ออกหมายบังคับคดี

4.8 ระยะเวลายื่นคำร้องขอเฉลี่ยทรัพย์สิน

เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาที่ยื่นคำร้องขอเฉลี่ยทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษานั้น จะยื่นคำขอเฉลี่ยทรัพย์สินภายในระยะเวลาที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 290 ซึ่งมีดังนี้

4.8.1 ในกรณีที่ยึดทรัพย์สินเพื่อขายทอดตลาดหรือจำหน่ายโดยวิธีอื่นให้ยื่นคำขอเฉลี่ยทรัพย์สินก่อนสิ้นระยะเวลาสิบสี่วันนับแต่วันที่มีการขายทอดตลาดหรือจำหน่ายทรัพย์สินที่ขายทอดตลาดหรือจำหน่ายได้ในครั้งนั้นๆ

4.8.2 ในกรณีอายัดทรัพย์สิน ให้ยื่นคำขอเฉลี่ยทรัพย์สินก่อนสิ้นระยะเวลาสิบสี่วันนับแต่วันชำระเงินหรือส่งมอบทรัพย์สินตามที่อายัดไว้

4.8.3 ในกรณียึดเงินให้ยื่นคำขอเฉลี่ยทรัพย์สินเสียก่อนสิ้นระยะเวลาสิบสี่วันนับแต่วันยึด

อนึ่ง เมื่อได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พ.ศ. 2548 เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาอื่นต้องยื่นคำร้องขอเฉลี่ยทรัพย์สินก่อนสิ้นระยะเวลา 14 วัน นับแต่วันที่มีการขายทอดตลาดหรือจำหน่ายทรัพย์สินในแต่ละครั้งที่มีการขายทอดตลาดหรือจำหน่ายทรัพย์สินนั้นได้

ในกรณีที่เจ้าพนักงานบังคับคดียึดทรัพย์สินหลายรายการของลูกหนี้ตามคำพิพากษาแล้วนำทรัพย์สินแต่ละสิ่งออกขายทอดตลาดหลายครั้งเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาต้องยื่นคำร้องขอเฉลี่ยทรัพย์สินเข้ามา ในคดีก่อนสิ้นระยะเวลาสิบสี่วันนับแต่วันขายทอดตลาดนั้นต้องหมายถึงนับจากวันสิ้นสุดการขายทรัพย์สินที่ยึดมาในคราวเดียวกันนั้นทั้งหมด

ในกรณีที่คดีของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาที่นำเจ้าพนักงานบังคับคดียึดทรัพย์สินของลูกหนี้ ตามคำพิพากษาไว้ กับคดีที่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาอื่นของลูกหนี้ตามคำพิพากษาซึ่งเป็น

บุคคลคนเดียวกันนั้น คดีทั้งสองดังกล่าวนี้ต่างยื่นฟ้องที่ศาลเดียวกัน เมื่อเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาอื่นของลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้ยื่นคำร้องขอเฉลี่ยทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาเข้ามาในคดีของตนโดยมิได้ยื่นคำขอเฉลี่ยทรัพย์สินเข้าไปในคดีที่มีการยึดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาไว้ แม้มีการยื่นผิดสำนวนคดีกัน แต่ก็ยังถือได้ว่าการยื่นคำขอเฉลี่ยทรัพย์สินต่อศาลที่ออกหมายบังคับคดีแล้ว

ฎีกาที่ 963-964/2510 ตามมาตรา 290 วรรคสี่ ต้องยื่นคำขอเฉลี่ยเสียก่อนที่มีการชำระเงินหรือส่งทรัพย์สินตามที่อายัดไว้กำหนดเวลาชำระเงินต้องมีในคำสั่งอายัดตามมาตรา 311 จึงเห็นได้ว่ามีกำหนดเวลาให้ยื่นคำขอเฉลี่ยได้ก่อนที่มีการชำระเงินหรือส่งทรัพย์สินตามที่อายัดไว้ในหมายอายัดชั่วคราวของศาลไม่ได้กำหนดวันเวลาที่จำเลยจะต้องชำระเงินไว้ จึงไม่มีกำหนดเวลาที่ผู้ร้องจะขอเฉลี่ยได้ก่อนที่มีการชำระเงิน ผู้ร้องจึงยื่นคำร้องขอเฉลี่ยเมื่อทรัพย์สินที่อายัดได้ส่งให้เจ้าพนักงานบังคับคดีแล้วได้

ฎีกาที่ 1213/2510 ในกรณีที่ยึดทรัพย์สินเพื่อขายทอดตลาด ผู้ร้องจะต้องขอเฉลี่ยภายในสิบสี่วันนับแต่วันขายทอดตลาดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 290 ศาลชั้นต้นขายทอดตลาดทรัพย์สินของจำเลยไปในวันที่ 10 มีนาคม 2509 ศาลอุทธรณ์พิพากษายืนตามคำสั่งที่ให้ขายทอดตลาดทรัพย์สินของศาลชั้นต้น จึงต้องถือว่าวันขายทอดตลาดทรัพย์สินคือวันที่ 10 มีนาคม 2509 แต่ผู้ร้องยื่นคำร้องขอเฉลี่ยเมื่อวันที่ 29 มิถุนายน 2509 จึงเกินกำหนดเวลาที่ผู้ร้องจะยื่นขอเฉลี่ยได้

ฎีกาที่ 2629/2525 การที่ผู้ร้องซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาในคดีอื่น ร้องขอเฉลี่ยทรัพย์สินของจำเลยในคดีที่โจทก์ผู้เป็นเจ้าหนี้จำนองยึดไว้เพื่อขายทอดตลาดนั้น มิใช่เรื่องเฉลี่ยทรัพย์สินโดยตรงกับโจทก์ เพราะโจทก์เป็นเจ้าหนี้จำนอง แต่เป็นเรื่องผู้ร้องมีสิทธิได้รับชำระจากเงินที่เหลือไปหลังที่ได้ชำระให้แก่โจทก์แล้ว ซึ่งต้องนำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 290 มาบังคับใช้โดยอนุโลม เมื่อผู้ร้องได้ยื่นคำร้องเข้ามาก่อนสิ้นระยะเวลาสิบสี่วันนับแต่วันขายทอดตลาด ศาลจึงอนุญาตให้ผู้ร้องรับเงินตามสิทธิได้

ฎีกาที่ 3362/2527 ระหว่างพิจารณาคดีของศาลชั้นต้น ศาลได้ออกหมายอายัดเงินของจำเลยไปยังธนาคาร ต่อมาศาลชั้นต้นพิพากษาให้จำเลยชำระเงินให้โจทก์พร้อมดอกเบี้ย และได้มีคำสั่งกำหนดให้ธนาคารที่โจทก์ขออายัดภายใน 7 วัน ธนาคารได้ส่งเงินที่ศาลอายัดมาให้เมื่อวันที่ 5 สิงหาคม 2525 ผู้ร้องซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาในคดีอื่นได้ยื่นคำร้องในวันที่ 8 พฤศจิกายน 2525 ขอเฉลี่ยเงินที่ธนาคารส่งมา ดังนี้ เป็นกรณีที่ผู้ร้องเพิกม้ายื่นคำร้องภายหลังที่ธนาคารส่งเงินมา ผู้ร้องจึงไม่มีสิทธิที่จะขอเฉลี่ยทรัพย์สินได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 290 วรรคสี่

ฎีกาที่ 5449/2531 ผู้ร้องยื่นคำขอเฉลี่ยทรัพย์สินครั้งแรกในคดีที่ผู้ร้องเป็นโจทก์แทนที่จะยื่นในคดีที่มีการออกหมายบังคับคดีอันเป็นการยื่นผิดสำนวน แต่ศาลในคดีที่ออกหมายบังคับคดีกับศาลในคดีที่ผู้ร้องเป็นโจทก์เป็นศาลเดียวกัน คือศาลแพ่ง ทั้งตามคำร้อง ของ ผู้ร้องดังกล่าวก็ได้ระบุไว้ชัดแจ้งว่าขอเฉลี่ยจากทรัพย์สินของจำเลยที่ 2 ที่เจ้าพนักงานบังคับคดีได้อายัดไว้ในคดีนี้ จึงถือได้ว่าผู้ร้องได้ยื่นคำขอเฉลี่ยทรัพย์สินครั้งแรกโดยทำเป็นคำร้องยื่นต่อศาลที่ออกหมายบังคับให้อายัดทรัพย์สินของจำเลยที่ 2 ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 290 วรรคแรก ประกอบมาตรา 1 (1) แล้ว

ผู้ร้องยื่นคำขอเฉลี่ยทรัพย์สินไว้ในคดีที่ผู้ร้องเป็นโจทก์แม้ต่อมาศาลในคดีดังกล่าวได้มีคำสั่งยกคำขอเฉลี่ยทรัพย์สิน แต่ก็เพื่อให้ผู้ร้องมายื่นคำขอเฉลี่ยทรัพย์สินในคดีนี้เสียให้ถูกต้อง ทั้งนี้เพื่อความสะดวกในการไต่สวนคำร้อง ของ ผู้ร้องเท่านั้นทำให้สิทธิของผู้ร้องซึ่งได้ยื่นคำขอเฉลี่ยทรัพย์สินต่อศาลโดยชอบแล้วข้างต้นต้องเสียไปไม่ เมื่อคำขอเฉลี่ยทรัพย์สินของผู้ร้องที่ได้ยื่นไว้ครั้งแรกยังไม่พ้นระยะเวลาตามกฎหมาย แม้ผู้ร้องจะยื่นคำขอเฉลี่ยทรัพย์สินในคดีนี้พ้นระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดไว้ก็ตาม ก็ต้องถือว่าผู้ร้องได้ยื่นคำขอเฉลี่ยทรัพย์สินภายในระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดแล้ว

ฎีกาที่ 271/2534 เจ้าพนักงานบังคับคดีมีคำสั่งอายัดเงินบำเหน็จของจำเลยอันเนื่องมาจากการลาออกจากการองค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทยเมื่อวันที่ 21 ตุลาคม 2530 ผู้ร้องขอเฉลี่ยทรัพย์สิน เมื่อวันที่ 30 พฤศจิกายน 2530 ซึ่งองค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทยส่งเงินถึงเจ้าพนักงานบังคับคดี เมื่อวันที่ 3 ธันวาคม 2530 ภายหลังวันขอเฉลี่ย จึงเป็นการขอเฉลี่ยก่อนสิ้นระยะเวลาสิบสี่วันนับแต่วันชำระเงินตามที่อายัด ตามนัยแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 290 วรรคห้า ผู้ร้องจึงมีสิทธิขอเฉลี่ยทรัพย์สินในเงินจำนวนดังกล่าวได้

ฎีกาที่ 46/2535 โจทก์นำคดีที่ดินพร้อมสิ่งปลูกสร้างออกขายทอดตลาดในฐานะที่เป็นทรัพย์สินของจำเลย โดยผู้ที่อ้างว่าเป็นเจ้าของรวมในทรัพย์สินดังกล่าวร่วมกับจำเลยมิได้ยื่นคำร้องคัดค้านหรือขอใช้สิทธิอย่างใดตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ส่วนผู้ร้องก็เพียงแต่ยื่นคำร้องขอรับชำระหนี้ในเงินที่ขายทอดตลาดก่อนเจ้าหนี้อื่นในฐานะเจ้าหนี้บุริมสิทธิเท่านั้น ซึ่งศาลชั้นต้นมีคำสั่งอนุญาตแล้ว สำหรับเงินส่วนที่เหลือผู้ร้องเจ้าหนี้ของจำเลยในคดีหนึ่งซึ่งเป็นบุคคลคนเดียวกับจำเลยในคดีนี้มิได้ยื่นคำขอเฉลี่ยทรัพย์สินตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 290 ดังนั้น เมื่อไม่มีเจ้าหนี้รายอื่นมายื่นคำร้องขอเฉลี่ยทรัพย์สินภายในระยะเวลาตามที่กฎหมายกำหนดไว้แล้วก็ชอบที่จะต้องจ่ายเงินสุทธิที่หักจากเจ้าหนี้บุริมสิทธิแล้วให้โจทก์ไปตามที่โจทก์พึงมีสิทธิได้รับเต็มจำนวน ผู้ร้องจะมายื่นคำแถลงคัดค้านขอให้งดการจ่ายเงินที่เหลือทั้งหมดให้แก่โจทก์โดยอ้างว่าขอยึดไว้ในคดีอื่นหาได้ไม่

ฎีกาที่ 6075/2539 แม่ที่ดินโฉนดเลขที่ 1732 ซึ่งขายทอดตลาดในครั้งที่ 2 มีชื่อจำเลยที่ 2 เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ แต่เมื่อจำเลยที่ 1 และที่ 2 เป็นสามีภรรยา กัน ผู้ร้องซึ่งเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาของจำเลยที่ 1 ได้อ้างในการยื่นคำร้องขอเฉลี่ยทรัพย์สินในการขายทอดตลาดครั้งแรกว่าจำเลยที่ 1 และที่ 2 เป็นสามีภริยากันและเป็นทรัพย์สินที่โจทก์นำยึดทั้งหกรายการ ซึ่งโจทก์มิได้คัดค้าน ที่ดินโฉนดเลขที่ 1732 จึงเป็นสินสมรส ถือว่าจำเลยที่ 1 เป็นเจ้าของที่ดินนั้นด้วย ผู้ร้องจึงมีสิทธิขอเฉลี่ยเงินจากการขายทอดตลาดที่ดินดังกล่าว

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 290 วรรคสี่ ที่ให้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา ยื่นคำพิพากษา ยื่นคำขอเฉลี่ยทรัพย์สินก่อนสิ้นระยะเวลาสิบสี่วันนับแต่วันขายทอดตลาด หมายความว่า ระยะเวลา นั้นนับแต่วันสิ้นสุดการขายทรัพย์สินที่ยึดมาในคราวนั้นทั้งหมด เมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดีได้ขายทอดตลาดทรัพย์สินของจำเลยทั้งสองที่ยึดมาในคราวเดียวกันเป็นสองครั้ง การที่ผู้ร้องยื่นคำร้องขอเฉลี่ยทรัพย์สินครั้งแรกเข้ามา ก่อนวันขายทอดตลาดในครั้งที่ 2 จึงมีสิทธิขอเฉลี่ยทรัพย์สินได้ทั้งหมด โดยไม่ต้องยื่นคำร้องขอเฉลี่ยทรัพย์สินอีก จึงมีสิทธิขอเฉลี่ยทรัพย์สินครั้งที่ 2 แม้พ้นระยะเวลาสิบสี่วันนับแต่วันขายทอดตลาดครั้งที่ 2 ก็หาทำให้สิทธิของผู้ร้องที่ขอเฉลี่ยทรัพย์สินหมดไปไม่

ฎีกาที่ 1157/2544 ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 290 มีสาระสำคัญ 2 ประการ ประการแรกเมื่อได้มีการยึดหรืออายัดทรัพย์สินอย่างใดของลูกหนี้ตามคำพิพากษาแล้ว ห้ามมิให้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาอื่นยึดหรืออายัดทรัพย์สินนั้นซ้ำอีก กับให้เจ้าหนี้อยื่นมีอำนาจยื่นคำร้องขอเฉลี่ยทรัพย์สินต่อศาลที่ออกหมายบังคับให้ยึดหรืออายัดทรัพย์สินนั้นอีกประการหนึ่ง และตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 302 วรรคหนึ่ง บัญญัติไว้ชัดเจนว่า ศาลที่มีอำนาจออกหมายบังคับคดีคือศาลที่ได้พิจารณาและชี้ขาดคดีในศาลชั้นต้น เนื่องจากมาตรา 290 วรรคหนึ่ง ไม่ได้กำหนดระยะเวลาในการยื่นคำร้องไว้ จึงได้บัญญัติไว้ในวรรคห้าว่าในกรณีอายัดทรัพย์สินให้ยื่นคำขอเสียก่อนสิ้นระยะเวลาสิบสี่วันนับแต่วันชำระเงินหรือส่งมอบทรัพย์สินตามที่อายัดไว้ และเป็นบทบัญญัติที่เชื่อมโยงมาจากวรรคหนึ่ง จึงไม่จำเป็นต้องระบุศาลที่จะรับคำร้องไว้ในวรรคห้าซ้ำอีก เพราะเป็นที่เข้าใจได้ว่าหมายถึงศาลที่มีอำนาจออกหมายบังคับคดีตามวรรคหนึ่ง เมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดี สำนักงานบังคับคดีจังหวัดทุ่งสงบังคับคดีตามหมายอายัดแทนศาลจังหวัดนครศรีธรรมราช เมื่อวันที่ 29 กันยายน 2541 แล้วส่งเงินที่ถูกอายัดให้เจ้าพนักงานบังคับคดีศาลจังหวัดนครศรีธรรมราช เมื่อวันที่ 18 มกราคม 2542 การที่ผู้ร้องยื่นคำร้องขอเฉลี่ยทรัพย์สินต่อศาลจังหวัดนครศรีธรรมราช เมื่อวันที่ 29 มกราคม 2542 จึงอยู่ในระยะเวลาสิบสี่วันนับแต่วันชำระเงินหรือส่งมอบทรัพย์สินตามที่อายัด

4.9 ค่าธรรมเนียมในการยื่นคำร้องขอเฉลี่ยทรัพย์สิน

คำร้องขอเฉลี่ยทรัพย์สินมิใช่เป็นคำร้อง เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาที่ยื่นคำร้องขอเฉลี่ยทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาต้องเสียค่าคำร้องขอเป็นเงินจำนวน 20 บาทเท่านั้น

เมื่อศาลรับคำร้องขอเฉลี่ยทรัพย์สินไว้แล้วก็จะมีการสั่งให้ผู้ร้องขอเฉลี่ยทรัพย์สินนำส่งหมายนัดและสำเนาคำร้องขอเฉลี่ยทรัพย์สินให้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา ลูกหนี้ตามคำพิพากษา และเจ้าพนักงานบังคับคดีภายในระยะเวลาที่กำหนด หากผู้ร้องเพิกเฉย ไม่จัดการนำส่งดังกล่าวถือว่าทิ้งคำร้อง ในการส่งหมายนัดและสำเนาคำร้องขอเฉลี่ยทรัพย์สินให้แก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา และลูกหนี้ตามคำพิพากษายื่นคำคัดค้านเข้ามาภายในระยะเวลาที่กำหนดไว้ในหมายนัดด้วย

4.10 คำคัดค้านของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา

เมื่อเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาผู้นำเจ้าพนักงานบังคับคดีหรืออายัดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาไว้ได้รับสำเนาคำร้องขอเฉลี่ยหนี้และหมายนัดให้ยื่นคำคัดค้านภายในกำหนดเวลาแล้วถ้าเจ้าหนี้ตามคำพิพากษานำยัดทรัพย์สินดังกล่าวไม่คัดค้านก็ไม่ถือว่าเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาคัดค้านคำให้การ และถือว่าเจ้าหนี้ตามคำพิพากษายอมรับแล้วว่าผู้ร้องเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาและลูกหนี้ตามคำพิพากษามีทรัพย์สินอื่นหรือมีทรัพย์สินอื่นแต่ไม่เพียงพอที่จะชำระหนี้ให้แก่ผู้ร้องได้โดยสิ้นเชิง ศาลก็จะส่งอนุญาตให้ผู้ร้องขอเข้าเฉลี่ยทรัพย์สินได้

ถ้าเจ้าหนี้ตามคำพิพากษานำยัดทรัพย์สินดังกล่าวคัดค้าน ศาลต้องไต่สวนพยานทั้งสองฝ่ายซึ่งทั้งสองฝ่ายต้องยื่นบัญชีระบุพยานก่อนสืบพยานไม่น้อยกว่าเจ็ดวันตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 88 หากฝ่ายใดมิได้ยื่นบัญชีระบุพยานไว้ก็ไม่อาจนำพยานเข้าสืบได้

การคัดค้านของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษานำยัดทรัพย์สินดังกล่าวก็จะมี 3 กรณี ดังนี้

4.10.1 หนี้ระหว่างผู้ร้องขอเฉลี่ยทรัพย์สินกับลูกหนี้ตามคำพิพากษาเกิดขึ้นโดยสมยอมกันในมูลหนี้ที่ไม่เป็นความจริง

4.10.2 ลูกหนี้ยังมีทรัพย์สินอื่นพอที่จะชำระหนี้ให้แก่ผู้ร้องขอเฉลี่ยทรัพย์สินได้โดยสิ้นเชิง

4.10.3 ผู้ร้องขอเฉลี่ยทรัพย์สินมิได้ยื่นคำร้องขอเฉลี่ยทรัพย์สินภายในระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดไว้

ทนายความคนเดิมของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษานำยัดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาไม่ต้องยื่นใบแต่งตั้งทนายความใหม่ในชั้นขอเฉลี่ยทรัพย์สิน

ฎีกาที่ 2629/2525 การที่ผู้ร้องซึ่งเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาในคดีอื่น ร้องขอเฉลี่ยทรัพย์สินของจำเลยในคดีที่โจทก์ผู้เป็นเจ้าหนี้จำนองยึดไว้เพื่อขายทอดตลาดนั้น มิใช่เรื่องเฉลี่ยทรัพย์สิน

โดยตรงกับโจทก์ เพราะโจทก์เป็นเจ้านี้จำนอง แต่เป็นเรื่องผู้ร้องมีสิทธิได้รับชำระจากเงินที่เหลือไปหลังที่ได้ชำระให้แก่โจทก์แล้ว ซึ่งต้องนำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 290 มาบังคับใช้โดยอนุโลม เมื่อผู้ร้อง ได้ยื่นคำร้องเข้ามาก่อนสิ้นระยะเวลาสิบสี่วันนับแต่วันขายทอดตลาด ศาลจึงอนุญาตให้ผู้ร้องรับเงินตามสิทธิได้

มาตรา 290 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เป็นบทบัญญัติที่คุ้มครองเจ้านี้ ดังนั้น ข้ออ้างที่ว่าจำเลยยังมีทรัพย์สินอื่นที่ผู้ร้องสามารถเอาชำระหนี้ได้ซึ่งเป็นข้อโต้แย้งระหว่างเจ้านี้ด้วยกัน จำเลยผู้เป็นลูกหนี้จะยกขึ้นโต้แย้งหาได้ไม่

ฎีกาที่ 1619/2527 ผู้ร้องขอเข้าเฉลี่ยทรัพย์สิน โจทก์คัดค้านว่าหนี้ที่ผู้ร้องขอเฉลี่ยเป็นหนี้สมยอม และผู้ร้องสามารถยึดทรัพย์สินอื่นของลูกหนี้มาชำระหนี้ได้ ต่อมาคู่ความยอมรับกันว่าผู้ร้องเป็นเจ้านี้ตามคำพิพากษาของจำเลย จำเลยมีที่ดินอีกหนึ่งแปลงติดจำนองธนาคารอยู่แล้วคู่ความไม่สืบพยาน ดังนี้ เมื่อจำเลยมีที่ดินอีกหนึ่งแปลงยังไม่ถูกยึด ผู้ร้องย่อมดำเนินการยึดเอามาชำระหนี้ได้ แม้หากจำเลยนำที่ดินไปจำนองไว้แล้วผู้ร้องก็ยังสามารถบังคับชำระหนี้ได้ ส่วนหนี้จำนองจะมีจำนวนเท่าใด เมื่อบังคับคดีแล้วจะมีเงินเหลือเพียงพอชำระหนี้ที่ผู้ร้องได้โดยสิ้นเชิงหรือไม่ ผู้ร้องมีหน้าที่นำสืบให้ศาลรับฟังว่าเมื่อผู้ร้องไม่สืบพยานจึงฟังไม่ได้ว่าผู้ร้องไม่สามารถเอาชำระหนี้จากทรัพย์สินอื่นๆ ของลูกหนี้ได้ ศาลจึงต้องยกคำร้อง

ฎีกาที่ 85/2529 ประมวลรัษฎากร มาตรา 12 ให้อำนาจกรมสรรพากรผู้ร้องเพื่อให้ได้รับชำระค่าภาษีอากรค้างให้มีสิทธิที่จะสั่งยึดและสั่งขายทอดตลาดทรัพย์สินของผู้ต้องรับผิดชอบค่าภาษีอากรได้โดยไม่ต้องนำคดีมาฟ้องต่อศาล สิทธิดังกล่าวถือได้ว่าเป็นสิทธิอื่นๆ ซึ่งบุคคลภายนอกอาจขอให้บังคับเหนือทรัพย์สินได้ ผู้ร้องจึงมีอำนาจร้องขอเฉลี่ยได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 287 และมาตรา 290

ในกรณีที่ผู้ร้องซึ่งเป็นเจ้านี้ตามประมวลรัษฎากรยื่นคำร้องขอเฉลี่ยทรัพย์สินที่โจทก์นำยึดจากจำเลยนั้น โจทก์ซึ่งเป็นบุคคลภายนอกย่อมมีสิทธิที่จะโต้แย้งคัดค้านได้ว่าหนี้ที่ผู้ร้องขอเฉลี่ยทรัพย์สินนั้นไม่ชอบ ผู้ร้องไม่มีสิทธิเข้าเฉลี่ยและศาลก็มีอำนาจวินิจฉัยตามประเด็นที่ว่าจำเลยเป็นหนี้ผู้ร้องโดยชอบหรือไม่ เพื่อวินิจฉัยให้ผู้ร้องเข้าเฉลี่ยได้หรือไม่ ข้อวินิจฉัยของศาลดังกล่าวไม่ถือว่าเป็นการเพิกถอนการประเมินของเจ้าพนักงานประเมินซึ่งยังคงผูกพันจำเลยอยู่ และเมื่อศาลวินิจฉัยโดยฟังข้อเท็จจริงว่าหนี้อันเกิดจากการหลอกลวงของจำเลยเป็นเหตุให้เจ้าพนักงานประเมินให้จำเลยเสียภาษีเงินได้นิติบุคคลตามคำร้องจึงเป็นหนี้ที่ไม่ชอบให้เข้าเฉลี่ย ศาลยกคำร้องขอเฉลี่ยทรัพย์สินของกรมสรรพากรผู้ร้องได้

ฎีกาที่ 559/2530 ผู้ร้องขอเฉลี่ยหนี้ โจทก์คัดค้านว่าจำเลยมีทรัพย์สินอื่นที่ผู้ร้องจะบังคับเอาได้อีก ซึ่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 290 วรรคสอง บัญญัติว่า

ไม่ว่ากรณีใดๆ ห้ามมิให้ศาลอนุญาตตามคำขอเช่นว่ามานี้ เว้นแต่ศาลเห็นว่า ผู้ยื่นคำขอไม่สามารถเอาชำระได้จากทรัพย์สินอื่นๆ ของลูกหนี้ตามคำพิพากษา ฉะนั้นประเด็นจึงตกหน้าที่ผู้ร้องต้องนำสืบว่า จำเลยไม่มีทรัพย์สินที่ผู้ร้องจะบังคับเอาได้อีกแล้ว เมื่อผู้ร้องไม่สืบพยานในข้อนี้ ผู้ร้องก็ไม่มีสิทธิร้องขอเฉลี่ยทรัพย์สินได้

ฎีกาที่ 1886/2538 ผู้ร้องซึ่งเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาของจำเลยที่ 2 อ้างในคำร้องขอเฉลี่ยทรัพย์สินว่าผู้ร้องไม่มีทางบังคับชำระหนี้เอาจากทรัพย์สินอื่นของจำเลยที่ 2 ได้ จำเลยที่ 2 ไม่ได้เถียงในคำคัดค้านว่าตนมีทรัพย์สินอื่น ที่ผู้ร้องอาจบังคับชำระหนี้ได้ฟังได้ว่าจำเลยที่ 2 ไม่มีทรัพย์สินอื่นที่ผู้ร้องอาจยึดมาชำระหนี้ได้โดยสิ้นเชิง ผู้ร้องจึงขอเฉลี่ยในทรัพย์สินที่ถูกยึดได้

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 290 วรรคสอง ห้ามศาลอนุญาตให้เข้าเฉลี่ยในทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาที่ถูกยึดทรัพย์สินหากยังสามารถเอาชำระหนี้จากทรัพย์สินอื่นของลูกหนี้นั้นมิได้หมายความว่าลูกหนี้อื่นแม้จะเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษาร่วมกับจำเลยที่ถูกยึดทรัพย์สินก็ตาม

ฎีกาที่ 9574/2544 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 290 เป็นบทบัญญัติที่คุ้มครองสิทธิเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา ข้ออ้างที่ว่าจำเลยยังมีทรัพย์สินอื่นที่ผู้ร้องสามารถเอาชำระหนี้ได้เป็น ข้อโต้แย้งระหว่างเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาด้วยกัน จำเลยซึ่งเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษาจะยกขึ้นโต้แย้งไม่ได้

4.11 คำคัดค้านของลูกหนี้ตามคำพิพากษา

เมื่อลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้รับสำเนาคำร้องขอเฉลี่ยทรัพย์สินและหมายนัดให้ยื่นคำคัดค้านภายในกำหนดเวลาแล้ว ลูกหนี้ตามคำพิพากษาจะยื่นคำคัดค้านหรือไม่ยื่นคำคัดค้านก็ได้ ซึ่งในชั้นขอเฉลี่ยทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษานั้นเป็นเรื่องที่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาผู้นำยึดทรัพย์สินของลูกหนี้ ตามคำพิพากษากับเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาอื่นของลูกหนี้ตามคำพิพากษาที่ยื่นคำร้องขอเฉลี่ยทรัพย์สินเข้ามาในคดี ต้องต่อสู้กันว่าเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาอื่นมีสิทธิขอเฉลี่ยทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้หรือไม่

ถ้าลูกหนี้ตามคำพิพากษามีความประสงค์จะยื่นคำคัดค้านก็ยื่นได้เพียง 4 กรณี ดังนี้

4.11.1 ลูกหนี้ตามคำพิพากษายังมีทรัพย์สินอื่นพอชำระหนี้ให้แก่ผู้ร้องขอเฉลี่ยทรัพย์สินได้

4.11.2 ผู้ร้องขอเฉลี่ยทรัพย์สินไม่ยื่นคำร้องขอเฉลี่ยทรัพย์สินภายในระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดไว้

4.11.3 เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาผู้ยื่นคำร้องขอเฉลี่ยทรัพย์สินกับลูกหนี้ตามคำพิพากษา ได้ตกลงกันนอกศาลโดยเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาดังกล่าวได้ตกลงลดยอดหนี้ที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาจะต้องชำระให้แล้ว และลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้ชำระหนี้ให้ครบถ้วนตามที่ตกลงกันได้

4.11.4 ลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้ชำระหนี้บางส่วนให้แก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาผู้ยื่นคำร้องขอเฉลี่ยทรัพย์สินแล้ว จึงเหลือยอดหนี้ที่ค้างชำระไม่ถึงจำนวนที่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษายื่นคำร้องขอเฉลี่ยทรัพย์สินเข้ามา

ฎีกาที่ 3808/2526 เมื่อลูกหนี้ตามคำพิพากษาไม่ปฏิบัติตามคำบังคับเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาชอบที่จะดำเนินการบังคับคดีโดยวิธียึดหรืออายัดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้ ลูกหนี้ตามคำพิพากษาจะยกเอาข้อตกลงที่อ้างว่าได้กระทำกันนอกศาลซึ่งเจ้าหนี้ตามคำพิพากษายังปฏิเสธว่าไม่ได้ตกลงลดหนี้ให้เช่นนั้นมาเป็นเหตุมิให้มีการบังคับคดีตามคำพิพากษานั้นหาได้ไม่

การขอเฉลี่ยทรัพย์สินเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการพิจารณาในชั้นบังคับคดี ลูกหนี้ตามคำพิพากษาจึงไม่อาจยกเอาข้อตกลงที่อ้างว่าได้กระทำกันนอกศาลมาอ้างเป็นเหตุ มิให้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาดำเนินการบังคับคดีตามคำพิพากษานั้น โดยการร้องขอเฉลี่ยทรัพย์สินได้เช่นกัน

ฎีกาที่ 1886/2538 ผู้ร้องซึ่งเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาของจำเลยที่ 2 อ้างในคำร้องขอเฉลี่ยทรัพย์สินว่าผู้ร้องไม่มีทางบังคับชำระหนี้เอาจากทรัพย์สินอื่นของจำเลยที่ 2 ได้ จำเลยที่ 2 ไม่ได้เถียงในคำคัดค้านว่าตนมีทรัพย์สินอื่น ที่ผู้ร้องอาจบังคับชำระได้ฟังได้ว่าจำเลยที่ 2 ไม่มีทรัพย์สินอื่นที่ผู้ร้องอาจยึดมาชำระหนี้ได้โดยสิ้นเชิง ผู้ร้องจึงขอเฉลี่ยในทรัพย์สินที่ถูกยึดได้

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 290 วรรคสอง ห้ามศาลอนุญาตให้เข้าเฉลี่ยในทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาที่ถูกยึดทรัพย์สินหากยังสามารถเอาชำระหนี้จากทรัพย์สินอื่นของลูกหนี้ นั่นมิได้หมายถึงลูกหนี้อื่นแม้จะเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษาร่วมกับจำเลยที่ถูกยึดทรัพย์สินก็ตาม

ฎีกาที่ 9574/2544 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 290 เป็นบทบัญญัติที่คุ้มครองสิทธิเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา ข้ออ้างที่ว่าจำเลยยังมีทรัพย์สินอื่นที่ผู้ร้องสามารถเอาชำระหนี้ได้เป็นข้อโต้แย้งระหว่างเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาด้วยกัน จำเลยซึ่งเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษาจะยกขึ้นโต้แย้งไม่ได้

ฎีกาที่ 1706/2547 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 290 เป็นบทบัญญัติที่คุ้มครองเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา ไม่ว่าจะเป็นโจทก์หรือเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาอื่นเพื่อให้ได้รับชำระหนี้จากทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาโดยเท่าเทียมกัน ดังนั้น ข้ออ้างที่จะโต้แย้งคัดค้านคำขอเฉลี่ยทรัพย์สินของผู้ร้องซึ่งเป็นเจ้าหนี้อื่นว่าจำเลยที่ 1 ยังมีทรัพย์สินอื่นนอกจากทรัพย์สินที่

เจ้าพนักงานบังคับคดีอาจไต่ถามคดีนี้ที่เพียงพอจะชำระหนี้ได้ จึงเป็นข้อโต้แย้งระหว่างเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาด้วยกัน เมื่อจำเลยที่ 3 เป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษาที่ต้องร่วมรับผิดชอบกับจำเลยที่ 1 ชำระหนี้ตามคำพิพากษาของศาลชั้นต้นต่อโจทก์ ทั้งยังปรากฏว่าจำเลยที่ 3 เป็นผู้ถือหุ้นและกรรมการของจำเลยที่ 1 อีกด้วย จำเลยที่ 3 จึงไม่มีสิทธิคัดค้านการขอเฉลี่ยทรัพย์สินของผู้ร้องซึ่งเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาอื่น

4.12 การพิจารณาพิสูจน์และหน้าที่นำสืบในชั้นไต่สวนคำร้องขอเฉลี่ยทรัพย์สิน

เมื่อเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาได้ยื่นคำร้องขอเข้าเฉลี่ยทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาซึ่งถูกเจ้าพนักงานบังคับคดียึดหรืออายัดทรัพย์สินไว้แล้วและเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาได้คัดค้านคำร้องขอเฉลี่ยทรัพย์สินไว้ ดังนั้น ผู้ร้องขอเฉลี่ยทรัพย์สินมีหน้าที่ต้องนำพยานหลักฐานเข้าสืบให้ได้ความรับฟังได้ว่าลูกหนี้ตามคำพิพากษามีทรัพย์สินอื่นหรือมีแต่ไม่เพียงพอชำระหนี้ตามคำพิพากษาให้แก่ตนได้โดยครบถ้วน ศาลจึงจะอนุญาตให้เข้าเฉลี่ยทรัพย์สินได้ แต่ถ้าไม่นำพยานเข้าสืบศาลก็ต้องยกคำร้องขอเฉลี่ยทรัพย์สิน

ในส่วนของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาผู้นำยึดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาก็ต้องนำพยานหลักฐานเข้าสืบให้ฟังได้ตามคำคัดค้านของตน

ฎีกาที่ 1619/2527 ผู้ร้องขอเข้าเฉลี่ยทรัพย์สิน โจทก์คัดค้านว่าหนี้ที่ผู้ร้องขอเฉลี่ยเป็นหนี้สมยอม และผู้ร้องสามารถยึดทรัพย์สินอื่นของลูกหนี้มาชำระหนี้ได้ ต่อมาคู่ความยอมรับกันว่าผู้ร้องเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาของจำเลย จำเลยมีที่ดินอีกหนึ่งแปลงติดจำนองธนาคารอยู่ แล้วคู่ความไม่สืบพยาน ดังนี้ เมื่อจำเลยมีที่ดินอีกหนึ่งแปลงยังไม่ถูกยึด ผู้ร้องย่อมดำเนินการยึดเอามาชำระหนี้ได้ แม้หากจำเลยนำที่ดินไปจำนองไว้แล้วผู้ร้องก็ยังสามารถบังคับชำระหนี้ได้ ส่วนหนี้จำนองจะมีจำนวนเท่าใด เมื่อบังคับคดีแล้วจะมีเงินเหลือเพียงพอชำระหนี้ผู้ร้องได้โดยสิ้นเชิงหรือไม่ ผู้ร้องมีหน้าที่นำสืบให้ศาลรับฟัง ว่าเมื่อผู้ร้องไม่สืบพยานจึงฟังไม่ได้ว่าผู้ร้องไม่สามารถเอาชำระหนี้จากทรัพย์สินอื่นๆ ของลูกหนี้ได้ ศาลจึงต้องยกคำร้อง

ฎีกาที่ 3341/2529 ศาลชั้นต้นเพียงแต่นัดพิจารณาคำร้องขอเฉลี่ยทรัพย์สินมิได้นัดสืบพยาน ผู้ร้องและโจทก์จึงไม่จำเป็นต้องยื่นบัญชีระบุพยานต่อศาลก่อนวันสืบพยาน ไม่น้อยกว่าสามวันตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 88 (เดิม) แต่ปัจจุบันได้แก้ไขใหม่เป็นว่า ต้องยื่นบัญชีระบุพยานต่อศาลก่อนวันสืบพยานไม่น้อยกว่าเจ็ดวัน

ฎีกาที่ 559/2530 ผู้ร้องขอเฉลี่ยหนี้ โจทก์คัดค้านว่าจำเลยมีทรัพย์สินอื่นที่ผู้ร้องจะบังคับเอาได้อีก ซึ่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 290 วรรคสอง บัญญัติว่าไม่ว่ากรณีใดๆ ห้ามมิให้ศาลอนุญาตตามคำขอเช่นว่ามานี้ เว้นแต่ศาลเห็นว่า ผู้ยื่นคำขอไม่สามารถเอาชำระได้จากทรัพย์สินอื่นๆ ของลูกหนี้ตามคำพิพากษา ฉะนั้นประเด็นจึงตกหน้าที่ผู้ร้องต้องนำ

สืบว่า จำเลยไม่มีทรัพย์สินที่ผู้ร้องจะบังคับเอาได้อีกแล้ว เมื่อผู้ร้องไม่สืบพยานในข้อนี้ ผู้ร้องก็ไม่มีสิทธิร้องขอเฉลี่ย

ฎีกาที่ 271/2534 เจ้าพนักงานบังคับคดีมีคำสั่งอายัดเงินบำเหน็จของจำเลยอันเนื่องมาจากการลาออกจากการองค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทยเมื่อวันที่ 21 ตุลาคม 2530 ผู้ร้องขอเฉลี่ยทรัพย์สินเมื่อวันที่ 30 พฤศจิกายน 2530 ซึ่งองค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทยส่งเงินถึงเจ้าพนักงานบังคับคดี เมื่อวันที่ 3 ธันวาคม 2530 ภายหลังวันขอเฉลี่ย จึงเป็นการขอเฉลี่ยก่อนสิ้นระยะเวลาสิบสี่วันนับแต่วันชำระเงินตามที่อายัด ตามนัยแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 290 วรรคห้า ผู้ร้องจึงมีสิทธิขอเฉลี่ยทรัพย์สินในเงินจำนวนดังกล่าวได้

โจทก์ไม่นำสืบว่าสิทธิการเช่าโทรศัพท์มีมูลค่าเท่าใดพอชำระหนี้ของผู้ร้องหรือไม่ ดังนั้น แม้จำเลยจะมีสิทธิการเช่าโทรศัพท์อยู่แต่ไม่เพียงพอแก่การชำระหนี้ให้ผู้ร้อง ผู้ร้องจึงมีสิทธิเฉลี่ยทรัพย์สินได้

ฎีกาที่ 389/2538 ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 290 วรรคสอง การร้องขอเฉลี่ยทรัพย์สิน ผู้ร้องต้องนำสืบให้ได้ความว่า จำเลยไม่มีทรัพย์สินอื่นที่ผู้ร้องจะบังคับเอาชำระหนี้ได้ เมื่อผู้ร้องมิได้นำสืบให้เห็นดังกล่าวผู้ร้องจึงไม่มีสิทธิขอเฉลี่ย

4.13 การอุทธรณ์และฎีกา

คำร้องขอเฉลี่ยทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา เป็นคดีไม่มีทุนทรัพย์เมื่อศาลมีคำสั่งประการใดไม่ว่าจะเป็นการอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้เฉลี่ยทรัพย์สินก็ตาม คู่ความมีสิทธิอุทธรณ์หรือฎีกาได้ภายในกำหนดระยะเวลา 1 เดือน นับแต่วันที่ศาลมีคำสั่ง

ฎีกาที่ 697/2518 ชั้นบังคับคดีศาลชั้นต้นมีคำสั่งให้ผู้ร้องเข้าเฉลี่ยทรัพย์สินของจำเลยเพื่อชำระหนี้ตามคำพิพากษาของผู้ร้องในคดีอีกเรื่องหนึ่งได้ จำเลยไม่อุทธรณ์คัดค้านจนคำสั่งของศาลถึงที่สุดแล้ว จำเลยร้องคัดค้านขอให้เพิกถอนคำสั่งของศาลชั้นต้นดังกล่าวอีกไม่ได้

ฎีกาที่ 1571/2530 ในชั้นบังคับคดี ศาลชั้นต้นมีคำสั่งอนุญาตให้ผู้ร้องเข้าเฉลี่ยทรัพย์สินได้ตามคำร้อง จำเลยอุทธรณ์คำสั่งดังกล่าวพร้อมกับยื่นคำร้องขอทุเลาการบังคับคดี ศาลอุทธรณ์มีคำสั่งไม่อนุญาตให้ทุเลาการบังคับระหว่างอุทธรณ์ จำเลยฎีกาคำสั่งศาลอุทธรณ์ที่ไม่อนุญาตให้ทุเลาการบังคับคดีดังนั้นการที่จำเลยร้องขอทุเลาการบังคับคดีต่อศาลอุทธรณ์หรือฎีกาขอให้ศาลฎีกามีคำสั่งให้ทุเลาการบังคับคดี หาใช่เป็นเรื่องทุเลาการบังคับคดีไม่ แต่เป็นการร้องขอคุ้มครองชั่วคราวก่อนที่ศาลอุทธรณ์จะมีคำพิพากษาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 264 จำเลยจึงไม่ต้องห้ามฎีกาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 228 (2) และ 247

จำเลยเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษาของผู้ร้อง แม้นในที่สุดศาลอุทธรณ์จะพิพากษาไม่อนุญาตให้ผู้ร้องเข้าเฉลี่ยทรัพย์สิน จำเลยก็จะไม่ได้ประโยชน์แต่ประการใด เพราะโจทก์ก็จะเป็นผู้

ได้รับเงินซึ่งได้จากการขายทอดตลาดทรัพย์สินไปแต่เพียงผู้เดียว จึงไม่มีประโยชน์ที่จะกำหนดวิธีการเพื่อกู้มครองประโยชน์ของจำเลยไว้ในระหว่างการพิจารณาของศาลอุทธรณ์

4.14 โจทก์ซึ่งเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาผู้นำยึดหรืออายัดทรัพย์สินของจำเลยขอถอนการยึดหรืออายัดทรัพย์สิน

เมื่อโจทก์ซึ่งเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาได้นำเจ้าพนักงานบังคับคดียึดหรืออายัดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาไว้แล้ว เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาคืออื่นของจำเลยยื่นคำร้องขอเข้าเฉลี่ยทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาโดยอ้างว่าหนี้ตามคำพิพากษามีทรัพย์สินหรือมีทรัพย์สินแต่ไม่เพียงพอชำระหนี้ได้โดยสิ้นเชิง ต่อมาเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาผู้นำยึดทรัพย์สินดังกล่าวได้ถอนการยึดทรัพย์สินหรืออายัดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา ย่อมทำให้คำร้องขอเฉลี่ยทรัพย์สินดังกล่าวจึงตกไปทันที เป็นหน้าที่ของผู้ร้องขอเฉลี่ยทรัพย์สินที่ต้องไปดำเนินการยึดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาในคดีของตนต่อไป หรือจำเลยนำเงินที่จะต้องชำระตามคำพิพากษาไปวางต่อศาลหรือต่อเจ้าพนักงานบังคับคดีจนเป็นจำนวนพอชำระหนี้ตามคำพิพากษา พร้อมทั้งค่าฤชาธรรมเนียมแห่งคดีและค่าธรรมเนียมในการบังคับคดีแล้ว เจ้าพนักงานบังคับคดีต้องถอน การบังคับคดีและเป็นผลให้คำร้องขอเฉลี่ยทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาดังกล่าวตกไปด้วย

ฎีกาที่ 2189/2534 เจ้าพนักงานบังคับคดียึดทรัพย์สินของจำเลยมาหลายรายการและได้ขายไปแล้วบางรายการ การที่โจทก์ยื่นคำแถลงขอถอนการยึดทรัพย์สินรายการที่เหลือทั้งหมด เจ้าพนักงานบังคับคดีก็ต้องถอนการบังคับคดีทันที ดังนี้ คำแถลงขอถอนการยึดย่อมมีผลทันทีตั้งแต่วันดังกล่าว และถือว่าการขายทอดตลาดทรัพย์สินของจำเลยที่เจ้าพนักงานบังคับคดียึดมาได้เสร็จสิ้นลงแล้วตั้งแต่วันดังกล่าวเช่นกัน ผู้ร้องซึ่งเป็นเจ้าหนี้คำพิพากษากรำยื่นคำร้องขอเฉลี่ยทรัพย์สินเข้ามาภายหลังสิบสี่วันนับแต่วันขายทอดตลาดทรัพย์สินของจำเลยเสร็จสิ้นแล้ว คำร้องของผู้ร้องจึงไม่ต้องด้วยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 290 วรรคสี่

ฎีกาที่ 7648/2538 จำเลยที่ 1 นำเงินที่ต้องชำระแก่โจทก์ตามคำพิพากษาไปวางชำระต่อเจ้าพนักงานบังคับคดี โดยได้ชำระค่าธรรมเนียมถอนการยึดและค่าใช้จ่ายชั้นบังคับคดีครบถ้วนแล้ว จึงไม่มีเหตุที่จะต้องดำเนินการบังคับคดีโดยการยึดหรืออายัดและขายทอดตลาดหรือจำหน่ายทรัพย์สินของจำเลยที่ 1 โดยวิธีอื่นต่อไป โจทก์ย่อมจะบังคับคดีแก่จำเลยที่ 1 ต่อไปไม่ได้ และไม่ใช่ว่าเป็นกรณีที่โจทก์ซึ่งเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาผู้ยึดสิทธิในการบังคับคดีหรือเพิกเฉยไม่ดำเนินการบังคับคดีภายในเวลาที่เจ้าพนักงานบังคับคดีกำหนด จึงไม่ตกอยู่ภายใต้บังคับแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 290 วรรคท้าย ที่ให้สิทธิแก่ผู้ร้องซึ่งเป็นผู้ขอเฉลี่ยสิทธิดำเนินการบังคับคดีแทนโจทก์ผู้ยึดต่อไปได้ และการที่โจทก์ยังไม่ได้รับเงินที่จำเลยที่ 1 วางไว้ต่อเจ้าพนักงานบังคับคดีก็มิใช่เป็นเหตุที่จะไม่ถอนการบังคับคดีให้

4.15 เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาผู้นำยึดหรืออายัดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา สิทธิในการบังคับคดีหรือเพิกเฉยไม่ดำเนินการบังคับคดี

ในกรณีที่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาผู้นำยึดหรืออายัดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาสละสิทธิในการบังคับคดีหรือเพิกเฉยไม่ดำเนินการบังคับคดีภายในเวลาที่เจ้าพนักงานบังคับคดีกำหนด ผู้ร้องขอเฉลี่ยทรัพย์สินหรือผู้ยื่นคำร้องตามมาตรา 287 และมาตรา 289 มีสิทธิขอให้ดำเนินการบังคับคดีต่อไป

คำสั่งของศาลที่อนุญาตให้ผู้ขอเฉลี่ยทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาหรือผู้ยื่นคำร้อง ตามมาตรา 287 หรือมาตรา 289 มีสิทธิดำเนินการบังคับคดีต่อไปย่อมเป็นที่สุด แต่ถ้าศาลมีคำสั่งไม่อนุญาตดังกล่าว ผู้คนดังกล่าวมีสิทธิที่จะอุทธรณ์หรือฎีกาคำสั่งของศาลต่อไปได้

ฎีกาที่ 7648/2538 จำเลยที่ 1 นำเงินที่ต้องชำระแก่โจทก์ตามคำพิพากษาไปวางชำระต่อเจ้าพนักงานบังคับคดี โดยได้ชำระค่าธรรมเนียมถอนการยึดและค่าใช้จ่ายชั้นบังคับคดีครบถ้วนแล้ว จึงไม่มีเหตุที่จะต้องดำเนินการบังคับคดีโดยการยึดหรืออายัดและขายทอดตลาดหรือจำหน่ายทรัพย์สินของจำเลยที่ 1 โดยวิธีอื่นต่อไป โจทก์ย่อมจะบังคับคดีแก่จำเลยที่ 1 ต่อไปไม่ได้ และไม่ใช่เป็นกรณีที่โจทก์ซึ่งเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาผู้ยึดสิทธิในการบังคับคดีหรือเพิกเฉยไม่ดำเนินการบังคับคดีภายในเวลาที่เจ้าพนักงานบังคับคดีกำหนด จึงไม่ตกอยู่ภายใต้บังคับแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 290 วรรคท้าย ที่ให้สิทธิแก่ผู้ร้องซึ่งเป็นผู้ขอเฉลี่ยสวมสิทธิดำเนินการบังคับคดีแทนโจทก์ผู้ยึดต่อไปได้ และการที่โจทก์ยังไม่ได้รับเงินที่จำเลยที่ 1 วางไว้ต่อเจ้าพนักงานบังคับคดีก็มีใช่เป็นเหตุที่จะไม่ถอนการบังคับคดีให้

ฎีกาที่ 4096/2539 คำสั่งของศาลชั้นต้นที่ให้ถอนการบังคับคดีเพราะเหตุที่โจทก์ซึ่งเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาเพิกเฉยไม่ดำเนินการบังคับคดีภายในระยะเวลาที่เจ้าพนักงานบังคับคดีกำหนดมีผลโดยตรงเฉพาะโจทก์เท่านั้น ไม่กระทบถึงสิทธิของผู้ร้องทั้งสองซึ่งเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาที่ได้ยื่นคำร้องขอเฉลี่ยทรัพย์สินโดยชอบที่จะดำเนินการบังคับคดีต่อไป เมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดีมีหมายนัดถึงผู้ร้องทั้งสอง แจ้งว่า ถ้าหากประสงค์จะสวมสิทธิบังคับคดีแทนโจทก์ให้แถลงต่อเจ้าพนักงานบังคับคดีภายในเจ็ดวัน ผู้ร้องทั้งสองได้แถลงแจ้งความประสงค์ในวันดังกล่าวแล้ว แม้จะกระทำในเวลาภายหลังที่ศาลมีคำสั่งให้ถอนการบังคับคดีก็ย่อมมีผลให้ผู้ร้องทั้งสองสามารถดำเนินการบังคับคดีต่อไปได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 290 วรรคเปิดโดยไม่จำเป็นต้องให้ศาลมีคำสั่งอนุญาต

4.16 เจ้าหนี้ตามคำพิพากษายื่นคำร้องขอเฉลี่ยทรัพย์สินเกินกำหนดระยะเวลา

มาตรา 291 เมื่อศาลได้ยกคำร้องขอเฉลี่ยเสียโดยเหตุที่ยื่นไม่ทันกำหนดผู้ขออาจยื่นคำร้องต่อศาลได้อีกครั้งหนึ่งก่อนที่จะได้มีการส่งคำบอกกล่าวตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 319 เพื่อขอให้ศาลมีคำสั่งอย่างใดอย่างหนึ่งดังต่อไปนี้

4.16.1 ให้ผู้ยื่นคำขอสิทธิได้รับชำระจากเงินที่เหลือภายหลังที่ได้ชำระให้แก่เจ้าหนี้ผู้ยึดแล้ว

4.16.2 ในกรณีที่ศาลมีคำสั่งให้ถอนการยึด หรือเจ้าหนี้ผู้ยึดละสิทธิในการบังคับคดี ให้ถือว่าผู้ขอเป็นเจ้าหนี้ผู้ยึดต่อไปตั้งแต่วันที่ได้อื่นคำร้อง และให้ดำเนินการบังคับคดีไปตามนั้น

คำสั่งอนุญาตของศาลตามมาตรา 319 ให้เป็นที่สิ้นสุด

